

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων»

Το πρόσφατο κύμα τρομοκρατικών
επιθέσεων στην Δυτική Ευρώπη και οι
επιπτώσεις τους στον τουρισμό.
Η περίπτωση της Ελλάδας

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Παναγιώτα Βασιλοπούλου

Τριμελής επιτροπή:
Αναπληρωτής καθηγητής Νικήτας-Σπύρος Κουτσούκης
Καθηγητής Αθανάσιος Κατσής
Επίκουρος καθηγητής Ιωάννης Κωνσταντόπουλος

Κόρινθος, 2018

UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE
SCHOOL OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL
RELATIONS

Master in
“Global Risks and Analytics”

The recent wave of terrorist attacks in Western Europe and their impact on tourism. The case of Greece

Master's Dissertation

Panagiota Vasilopoulou

Supervisors:

Associate Professor Nikitas -Spyros Koutsoukis

Professor Athanasios Katsis

Assistant Professor Ioannis Konstantopoulos

Corinth, 2018

Φύλλο αξιολόγησης

Η διπλωματική εργασία με τίτλο «Το πρόσφατο κύμα τρομοκρατικών επιθέσεων στην Δυτική Ευρώπη και οι επιπτώσεις τους στον τουρισμό. Η περίπτωση της Ελλάδας » της Παναγιώτας Βασιλοπούλου αξιολογήθηκε από την τριμελή επιτροπή, τόσο ως προς την ποιότητα του κειμένου, όσο και ως προς την ποιότητα της προφορικής παρουσίασης και υπεράσπισης της διπλωματικής εργασίας ενώπιον ακροατηρίου.

Η διαδικασία αξιολόγησης της διπλωματικής εργασίας ολοκληρώθηκε την 23/02/2018 με γενική επίδοση:

Καλώς

Λίαν Καλώς

Άριστα

Τα μέλη της τριμελούς επιτροπής:

1. Αναπληρωτής Καθηγητής Νικήτας Σπύρος Κουτσούκης
2. Καθηγητής Αθανάσιος Κατσής
3. Επίκουρος Καθηγητής Ιωάννης Κωνσταντόπουλος

Abstract

Modern tourism has been divided into two historical periods. The first is the period before the terrorist attack on 11 September 2001 at the World Trade Center. The second period is the post-attack period, where concepts such as tourism and security are dealt with in a new aspect, and terrorism continues to target and influence tourism.

Tourism is a phenomenon that offers significant benefits to the states' GDP and is vulnerable to terrorist attacks, as evidenced by the review of the existing bibliography. The purpose of this paper is to investigate the impact of terrorist attacks on tourism demand, namely the way in which the recent terrorist attacks in Western Europe affected incoming tourism in Greece and the comparison of Greece 's performance to neighboring Turkey.

Statistical analysis of tourist flows to states is made as a dependent variable and the corresponding value of the World Terrorism Index per year as an independent variable. The countries participating in the analysis are Greece, Turkey, France, Belgium, Italy, Spain, the United Kingdom and Germany.

The analysis shows that tourist flows to Greece and Belgium are not particularly sensitive to changes in the World Terrorism Index, Turkey and the rest of the countries are affected by a negative correlation for Italy and Spain and with a positive correlation with other countries.

Keywords: Western Europe, terrorism, tourism, safety, security, risk

Περίληψη

Ο σύγχρονος τουρισμός διακρίνεται πλέον σε δύο ιστορικές περιόδους. Η πρώτη είναι η περίοδος πριν την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου. Η δεύτερη περίοδος είναι η περίοδος μετά την επίθεση, όπου έννοιες όπως ο τουρισμός και η ασφάλεια, αντιμετωπίζονται υπό ένα νέο πρίσμα και η τρομοκρατία εξακολουθεί να στοχεύει και να επηρεάζει τον τουρισμό.

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που προσφέρει σημαντικά στο ΑΕΠ των κρατών και είναι ευάλωτο στις τρομοκρατικές επιθέσεις, όπως προκύπτει από την ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τον αντίκτυπο των τρομοκρατικών επιθέσεων στην τουριστική ζήτηση και συγκεκριμένα ο τρόπος με τον οποίο επηρέασαν οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη τον εισερχόμενο τουρισμό στην Ελλάδα και η σύγκριση της χώρας με τη γειτονική Τουρκία.

Γίνεται στατιστική ανάλυση των τουριστικών ροών προς τα κράτη ως εξαρτημένη μεταβλητή και της αντίστοιχης τιμής του Παγκόσμιου Δείκτη Τρομοκρατίας, ανά έτος ως ανεξάρτητης μεταβλητής. Τα κράτη τα οποία συμμετέχουν στην ανάλυση είναι η Ελλάδα η Τουρκία, η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ιταλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία.

Από την ανάλυση προκύπτει ότι οι τουριστικές ροές προς την Ελλάδα και το Βέλγιο δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευαισθησία στις μεταβολές του Παγκόσμιου Δείκτη Τρομοκρατίας, η Τουρκία και οι υπόλοιπες χώρες επηρεάζονται με αρνητική συσχέτιση για την Ιταλία και την Ισπανία και με θετική συσχέτιση τα υπόλοιπα κράτη.

Λέξεις – κλειδιά: Δυτική Ευρώπη, τουρισμός, τρομοκρατία, αντίκτυπος, ασφάλεια, κίνδυνος

Περιεχόμενα

Abstract.....	I
Περίληψη.....	II
Ευρετήριο πινάκων.....	V
Ευρετήριο Διαγραμμάτων.....	VI
1 Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 2 Τουρισμός.....	3
2.1 Βασικές έννοιες και μεγέθη του τουρισμού.....	3
2.1.1 Τουρισμός.....	3
2.1.2 Οι χωρικές συγκεντρώσεις του τουρισμού.....	3
2.1.3 Η συμβολή του τουρισμού στην οικονομία και την απασχόληση.....	4
2.2 Τουριστική ζήτηση.....	6
2.2.1 Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης.....	7
2.2.2 Η εικόνα του τουριστικού προορισμού.....	8
2.3 Η αντίληψη του ρίσκου από τους τουρίστες.....	9
2.4 Τουρισμός και τρομοκρατία.....	10
2.4.1 Η ευπάθεια του τουριστικού προορισμού στις τρομοκρατικές επιθέσεις.....	10
Κεφάλαιο 3 Τρομοκρατία.....	13
3.1 Ορισμός της τρομοκρατίας.....	13
3.1.1 Κατανόηση των ορισμών της τρομοκρατίας.....	14
3.1.2 Χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας.....	14
3.1.3 Τυπολογία τρομοκρατικών ομάδων / οργανώσεων.....	16
3.1.4 Κρατική τρομοκρατία- State funded terrorism.....	17
3.1.5 Τύποι των τρομοκρατικών ενεργειών.....	18
3.3 Η διεθνοποίηση της τρομοκρατίας.....	19
3.3.1 Τρομοκρατία και θρησκευτικός φονταμενταλισμός.....	20
3.3.2 Τάσεις στη σύγχρονη τρομοκρατία.....	20
3.3.3 Υφιστάμενη κατάσταση.....	21
3.3.4 Γιατί οι τρομοκράτες επιλέγουν τουριστικούς στόχους;.....	22
3.3.5 Lone wolves terrorism.....	22
Κεφάλαιο 4 Οι επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη και ο αντίκτυπός τους στον Τουρισμό – Ανάλυση δεδομένων.....	24
4.1 Βασικές προκλήσεις και προβλήματα στις μετρήσεις της τρομοκρατίας και του τουρισμού.....	24
4.1.1 Το θεωρητικό πλαίσιο και η μεθοδολογία.....	25
4.2 Οι επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη.....	26
4.3 Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας.....	26
4.4 Ο αντίκτυπος στον τουρισμό.....	30
4.4.1 Περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.....	30
4.5 Ανάλυση των στοιχείων.....	34
5 Συμπεράσματα.....	49
Κατάλογος πηγών.....	52
Ξενόγλωσση.....	52
Ελληνική.....	56
Παράρτημα.....	57

1. Τρομοκρατία.....	57
1.1. Σύντομη ιστορία της Τρομοκρατίας.....	57
1.1.1 Τρομοκρατία στην Αρχαιότητα: 1ος-14ος αιώνας μ.Χ.....	57
1.1.2. Πρώιμες αρχές της τρομοκρατίας: 14ος -18ος αιώνας.....	58
1.1.3 Η είσοδος στη σύγχρονη εποχή: Ο 19ος αιώνας.....	58
1.1.4.Οι αρχές του 20ού αιώνα.....	59
1.1.5 Εξελίξεις ψυχρού πολέμου.....	60
1.2 Πώς αντιμετωπίζουν την τρομοκρατία οι φονταμενταλιστές τρομοκράτες	60
1.3. Κυβερνοτρομοκρατία	61
1.4 Μοναχικοί λύκοι: Θεωρητικό πλαίσιο ανάλυσης.....	61
2. Τουρισμός.....	63
2.1 Αίτια χωρικής ανάπτυξης του τουρισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.....	63
2.2 Οι τουρίστες ως στόχοι τρομοκρατίας	64
3. Μελέτες περίπτωσης.....	66
3.1 Επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο Η περίπτωση της Αιγύπτου.....	66
3.2 Επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο: Η περίπτωση του Ισραήλ	68
3.3 Επιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο: Παρίσι.....	69
3.4 Επιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο: Βρυξέλλες.....	70
3.5 Ανάλυση των τάσεων τρομοκρατίας.....	72

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1	Τυπολογία τρομοκρατίας σύμφωνα με την ιδεολογική βάση των δρώντων.....	15
Πίνακας 2	Πίνακας 2: Τυπολογία τρομοκρατίας σύμφωνα με την εκδήλωση των τρομοκρατικών επιθέσεων (γεωγραφικά).....	17
Πίνακας 3	Οι πιο κοινοί τύποι των τρομοκρατικών ενεργειών	18
Πίνακας 4	Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια 2016	30
Πίνακας 5	Τα 10 κράτη με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων για το 2016	31
Πίνακας 6	Τα 10 κράτη με το μεγαλύτερα έσοδα για το 2016.....	32
Πίνακας 7	Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια ανά κράτος α.....	32
Πίνακας 8	Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια ανά κράτος β.....	33
Πίνακας 9	Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια ανά κράτος γ.....	33
Πίνακας 10	Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια προέλευσης	34
Πίνακας 11	Global Terrorism Index – Ελλάδα.....	35
Πίνακας 12	Global Terrorism Index – Τουρκία	35
Πίνακας 13	Global Terrorism Index – Γαλλία.....	36
Πίνακας 14	Global Terrorism Index – Ισπανία	36
Πίνακας 15	Global Terrorism Index – Βέλγιο	37
Πίνακας 16	Global Terrorism Index – Ηνωμένο Βασίλειο	37
Πίνακας 17	Global Terrorism Index –Γερμανία.....	38
Πίνακας 18	Global Terrorism Index – Ιταλία.....	38
Πίνακας 19	Σύνολα περιστατικών ανά κράτος	39
Πίνακας 20	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος : Ελλάδα.....	40
Πίνακας 21	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Τουρκία.....	41
Πίνακας 22	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Γαλλία.....	42
Πίνακας 23	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Ισπανία	43
Πίνακας 24	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Γερμανία.....	44
Πίνακας 25	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Βέλγιο	45
Πίνακας 26	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Ηνωμένο Βασίλειο	46
Πίνακας 27	Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Ιταλία.....	47
Πίνακας 28	Ανάλυση παλινδρόμησης	48
Πίνακας 29	Απλή γραμμική συσχέτιση αριθμού επισκέψεων ανά κάτοικο από τη χώρα.....	66
Πίνακας 30	Διεθνείς αφίξεις στην Αίγυπτο 1989-2000	68
Πίνακας 31	Εισερχόμενος τουρισμός Ισραήλ 1999-2001.....	69

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Θάνατοι από τρομοκρατικές επιθέσεις 2000-2016.....	28
Διάγραμμα 2 Ποσοστά επιθέσεων ανά τύπο στόχων 2016	29
Διάγραμμα 3 Ποσοστά επιθέσεων ανά τύπο επίθεσης 2016.....	29
Διάγραμμα 4 Σύνολα ανά κράτος	39
Διάγραμμα 5 Διάγραμμα διασποράς: Ελλάδα	40
Διάγραμμα 6 Διάγραμμα διασποράς: Τουρκία	41
Διάγραμμα 7 Διάγραμμα διασποράς: Γαλλία.....	42
Διάγραμμα 8 Διάγραμμα διασποράς: Ισπανία	43
Διάγραμμα 9 Διάγραμμα διασποράς: Γερμανία.....	44
Διάγραμμα 10 Διάγραμμα διασποράς: Βέλγιο	45
Διάγραμμα 11 Διάγραμμα διασποράς: Ηνωμένο Βασίλειο	46
Διάγραμμα 12 Διάγραμμα διασποράς: Ιταλία.....	47
Διάγραμμα 13 Θεωρητικό πλαίσιο συγκριτικής ανάλυσης.....	62
Διάγραμμα 14 Αφίξεις στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού 2016.....	70
Διάγραμμα 15 Εξέλιξη της πληρότητας ξενοδοχειακών μονάδων 2016.....	71
Διάγραμμα 16 Διανυκτερεύσεων ανά τύπο ταξιδιού 2006-2016	71

1 Εισαγωγή

Ο τουρισμός είναι ένα εξαιρετικά σύνθετο φαινόμενο και μπορεί να γίνει πλήρως κατανοητό με την υιοθέτηση μιας διεπιστημονικής προσέγγισης. Η τουριστική δραστηριότητα έχει μελετηθεί από πολλούς κλάδους, όπως η οικονομία, η γεωγραφία, η κοινωνιολογία, η διοικητική επιστήμη και η ιστορία. Η αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων στη Δυτική Ευρώπη, πέραν του άμεσου αντίκτυπου που έχουν σε έμψυχους και υλικούς πόρους, επηρεάζουν και την τουριστική δραστηριότητα.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τον αντίκτυπο των τρομοκρατικών επιθέσεων στην τουριστική ζήτηση και συγκεκριμένα ο τρόπος με τον οποίο επηρέασαν οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη τον εισερχόμενο τουρισμό στην Ελλάδα και η σύγκριση της χώρας με τη γειτονική Τουρκία. Στόχος, η ανάλυση των κατά το δυνατό πρόσφατων δεδομένων και η συναγωγή συμπερασμάτων μέσω στατιστικής ανάλυσης δευτερογενών δεδομένων σχετικά με την επίδραση των τρομοκρατικών επιθέσεων στην ελληνική τουριστική αγορά και το πόσο ασφαλής θεωρείται σε σχέση με τη γειτονική Τουρκία. Η έρευνα παρουσιάζει εγγενείς δυσκολίες καθώς η συλλογή, κατηγοριοποίηση και ανάλυση τους από τους αρμόδιους φορείς είναι εξαιρετικά χρονοβόρα.

Στα κεφάλαια 2 και 3, μελετάται η υφιστάμενη βιβλιογραφία σχετικά με τις βασικές έννοιες που αναλύονται στο κάθε κεφάλαιο (τουρισμός και τρομοκρατία) με σκοπό την κατανόηση από τον αναγνώστη των πολλαπλών παραγόντων που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση και τον αντίκτυπο των τρομοκρατικών ενεργειών σε αυτή. Στο κεφάλαιο 2, παρουσιάζονται αναλυτικά οι έννοιες του τουρισμού, οι χωρικές συγκεντρώσεις των τουριστικών ροών, η συμβολή του τουρισμού σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Αναλύεται η έννοια και τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης και ο ρόλος της εικόνας του τουριστικού προορισμού. Τέλος, παρουσιάζεται η έννοια του τουριστικού ρίσκου, προκειμένου να είναι πιο εύληπτη η σύνδεση τρομοκρατίας και τουρισμού η οποία αναλύεται στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η προβληματική ενός ενιαίου ορισμού για την τρομοκρατία, τυπολογία και χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός και ο ρόλος του στην αύξηση των τρομοκρατικών επιθέσεων, η διεθνοποίηση και η υφιστάμενη κατάσταση, οι προκλήσεις στη μέτρηση της τρομοκρατίας, ο ρόλος των μοναχικών λύκων και η κυβερνοτρομοκρατία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο ακολουθεί η στατιστική ανάλυση των δευτερογενών πηγών δεδομένων ανοιχτού κώδικα (open access data δεδομένων) τα οποία αφορούν τόσο την τρομοκρατική όσο και την τουριστική δραστηριότητα. Η υπόθεση είναι πως όταν αυξάνεται η πιθανότητα εκδήλωσης τρομοκρατικού χτυπήματος, επηρεάζεται αρνητικά η επισκεψιμότητα του τουριστικού προορισμού.

Για την ολοκλήρωση της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές οι START database, Europol Terrorism Trend reports, Global Terrorism Index , World data bank, UNWTO.

Τα συμπεράσματα παρουσιάζονται στο τελευταίο μέρος της εργασίας.

Στο παράρτημα, παρουσιάζονται πληροφορίες σχετικά με την ιστορική εξέλιξη της τρομοκρατίας, το τουρισμό και ορισμένες μελέτες περίπτωσης προορισμών που εκδηλώθηκαν.

Κεφάλαιο 2 Τουρισμός

2.1 Βασικές έννοιες και μεγέθη του τουρισμού

2.1.1 Τουρισμός

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο το οποίο εκφράζει την ανάγκη του ανθρώπου να γνωρίσει το περιβάλλον του και να ανακαλύψει νέους κόσμους και εμπειρίες. Αν και είναι ένα φαινόμενο γνωστό ήδη από την αρχαιότητα, όπως αναφέρουν οι Ηγουμενάκης κ.α., (1999: 84), μια από τις πρώτες προσπάθειες ορισμού του φαινομένου ήταν αυτή των Hunziker και Krapf, στα μέσα του 20ου αιώνα, και αναφέρει ότι ο τουρισμός είναι:

«το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σ' ένα προορισμό και τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων σ' αυτόν εφόσον δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δε συνδέονται με οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα».

Ένας πιο σύγχρονος ορισμός, από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, αναφέρει:

« Ο Τουρισμός ορίζεται ως η δραστηριότητα των προσώπων που ορίζονται ως επισκέπτες. Ένας επισκέπτης είναι κάποιος που κάνει μια επίσκεψη σε έναν κύριο προορισμό εκτός του συνήθους περιβάλλοντος του για λιγότερο από ένα χρόνο για οποιοδήποτε κύριο σκοπό [συμπεριλαμβανομένων] διακοπών, αναψυχής και ψυχαγωγίας, επιχειρήσεων, υγείας, εκπαίδευσης ή άλλων σκοπών». (UNWTO Statistics, 2010 σε <http://www.tourismsociety.org/page/88/tourism-definitions.htm>, πρόσβαση 15/12/2017)

Στον Δυτικό κόσμο, ο σύγχρονος τουρισμός έχει δύο διακριτές ιστορικές περιόδους. Η πρώτη είναι η περίοδος πριν την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου όταν τρομοκράτες οδήγησαν δύο αεροσκάφη πάνω στα κτίρια οδηγώντας στο θάνατο περισσότερους από τρεις χιλιάδες ανθρώπους. Η δεύτερη περίοδος είναι η περίοδος μετά την επίθεση, όπου έννοιες όπως ο τουρισμός, η ασφάλεια, αντιμετωπίζονται υπό ένα νέο πρίσμα και η τρομοκρατία εξακολουθεί να στοχεύει και να επηρεάζει τον τουρισμό. (Tarlow P., 2014)

2.1.2 Οι χωρικές συγκεντρώσεις του τουρισμού

Οι χωρικές συγκεντρώσεις των τουριστικών ροών διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- Χωρικές συγκεντρώσεις σε περιφερειακό επίπεδο (διεθνής τουρισμός)

-Χωρικές συγκεντρώσεις σε εθνικό επίπεδο (εσωτερικός τουρισμός)

Οι συγκεντρωτικές τάσεις του σύγχρονου τουρισμού εντοπίζονται όσον αφορά στο διεθνή τουρισμό, στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, τόσο ως χώρες προέλευσης όσο και ως χώρες προορισμού. Ιδιαίτερα έντονο παρουσιάζεται και το στοιχείο της ενδοπεριφερειακής ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας. Ένας μικρός -σχετικά- αριθμός χωρών προέλευσης, απευθύνεται σε ένα μεγάλο αριθμό χωρών υποδοχής. Για τον εσωτερικό τουρισμό, παρατηρούνται στην πλειοψηφία των κρατών έντονες χωρικές συγκεντρώσεις, αναλόγως των θελγέτρων και των υποδομών που είναι διαθέσιμα ανά περιοχή. Περισσότερα για τα αίτια των περιφερειακής και εθνικής χωρικής ανάπτυξης στο Παράρτημα, (αίτια χωρικής ανάπτυξης (Βαρβαρέσος, Στ. ,2013).

2.1.3 Η συμβολή του τουρισμού στην οικονομία και την απασχόληση

Η άμεση συμβολή του Τουρισμού στο παγκόσμιο ΑΕΠ ανήλθε σε 2.306,0 δισ. Δολάρια (3,1% του συνολικού ΑΕΠ) το 2016 και προβλέπεται να αυξηθεί κατά 3,8% το 2017. Ο προβλεπόμενος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης είναι 4,0% για την περίοδο 2017-2027 σε 3 USD , 537,1 δισ. (3,5% του συνολικού ΑΕΠ) το 2027.

Η συνολική συμβολή του Τουρισμού και Τουρισμού στο ΑΕΠ ανήλθε σε 6.713,3 δισ. Δολάρια (10,2% του ΑΕΠ) το 2016 και προβλέπεται να αυξηθεί κατά 3,6% το 2017 και να αυξηθεί κατά 3,9% ετησίως σε 11.512,9 δισ. Δολάρια (11,4% ΑΕΠ) το 2027.

Το 2016 ο τομέας του Τουρισμού απασχόλησε άμεσα 108.741.000 θέσεις εργασίας (3.6% της συνολικής απασχόλησης). Αυτό αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,1% το 2017 και να αυξηθεί κατά 2,2% ετησίως σε 138,086,000 θέσεις εργασίας (4,0% της συνολικής απασχόλησης)έως το 2027.

Το 2016, η συνολική συμβολή του Τουρισμού στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένων των θέσεων εργασίας που έμμεσα υποστηρίζει ο κλάδος, ήταν 9,6% της συνολικής απασχόλησης (292.220.000 θέσεις εργασίας). Αυτό αναμένεται να αυξηθεί κατά 1,9% το 2017 σε 297,896,000 θέσεις εργασίας και να αυξηθεί κατά 2,5% ετησίως σε 381,700,000 θέσεις εργασίας το 2027 (11,1% του συνόλου). (WTTCC,2017)

Το σύνολο των δαπανών εξερχόμενου τουρισμού , έφθασαν το 2016 σε 1,401,5 δισ. Δολάρια ΗΠΑ (6,6% των συνολικών εξαγωγών). Το 2017 προβλέπεται να αυξηθεί κατά 4,5% και να αυξηθεί κατά 4,3% ετησίως από το 2017-2027 σε 2221,0 δισ. Δολάρια το 2027 (7,2% του συνόλου).

Στην Ευρώπη, ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 70% του τομέα των υπηρεσιών. Συμπεριλαμβανομένων και των έμμεσων και το επαγόμενων εσόδων, ο τουρισμός συνεισέφερε σε ποσοστό 9,6% στο συνολικό ευρωπαϊκό ΑΕΠ, ξεπερνώντας τομείς όπως η γεωργία, οι τράπεζες ή η αυτοκινητιστική βιομηχανία. Ενώ δημιούργησε 14 εκατομμύρια άμεσες θέσεις εργασίας, και 36 εκατομμύρια έμμεσες. (WTTCCb, 2017).

Στην Ελλάδα: Η σημασία της τουριστικής και τουριστικής βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία, ειδικά από το 2010 και μετά την εμφάνιση της κρίσης του ελληνικού χρέους, γίνεται εμφανής μέσα από δύο σημαντικούς δείκτες: τη συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ και στην εργασία. Το 2015, η άμεση συμβολή του Τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν 13,3 δισ. Ευρώ (που αντιστοιχεί στο 7,6% του ΑΕΠ). Το ποσό αυτό αναφέρεται στην οικονομική δραστηριότητα που παράγεται από τους διάφορους κλάδους της ταξιδιωτικής και τουριστικής βιομηχανίας και περιλαμβάνει τον κλάδο της φιλοξενίας, τους ταξιδιωτικούς πράκτορες, τις δραστηριότητες της βιομηχανίας αναψυχής και του ελεύθερου χρόνου, την αεροπορική βιομηχανία και άλλες υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών (WTTCa, 2016).

Η συνολική συμβολή του τομέα τουρισμού και τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας έφθασε τα 32,5 δισ. Ευρώ το 2015, που αντιστοιχεί στο 18,5% του ΑΕΠ. Στο ποσό αυτό περιλαμβάνονται: οι ευρύτερες επιπτώσεις από τις επενδύσεις, την αλυσίδα εφοδιασμού και τον επακόλουθο φόρο εισοδήματος. (WTTCa, 2016)

Το 2016, η άμεση συμβολή του Τουρισμού στο ελληνικό ΑΕΠ ήταν 13,2 δισ. Ευρώ (ποσό που αντιστοιχεί στο 7,5% του ΑΕΠ), ελαφρώς χαμηλότερο από το σύνολο των 13,3 δισ. Ευρώ (7,6% του ΑΕΠ) του 2015. Αυτό οδηγεί σε άνοδο των προβλέψεων κατά 7,5% στα 14,2 δισ. Ευρώ το 2017. Η άμεση συνεισφορά αναμένεται να αυξηθεί κατά 4,5% στα 22,1 δισ. Ευρώ (9,6% του ΑΕΠ) μέχρι το 2027. (WTTCb 2016, WTTCb, 2017)

Ο τουρισμός δημιούργησε 401.000 θέσεις εργασίας άμεσα το 2014 (11,3% της συνολικής απασχόλησης) αυξήθηκε κατά 0,6% το 2015 σε 403,500 (11,5% της συνολικής απασχόλησης) και 423,000 θέσεις εργασίας άμεσα στο 2016 (11,5% αυτό προβλέπεται να αυξηθεί κατά 5,9% το 2017 σε 448 000 αντίστοιχα (12,1% της συνολικής απασχόλησης). Μέχρι το 2027, προβλέπεται ότι ο τουρισμός θα αντιπροσωπεύει άμεσα 597.000 θέσεις εργασίας, αύξηση με ρυθμό κατά 2,9% ετησίως κατά τα επόμενα δέκα χρόνια. (WTTCa, 2016, WTTCb, 2017)

Η συνολική (άμεση, έμμεση και επαγόμενη) συμβολή του Τουρισμού στην απασχόληση ήταν 822.000 θέσεις εργασίας το 2015 (23,1% της συνολικής απασχόλησης), 860,500 θέσεις εργασίας το 2016 (23,4% της συνολικής απασχόλησης). Ενώ για το 2017 προβλέπεται αύξηση κατά 6,3% σε 914,500 θέσεις εργασίας (24,6% της συνολικής απασχόλησης)¹. Μέχρι το 2027, η τουριστική βιομηχανία προβλέπεται να υποστηρίζει 1.273.000 θέσεις εργασίας (29,9% της συνολικής απασχόλησης), σημειώνοντας αύξηση με ρυθμό 3,4% ετησίως για την συγκεκριμένη περίοδο.

Με την πάροδο του χρόνου και σε σχέση με άλλους τομείς, η απασχόληση στον τουρισμό αυξάνεται με υψηλότερο ρυθμό ή μειώνεται με μικρότερο, γεγονός που καταδεικνύει τη δυναμική του τομέα ως σημαντικό παράγοντα στον τομέα της απασχόλησης.

Η απασχόληση στον τουρισμό ανέκαμψε μετά το 2014 σε πολύ υψηλά ποσοστά (2014/2013: + 14,6%, 2015/2014: + 9,6% και 2016/2015: + 4,8%), λόγω των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης του εισερχόμενου τουρισμού:

¹ Τα στοιχεία για το 2017 αφορούν σε προβλέψεις του οργανισμού WTTTC. Δεν έχουν ανακοινωθεί τα επίσημα στοιχεία για το 2017 ακόμη.

- 2014: + 23% αφίξεις και + 10,2% έσοδα,
- 2015: + 7,6% αφίξεις και + 5,5% έσοδα,
- 2016: + 5,1% αφίξεις και -6,8% έσοδα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η αύξηση της απασχόλησης στον τουρισμό υπερβαίνει την αύξηση των εσόδων και είναι κοντά στην αύξηση των αφίξεων. (WTTCa, WTTCb, WTTCCiNΣΕΤΕ 2015, Ίκκος & Κουτσός, 2017)

2.2 Τουριστική ζήτηση

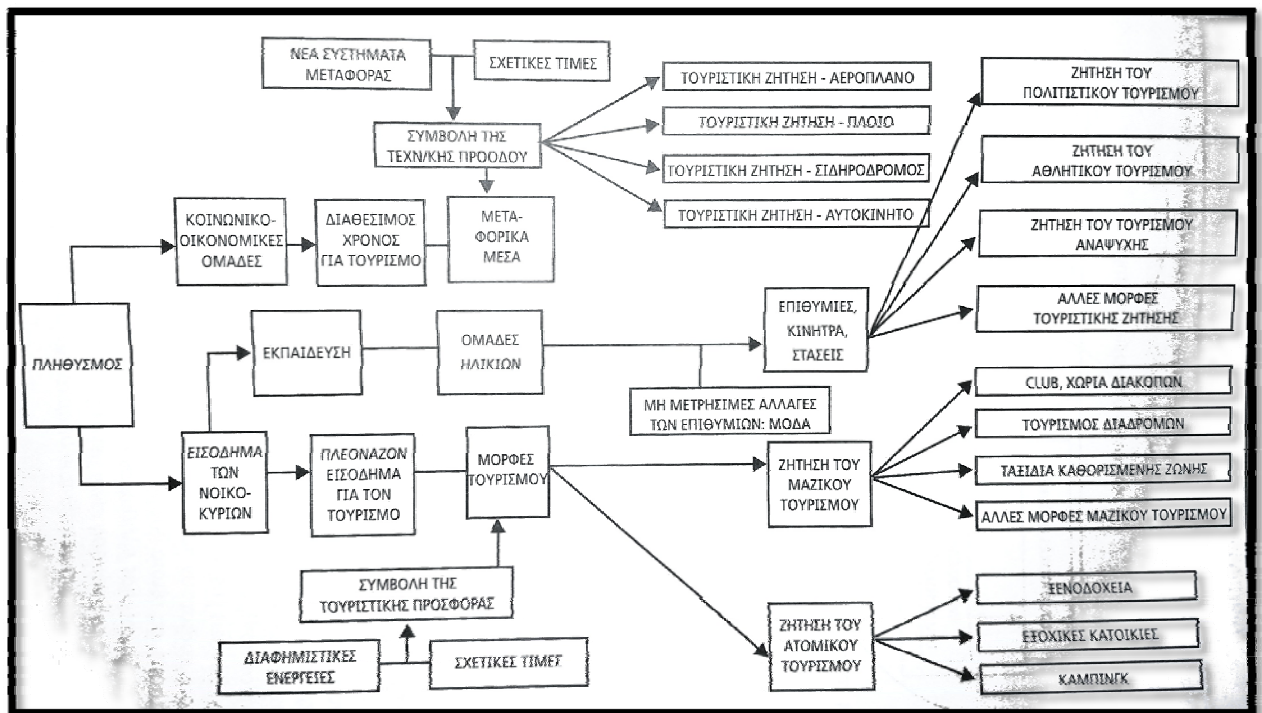
Η εκτίμηση της τουριστικής ζήτησης, σύμφωνα με τον Βαρβαρέσο (2013), μπορεί να πραγματοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους.

- Πραγματική ζήτηση: Ο αριθμός των ατόμων που πραγματοποιούν ταξίδια, συμμετέχουν στην τουριστική δραστηριότητα
- Αναβαλλόμενη ζήτηση: άτομα που θα μπορούσαν να ταξιδέψουν αλλά για μια σειρά από λόγους επιλέγουν να το αναβάλλουν (πχ λόγω έλλειψης εγκαταστάσεων, λόγω έλλειψης πληροφοριών κλπ)
- Δυνητική ζήτηση: άτομα τα οποία ενώ το επιθυμούν, δεν έχουν τη δυνατότητα να ταξιδέψουν και χρειάζεται να βελτιώσουν τα κοινωνικό-οικονομικά τους χαρακτηριστικά.

Η πραγματική τουριστική ζήτηση, μπορεί να εκφραστεί από τον αριθμό των ατόμων που επισκέπτονται μια χώρα ή ένα προορισμό και πραγματοποιούν έναν αριθμό διανυκτερεύσεων σε συγκεκριμένου τύπου τουριστικό κατάλυμα. Η ζήτηση δύναται να μετρηθεί ως ο αριθμός των αφίξεων ή αναχωρήσεων, των δαπανών ή των εισπράξεων από τον τουρισμό ή του αριθμού των διανυκτερεύσεων (για επεξήγηση ενός φάσματος τουριστικών εννοιών βλέπε Jafari, 2000). Από οικονομική άποψη, εκφράζεται μέσω των δαπανών για την κατανάλωση τουριστικών υπηρεσιών και αγαθών. (Βαρβαρέσος Σ., 2013)

Η ζήτηση τουριστικών προϊόντων, προϋποθέτει την ύπαρξη ατόμων με τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες, ελεύθερο χρόνο, κίνητρο, αγοραστική δύναμη και καταναλωτική συμπεριφορά. Οι σχετικές τιμές, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, τα έσοδα, τα έξοδα μεταφοράς και τα ειδικά γεγονότα (όπως τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα) θεωρήθηκαν ως οι βασικοί καθοριστικοί παράγοντες της ζήτησης. (Dubarry and Sinclair, 2003)

Διάγραμμα 1: Χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης μιας χώρας

Πηγή: Βαρβαρέσος Στ., (2013:129)

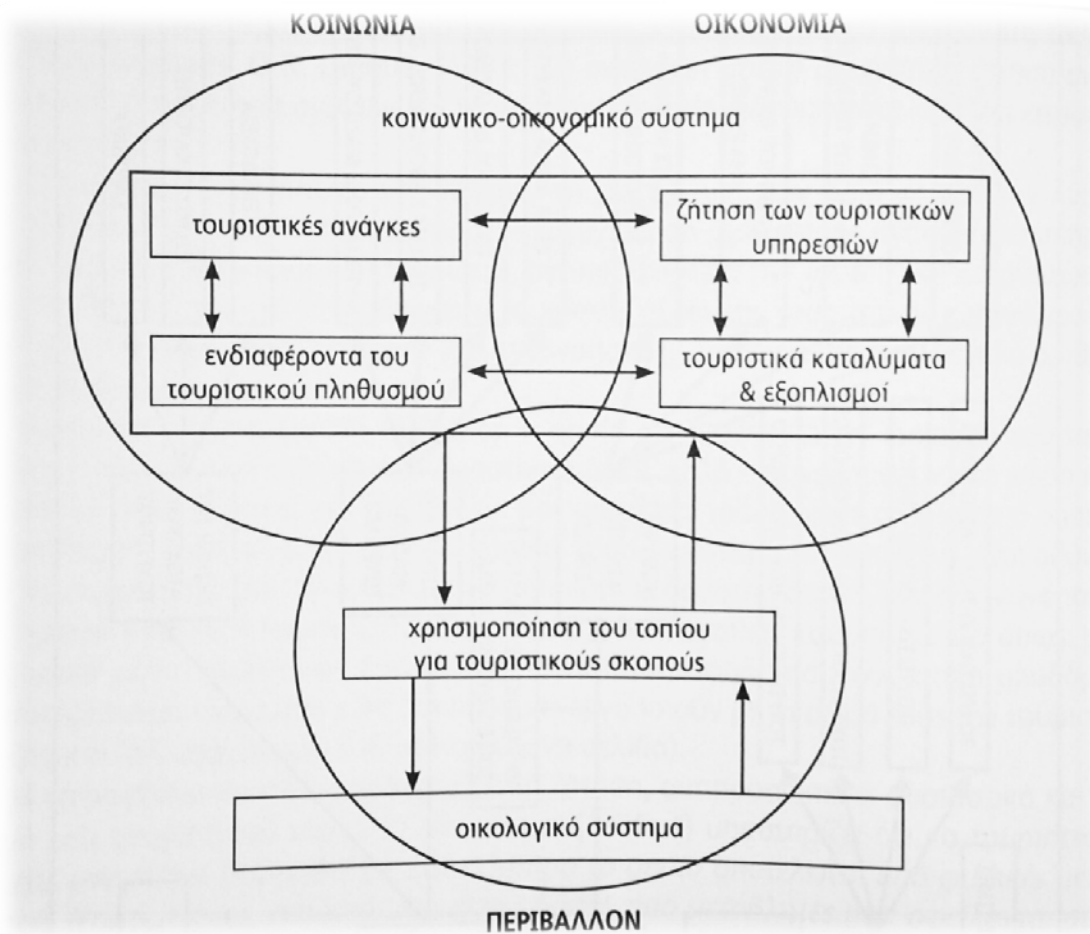
2.2.1 Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης

Η άυλη φύση του τουριστικού προϊόντος, χαρακτηρίζεται από τα πολλαπλά στοιχεία που συνθέτουν την τουριστική δραστηριότητα και συμβάλλουν στον καθορισμό της τουριστικής ζήτησης:

- ο ανθρώπινος παράγοντας και η διαδικασία επιλογής του τουριστικού προορισμού,
- το διαθέσιμο εισόδημα,
- ο διαθέσιμος χρόνος,
- οι προηγούμενες (θετικές ή αρνητικές εμπειρίες (θετικές ή αρνητικές),
- η τουριστική προσφορά, (οι διαθέσιμες υπηρεσίες καταλυμάτων, διατροφής, διασκέδασης και ψυχαγωγίας
- το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές), τα σημεία ενδιαφέροντος (θέλγητρα) του προορισμού,
- οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του τουριστικού πληθυσμού

συνιστούν ορισμένα από τα συστατικά του τουριστικού συστήματος (Βαρβαρέσος Στ., 2013)

Διάγραμμα 2: Τουριστικές ανάγκες και τουριστικό σύστημα

Πηγή: Βαρβαρέσος Στ. (2013:130)

2.2.2 Η εικόνα του τουριστικού προορισμού

Η εικόνα του προορισμού έχει αναγνωριστεί ως καθοριστικός παράγοντας στην επιλογή και την εμπορία του τουρισμού (Bramwell and Rawding 1996, Chon 1991, Dann 1996, Echtner και Ritchie 1991). Από τη μελέτη της διαθέσιμης βιβλιογραφίας, προκύπτει ότι υπάρχει επίδραση αυτών των γεγονότων στην αποτίμηση της αξίας της εικόνας κάθε προορισμού. Η άυλη φύση του τουρισμού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις θετικές εικόνες (Soñmez *et al* 1999). Ωστόσο, «ο αντίκτυπος της τρομοκρατίας στην εικόνα του προορισμού έχει ουσιαστικά αγνοηθεί στη βιβλιογραφία» κατά τους Sonmez *et al* 1999: 13 (σε Arana J., & Leon C., 2007). Όπως αναφέρουν οι (Ahlfeldt, *et. al.*, 2015), οι Edmonds & Mak (2006) καταλήγουν σε ετερογενή αποτελέσματα μετά την 9/11 και για την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Αν και ορισμένες χώρες μπορούν να ανακάμψουν γρήγορα – και λόγω των απλουστευμένων απαιτήσεων εισόδου (για παράδειγμα η Σιγκαπούρη) – άλλα κράτη υποφέρουν από παρατεταμένη μείωση του αριθμού των τουριστών (π.χ. Μαλαισία) ως επακόλουθο των επιθέσεων, της ασθένειας SARS και της αβέβαιης γεωπολιτικής κατάστασης. Παράλληλα,

χώρες όπως το Μαρόκο και η Τυνησία χρειάστηκαν *περισσότερο χρόνο* για να ανακάμψουν από την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου σε σχέση με άλλες ισλαμικές χώρες, καθώς και οι δύο αυτές χώρες υπέστησαν πρόσθετες επιθέσεις το 2002 και το 2003 αντίστοιχα. Επιπλέον, οι *τουριστικές τους βιομηχανίες προσανατολίζονται προς τις δυτικές και ιδιαίτερα τις ευρωπαϊκές αγορές* και γι' αυτό είναι ιδιαίτερα έντονη η επίδραση υποκατάστασης των ευρωπαίων τουριστών, οι οποίοι επιλέγουν να παραμείνουν μακριά από τις ισλαμικές χώρες προορισμού, ενώ δεν υπήρξε αναπλήρωση των εσόδων από την αύξηση των τουριστών από άλλες ισλαμικές χώρες (Al Hamarneh, 2004 σε Ahlfeldt, *et. al.*, 2015). Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι ισλαμικές χώρες επηρεάζονται ιδιαίτερα από τα αποτελέσματα υποκατάστασης που προκαλούνται από αλλαγές στην αντίληψη κινδύνου (Leibritz, 2004 σε Ahlfeldt, *et. al.*, 2015)

2.3 Η αντίληψη του ρίσκου από τους τουρίστες

Όπως αναφέρουν οι Cui *et al.* (2016) στη μελέτη τους για την αντίληψη του ρίσκου από τους τουρίστες, είναι πως οι τελευταίοι αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο του ταξιδιού τους ως τα αρνητικά αποτελέσματα που μπορούν να συμβούν (Fischer *et al.*, 1991, Chen *et al.*, 2009). Όταν οι τουρίστες επιλέγουν (ή θέλουν να επιλέξουν) έναν τουριστικό προορισμό, πρέπει να εξετάσουν την κατάσταση ασφαλείας του προορισμού τους, αλλά η ασφάλεια δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποσοτικά (Suddle 2009). Επομένως, είναι απαραίτητο να συνδεθεί την ασφάλεια και τον κίνδυνο (Lepp and Gibson 2003).

Στη σύγχρονη κοινωνία, όπου συνεχώς αυξάνεται ο κίνδυνος (Beck 1999), η προσοχή των ανθρώπων και η συνειδητοποίηση του κινδύνου αυξάνεται σημαντικά (Liu 2009). Η αντίληψη του τουριστικού κινδύνου, αναλύεται στο ότι οι τουρίστες κρίνουν την αβεβαιότητα των αποτελεσμάτων των τουριστικών δραστηριοτήτων και της διαδικασίας (Liu and Gao 2008 σε Cui *et al.* 2016) Στη διαδικασία (απόφασης) ένταξης σε τουριστικές δραστηριότητες, η αντικειμενικότητα του ποσοτικού κινδύνου υπάρχει πραγματικά, αλλά η επίδραση της υποκειμενικής αντίληψης κινδύνου είναι πιο προφανής (Cater 2006). Κάθε επισκέπτης έχει ένα ορισμένο όριο που μπορεί να αντέξει στην αντίληψη του τουριστικού κινδύνου. Όταν ο κίνδυνος υπερβαίνει αυτό το όριο, οι επισκέπτες θα προσπαθήσουν να μειώσουν τον κίνδυνο (Dirk 2003). Ειδικά για τις τουριστικές δραστηριότητες, είναι ο αντίκτυπος του τουριστικού κινήτρου και της επιλογής του τρόπου ταξιδιού και του τουρισμού (Teng 2009). Επιπλέον, το επίπεδο αντίληψης κινδύνου του κοινού χρησιμοποιείται συχνά για την ανάλυση της ψυχολογικής κατάστασης πανικού. (Cui *et al.* 2016)

Το μοντέλο που χρησιμοποίησαν για την ποσοτικοποίηση του ρίσκου είναι:

$$TRP = \sum_{i=1}^n (\alpha_i \times PL_{ri} \times IL_{ri})$$

όπου TRP είναι η αντίληψη του ρίσκου, α_i είναι η βαρύτητα κάθε διάστασης της αντίληψης

του τουριστικού κινδύνου, r_i είναι ο κίνδυνος κάθε διάστασης ($i = 1, 2, 3, \dots, n$); PL_{r_i} είναι η πιθανότητα κάθε διάστασης κινδύνου και IL_{r_i} είναι η βλάβη από κάθε διάσταση κινδύνου.

2.4 Τουρισμός και τρομοκρατία

2.4.1 Η ευπάθεια του τουριστικού προορισμού στις τρομοκρατικές επιθέσεις

Σύμφωνα με τους Ritcher and Waugh 1986, και Ryan 1993 (Arana J. & Leon C., 2007), ο τουρισμός είναι μια βιομηχανία όπου τόσο η ζήτηση όσο και η προσφορά μπορεί να είναι ευαίσθητες σε ακραία γεγονότα όπως η τρομοκρατία ή η πολιτική βία. Οι Israel & Reichel:2003, ο Sonmez:1998 (σε Arana J. & Leon C., 2007), υποστήριξαν ότι η απουσία τρομοκρατίας ή βίας αποτελεί προϋπόθεση, γενικά αποδεκτή για την ανάπτυξη των τουριστικών προορισμών. Ωστόσο, η τρομοκρατία και οι πράξεις βίας έχουν αυξηθεί σε πολλές χώρες, ορισμένες από τις οποίες απολαμβάνουν παράλληλα μια αυξανόμενη δημοτικότητα ως προορισμοί σύμφωνα με τους Sonmez, Apostoloroulou και Tarlow, 1999 (σε Arana j. & Leon C., 2007). Αυτά τα γεγονότα μπορούν να θεωρηθούν από τους τουρίστες ως μειονέκτημα σε σύγκριση με νέους προορισμούς που συνεχώς εμφανίζονται στην τουριστική αγορά. (Arana J. & Leon C., 2007)

Ο αντίκτυπος της τρομοκρατίας στην επιλογή των καταναλωτών και στις αποφάσεις στον τομέα του τουρισμού αποτέλεσε τομέα έρευνας για την τουριστική ζήτηση.

Οι πράξεις τρομοκρατίας και οι αρνητικές επιπτώσεις τους στη ζήτηση του τουρισμού δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Η τρομοκρατία αυξήθηκε από 206 σημαντικά περιστατικά το 1972 σε 3010 το 1985 (DíAmore and Anunza, 1986:21 σε Pizam A. – Fleisher A., 2002). Αυτά τα γεγονότα οδήγησαν σε σημαντική πτώση των εισπράξεων και της ζήτησης στον τουρισμό, όπως η απώλεια πάνω από ένα εκατομμύριο αφίξεις από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη το 1986 - κάτω από 23 τοις εκατό από το 1985 - ως επακόλουθο των επιδρομών των παλαιστινίων τρομοκρατών του Δεκεμβρίου του 1985 στα αεροδρόμια της Ρώμης και της Βιέννης και την αεροπειρατεία του αερομεταφορέα TWA 847, στην Αθήνα το 1986, και η πειρατεία του κρουαζιερόπλοιου Achille Lauro (Brady and Widdows, 1986, σ. 8, Hurley 1988 σε Pizam A. – Fleisher A., 2002).

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 90 η συχνότητα τρομοκρατικών ενεργειών είχε υποχωρήσει αλλά αυξήθηκε εκ νέου στο Ισραήλ, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική στα τέλη του 90 και στις αρχές του 21ου αιώνα. (Pizam A. – Fleisher A., 2002)'

Ωστόσο, οι περισσότερες από αυτές τις μελέτες έχουν χρησιμοποιήσει μια προσέγγιση μέσω χρονοσειρών. Για παράδειγμα, οι Ender και Sandler (1991) και οι Enders, Sandler και Parise (1992) χρησιμοποίησαν μηνιαία ανάλυση δεδομένων και χρονοσειρών για να αποδείξουν μια σημαντική αρνητική επίπτωση της τρομοκρατίας στα τουριστικά έσοδα στην Ισπανία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και να υποστηρίξουν τα αποτελέσματα υποκατάστασης (Substitution effect). (Arana J. & Leon C., 2007)

Στους Ahlfeldt, *et. al* (2015) αναφέρονται αρκετές μελέτες οι οποίες, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, προχώρησαν στη χρήση μοντέλων στατιστικής ανάλυσης με σκοπό να εκτιμήσουν τις επιπτώσεις της τρομοκρατίας στον τουρισμό, τα οποία βασίζονται σε μεθόδους αυτόματης παλινδρόμησης (Autoregressive–moving-average model - ARMA). Εναλλακτικά, χρησιμοποιούνται μοντέλα κλασικής παλινδρόμησης (Witt & Witt, 1995), εκθετική εξομάλυνση (Saunders, Sharp & Witt, 1987) ή μετά-αναλύσεις (Crouch, 1992). Οι Enders, Sandler & Parise (1992) παρουσίασαν ένα θεωρητικό μοντέλο όπου οι καταναλωτές συμμετέχουν σε μια απόφαση κατάρτισης προϋπολογισμού σε δύο στάδια. Στόχος είναι η βελτιστοποίηση της επιλογής τους για ταξίδι στη χώρα 1 ή στη χώρα 2 και ενώ οι τιμές παραμένουν οι ίδιες σε όλα τα άλλα αγαθά, οι τρομοκρατικές επιθέσεις που πραγματοποιούνται σε μια χώρα αυξάνει τον αντιληπτό κίνδυνο των τουριστών για ταξίδι στις χώρες αυτές. Επίσης εμπειρικά, εντόπισαν τα αποτελέσματα υποκατάστασης στην τουριστική συμπεριφορά των τουριστών με μετατόπιση από χώρες που υποφέρουν από τρομοκρατικές επιθέσεις (προς άλλες χώρες, οι οποίες εμφανίζουν μικρότερο ρίσκο εκδήλωσης τρομοκρατικών ενεργειών). (Ahlfeldt, *et. al.*, 2015)

Σε αντίστοιχα αποτελέσματα αποτέλεσμα οδηγήθηκαν και οι Drakos και Kutan, 2003 (Arana J. & Leon C., 2007), ενώ ο Pizam (1999) και οι Pizam A. – Fleisher A. (2002) έδειξαν ότι τόσο η *σοβαρότητα/βαρύτητα* όσο και η *συχνότητα* των τρομοκρατικών γεγονότων συσχετίζονται αρνητικά με την τουριστική ζήτηση. Σε άλλη μελέτη την οποία πραγματοποίησαν οι Pizam και Fleischer το 2002 (Arana J. & Leon C., 2007) επιβεβαίωσαν την υπόθεση ότι η συχνότητα των τρομοκρατικών πράξεων προκάλεσε μεγαλύτερη μείωση της ζήτησης από τη σοβαρότητα αυτών των επισκέψεων στο Ισραήλ. (Arana J. & Leon C., 2007)

Πολλές από αυτές τις μελέτες, όπως εκείνη του Sonmez, 1994:43-44 και των Enders, Sandler και Parise, 1992 (Pizam A. – Fleisher A., 2002) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο αντίκτυπος της τρομοκρατίας στον τουρισμό μπορεί να εκδηλωθεί έως και τρεις (3) μήνες μετά την εκδήλωση της επίθεσης και να διαρκέσει για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα έξι (6) έως εννέα (9) μήνες μετά το συμβάν. (Pizam A. – Fleisher A., 2002) Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το συμπέρασμα του Coshall (2003), όπως αναφέρουν οι Ahlfeldt *et al.*, (2015), ο οποίος διαπίστωσε ότι η επίπτωση στον αριθμό των επιβατών, πτήσεων από τις ΗΠΑ προς την Ευρώπη είναι άμεση μετά από επίθεση και διαρκεί μόνο τρεις (3) έως τέσσερις (4) μήνες.

Οι Ahlfeldt *et al.*, (2015) αναφέρουν ότι παρόμοια αποτελέσματα καταγράφηκαν από τον Vester (2001), ο οποίος ήταν επίσης ο πρώτος που απέδειξε περιφερειακές επιπτώσεις. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 έχουν γίνει περισσότερες μελέτες για τις επιπτώσεις σε αρκετές γεωγραφικές περιοχές, όχι όμως σε εκείνες που αφορούν την τουριστική ζήτηση στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, με τις περισσότερες από τις μελέτες να επικεντρώνονται στη σύγκρουση μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης. (Fleischer & Buccola, 2002 · Mansfeld, 1999 · Pizam & Fleischer, 2002) σε Ahlfeldt *et al.*, (2015). Οι Pizam & Fleischer (2002) διαπίστωσαν ότι ορισμένες χώρες ανακάμπτουν σχετικά γρήγορα από τρομοκρατικές επιθέσεις αν δεν ακολουθήσουν πρόσθετες επιθέσεις. Ωστόσο, οι επαναλαμβανόμενες τρομοκρατικές επιθέσεις μπορούν να οδηγήσουν σε διαρκή μείωση του τουρισμού. Η συνάφεια της έντασης

της επίθεσης με τις επιπτώσεις στη ζήτηση έχει επιβεβαιωθεί από τους Drakos & Kutan (2003). Εκτός από τις μελέτες οικονομικής και οικονομετρικής φύσης, έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες με βάση τη βιβλιογραφική έρευνα και τις συνεντεύξεις που εξετάζουν τις τρομοκρατικές επιθέσεις (Pizam, 1999 σε Ahlfeldt *et al.*, 2015).

Ο Krakover (2000) μελέτησε τις επιπτώσεις των τρομοκρατικών ενεργειών στην ισραηλινή τουριστική βιομηχανία και διαπίστωσε ότι όσο σοβαρότερο ήταν το τρομοκρατικό γεγονός, τόσο μεγαλύτερη ήταν η μείωση της ζήτησης για τουρισμό μετά την εκδήλωση. Αυτό έγινε με τη σύγκριση του μηνιαίου αριθμού αφίξεων έναντι ενός δείκτη σοβαρότητας των τρομοκρατικών γεγονότων. (Pizam & Fleischer, 2002).

Κεφάλαιο 3 Τρομοκρατία

3.1 Ορισμός της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία είναι εμφανώς δύσκολο να προσδιοριστεί, εν μέρει επειδή ο όρος εξελίσσεται και εν μέρει επειδή σχετίζεται με μια δραστηριότητα που έχει σχεδιαστεί να είναι υποκειμενική. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, η ικανότητα των Ηνωμένων Εθνών να αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική περιορίστηκε από την αδυναμία των κρατών μελών να συμφωνήσουν σε μια αντιτρομοκρατική σύμβαση που θα περιλαμβάνει έναν ορισμό της τρομοκρατίας. Αυτό αποτελεί εμπόδιο για τα Ηνωμένα Έθνη, και δε τους επιτρέπει την άσκηση της ηθικής της εξουσίας και από την αποστολή ενός ξεκάθਾਰου μηνύματος ότι η τρομοκρατία δεν είναι ποτέ αποδεκτή τακτική. (United Nations, Defining Terrorism, <http://www.un.org/News/dh/infocus/terrorism/sg%20high-level%20panel%20report-terrorism.htm>, ανάκτηση 15/01/2018)

Η δυσκολία στον ορισμό της «τρομοκρατίας» έγκειται στο να συμφωνηθεί μια βάση για να καθοριστεί πότε η χρήση της βίας (σε ποιον, από ποιον, για ποιο σκοπό) είναι νόμιμη; Επομένως, ο σύγχρονος ορισμός της τρομοκρατίας είναι εγγενώς αμφιλεγόμενος. Η χρήση της βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων είναι κοινή για το κράτος και το κράτος μη κρατικές ομάδες. Η πλειονότητα των χρησιμοποιούμενων ορισμών έχει συνταχθεί από οργανισμούς που συνδέονται άμεσα με την κυβέρνηση, και είναι συστηματικά μεροληπτική για να αποκλείσει τις κυβερνήσεις από τον ορισμό. Η σύγχρονη ετικέτα του "τρομοκράτη" είναι ιδιαίτερα υποτιμητική - υποδηλώνει έλλειψη νομιμότητας και ηθικής. Σαν πρακτικά θέματα, οι αποκαλούμενες πράξεις τρομοκρατίας αποτελούν συχνά μια τακτική που διαπράττονται από τους δρώντες ως μέρος μιας μεγαλύτερης στρατιωτικής ή γεωπολιτικής ατζέντας. (Πηγή: [-https://dema.az.gov/sites/default/files/Publications/AR-Terrorism%20Definitions-BORUNDA.pdf](https://dema.az.gov/sites/default/files/Publications/AR-Terrorism%20Definitions-BORUNDA.pdf))

Σε γενικές γραμμές, οι στόχοι μιας τρομοκρατικής επίθεσης δεν είναι τα θύματα που τραυματίζονται ή θανατώνονται, αλλά μάλλον οι κυβερνήσεις, οι πολίτες ή το εκλογικό σώμα μεταξύ των οποίων οι τρομοκράτες ελπίζουν να προκαλέσουν μια αντίδραση - όπως ο φόβος, η απέλαση, ο εκφοβισμός, η υπερβολική αντίδραση, ή ριζοσπαστικοποίηση. Οι ειδικοί στον τομέα της έρευνας για την τρομοκρατία αφιέρωσαν εκατοντάδες σελίδες για να προσπαθήσουν να αναπτύξουν έναν ακριβή ορισμό του όρου, όμως αυτό δεν έγινε δυνατό: Η

τρομοκρατία είναι ένα θέμα αντίληψης – διαφορά ανάμεσα σε θύτες και θύματα- και ως τέτοιο αντιμετωπίζεται από διαφορετικούς παρατηρητές. (www.terrorism-research.com)

3.1.1. Κατανόηση των ορισμών της τρομοκρατίας

Η διεθνής κοινότητα εξακολουθεί να είναι διχασμένη σε έναν καθολικά αποδεκτό ορισμό της τρομοκρατίας.

Παρά την ευρεία συναίνεση, ότι η απειλή της τρομοκρατίας πρέπει να αντιμετωπιστεί επειγόντως, οι θέσεις που υιοθετήθηκαν από μεμονωμένες χώρες, οι περιφερειακοί και διεθνείς οργανισμοί έχουν οδηγήσει σε ένα συνονθύλευμα προσεγγίσεων. Αυτό, οφείλεται κυρίως στις διαφορετικές απόψεις για το τι συνιστά τρομοκρατία, όπως σε αντίθεση με την άσκηση του δικαιώματος του λαού στην αυτοδιάθεση, όπως κατοχυρώνεται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. (European Parliament, At a glance: Understanding Definitions of Terrorism, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571320/EPRS_ATA\(2015\)571320_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571320/EPRS_ATA(2015)571320_EN.pdf) , ανάκτηση 16/01/2018)

3.2.2 Χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- έναν θεμελιώδη πολιτικό χαρακτήρα,
- την αιφνιδιαστική χρήση της βίας κατά του στόχου
- και τη στοχοθέτηση των αθώων από μη κρατικούς φορείς.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της σύγχρονης τρομοκρατίας είναι η σχέση μεταξύ των σαρωτικών πολιτικών ή ιδεολογικών αντιλήψεων και των αυξανόμενων επιπέδων διεθνούς τρομοκρατικής δραστηριότητας.

Ο ευρύς πολιτικός στόχος ήταν εναντίον :

(1) αυτοκρατοριών,

(2) αποικιακών δυνάμεων και

(3) του διεθνούς συστήματος υπό την ηγεσία των Η.Π.Α. που χαρακτηρίστηκε από την παγκοσμιοποίηση.

Επομένως, είναι σημαντική η κατανόηση της ιστορία της σύγχρονης τρομοκρατίας και όπου η τρέχουσα απειλή εμπίπτει σε ένα διεθνές πλαίσιο. (<http://www.terrorism-research.com/groups/categories.php>)

Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, ο κόσμος είδε την ωρίμανση μιας νέας φάσης τρομοκρατικής δραστηριότητας, της εποχής τζιχάντ, που γεννήθηκε από την Ιρανική Επανάσταση του 1979, καθώς και τη σοβιετική ήττα στο Αφγανιστάν στη συνέχεια. Η ισχυρή

προσέλκυση θρησκευτικών και πνευματικών κινήσεων έχει επισκιάσει το εθνικιστικό ή αριστερό επαναστατικό ήθος προηγούμενων τρομοκρατικών φάσεων (αν και πολλοί από αυτούς τους αγώνες συνεχίζονται) και έχει γίνει το κεντρικό χαρακτηριστικό μιας αυξανόμενης διεθνούς τάσης.

Η θρησκευτική τρομοκρατία δεν αποτελεί νέο φαινόμενο, αλλά αποτελεί μια συνεχιζόμενη σύγχρονη πάλη εξουσίας μεταξύ εκείνων με δύναμη και εκείνων χωρίς αυτήν.

Πίνακας 1 Τυπολογία τρομοκρατίας σύμφωνα με την ιδεολογική βάση των δρώντων

Τύπος τρομοκρατίας	Στόχοι/Ιδεολογικό υπόβαθρο
Seperatist Αυτονομιστική/ Αποσχιστική	Στόχος ο διαχωρισμός από τις υφιστάμενες οντότητες μέσω της ανεξαρτησίας, της πολιτικής αυτονομίας ή της θρησκευτικής ελευθερίας ή κυριαρχίας.
Ethnocentric- Εθνοκεντρική	Η φυλή είναι το καθοριστικό χαρακτηριστικό μιας κοινωνίας και ως εκ τούτου μια βάση συνοχής. Υπάρχει η στάση ότι μια συγκεκριμένη ομάδα είναι ανώτερη λόγω των εγγενών φυλετικών χαρακτηριστικών τους.
Nationalist Εθνικιστική	Η πίστη και η αφοσίωση σε ένα έθνος και η εθνική συνείδηση προέρχονται από την τοποθέτηση ενός πολιτισμού και συμφερόντων ενός έθνους πάνω από εκείνα άλλων εθνών ή ομάδων. Επιδιώξεις: δημιουργία ενός νέου έθνους, απόσχιση ή προσχώρηση σε άλλο κράτος κοινή αντιλαμβανόμενη "εθνική" ταυτότητα
Revolutionary Επαναστατική	Στόχος η ανατροπή μιας καθιερωμένης τάξης και την αντικατάστασή του με μια νέα πολιτική ή κοινωνική δομή. Συχνά συνδέονται με κομμουνιστικές πολιτικές ιδεολογίες, και άλλα πολιτικά κινήματα μπορούν να υποστηρίξουν επαναστατικές μεθόδους για την επίτευξη των στόχων τους.

Political Πολιτική	Οι πολιτικές ιδεολογίες ασχολούνται με τη δομή και την οργάνωση των μορφών κυβέρνησης και των κοινοτήτων. δραστηριότητες ομάδων που είναι διαμετρικά αντίθετες στο πολιτικό φάσμα (Αριστερή ή Δεξιά ιδεολογία) είναι παρόμοιες στην πράξη.
Religious Θρησκευτική	Οι τρομοκράτες με θρησκευτικά κίνητρα βλέπουν τους στόχους τους ως ιερούς νόμους και, συνεπώς, αλάνθαστους και μη διαπραγματεύσιμους
Social Κοινωνική	Συχνά αναφέρεται ως τρομοκρατία "μεμονωμένου θέματος" ή "ειδικού ενδιαφέροντος". Ορισμένα ζητήματα που έχουν προκαλέσει τρομοκρατικές δραστηριότητες περιλαμβάνουν δικαιώματα των ζώων, άμβλωση, οικολογία, περιβάλλον και δικαιώματα μειονοτήτων

Ίδια επεξεργασία, Πηγές: <http://www.terrorism-research.com/groups/categories.php>, Brown et al. 2010, Europol 2013 report

Όπως και άλλες εποχές της σύγχρονης τρομοκρατίας, αυτή η τελευταία φάση έχει βαθιές ρίζες. Και δεδομένων των ιστορικών προτύπων, είναι πιθανό να διαρκέσει τουλάχιστον μια γενιά, αν όχι περισσότερο. Η εποχή της τζιχάντ προκαλείται από ευρεία αποξένωση σε συνδυασμό με στοιχεία θρησκευτικής ταυτότητας και διδασκαλίας - ένα επικίνδυνο μείγμα δυνάμεων που ανήκει βαθιά στην ανθρώπινη ψυχή.

3.2.3 Τυπολογία τρομοκρατικών ομάδων / οργανώσεων

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές κατηγορίες τρομοκρατικών και τρομοκρατικών ομάδων που χρησιμοποιούνται σήμερα. Αυτές οι κατηγορίες χρησιμεύουν για τη διαφοροποίηση των τρομοκρατικών οργανώσεων σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία συνήθως σχετίζονται με τον τομέα ή την ειδικότητα όσων επιλέγουν τις κατηγορίες. Επίσης, ορισμένες κατηγορίες είναι απλά ετικέτες προσαρτημένες αυθαίρετα ή περιττά, συχνά από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Για παράδειγμα, κάθε τρομοκρατική οργάνωση είναι εξ ορισμού "ριζοσπαστική", καθώς οι τρομοκρατικές τακτικές δεν αποτελούν τον κανόνα για την κυρίαρχη ομάδα.

- Αποσχιστική /αυτονομιστική
- Εθνικιστική
- Εθνοκεντρική
- Πολιτική(Αριστερή και Δεξιά ιδεολογία)
- «Ιερή» / θρησκευτική τρομοκρατία
- Κοινωνική -Ιδεολογικά στοχευμένη

Πίνακας 2 Πίνακας 2: Τυπολογία τρομοκρατίας σύμφωνα με την εκδήλωση των τρομοκρατικών επιθέσεων (γεωγραφικά)

Domestic Εσωτερικός	International or Transnational Διεθνής ή Διακρατική
Αυτοί οι τρομοκράτες είναι «εγχώριοι» και λειτουργούν εντός και κατά της πατρίδας τους. Συχνά συνδέονται με ακραίες κοινωνικές ή πολιτικές παρατάξεις μέσα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία και εστιάζουν τις προσπάθειές τους ειδικά στην κοινωνικοπολιτική σκηνή του έθνους τους	Οι διεθνείς ομάδες λειτουργούν συνήθως σε πολλές χώρες, διατηρούν όμως γεωγραφική εστίαση στις δραστηριότητές τους. Οι διακρατικές ομάδες λειτουργούν σε διεθνές επίπεδο, αλλά δεν συνδέονται με συγκεκριμένη χώρα ή ακόμη και με περιοχή.

Ίδια επεξεργασία, Πηγές: <http://www.terrorism-research.com/groups/categories.php>, Brown et al. 2010, Europol 2013 report

3.2.4 Κρατική τρομοκρατία- State funded terrorism

Θεωρητικά, δεν είναι δύσκολη η διάκριση μιας πράξης κρατικής τρομοκρατίας, και υπάρχουν αρκετά παραδείγματα της ιστορίας που μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό.

Τον 20ό αιώνα, τα αυταρχικά κράτη που συστηματικά δεσμεύτηκαν να χρησιμοποιούν βία και ακραίες εκδοχές απειλής κατά των πολιτών τους αποτελούν παραδείγματα της προϋπόθεσης της κρατικής τρομοκρατίας. Η Ναζιστική Γερμανία και η Σοβιετική Ένωση υπό την κυριαρχία του Στάλιν συχνά αναφέρονται ως ιστορικά περιστατικά κρατικής τρομοκρατίας. (Braysher N., 2011)

Ανεξάρτητα από το αν ο όρος κρατική τρομοκρατία είναι ή όχι αντίφαση, κάποια κράτη έχουν επιχειρήσει να επιβάλουν πολιτικούς στόχους προκαλώντας φόβο μέσω της χρήσης βίας. Τα κράτη μπορούν νόμιμα να επιβάλλουν την πολιτική τους βούληση μέσω της χρήσης ή της απειλής βίας κατά τη διάρκεια ένοπλης σύγκρουσης, εφόσον πληρούν ορισμένες κανονιστικές και νομικές απαιτήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και η μη δράση συνιστά τρομοκρατική πράξη. Το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ (Secretary of State), παρακολουθεί την πορεία της κρατικής τρομοκρατίας άλλων κρατών και οι αναφορές δημοσιεύονται στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου. (Zalzman A. 2017, Secretary of State, 2004)

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Σοβιετική Ένωση παρείχε τόσο άμεση όσο και έμμεση βοήθεια σε επαναστατικά κινήματα σε όλο τον κόσμο. Πολλά αντι-αποικιακά κινήματα βρήκαν ελκυστικό τον επαναστατικό εξτρεμισμό του κομμουνισμού. Οι ηγέτες αυτών των «πολέμων εθνικής απελευθέρωσης» είδαν το πλεονέκτημα των ελεύθερων όπλων και της εκπαίδευσης. Συνειδητοποίησαν επίσης ότι η βοήθεια και η υποστήριξη του Ανατολικού Συνασπισμού σήμαινε αυξημένη διεθνή νομιμότητα. Πολλοί από αυτούς τους οργανισμούς αλλά και ιδιώτες χρησιμοποίησαν την τρομοκρατία για να υποστηρίξουν τους πολιτικούς και στρατιωτικούς τους στόχους. Η πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης να στηρίζει

παντού τους επαναστατικούς αγώνες και να εξάγει την επανάσταση σε μη κομμουνιστικές χώρες έδωσε στους εξτρεμιστές την «νομιμοποίηση» να χρησιμοποιήσουν τη βία και την τρομοκρατία ως μέσο για την υλοποίηση των φιλοδοξιών τους. (www.terrorism-research.com)

3.2.5 Τύποι των τρομοκρατικών ενεργειών

Οι πιο κοινοί τύποι των τρομοκρατικών ενεργειών περιλαμβάνουν:

Πίνακας 3 Οι πιο κοινοί τύποι των τρομοκρατικών ενεργειών

Τύπος τρομοκρατικών ενεργειών	Παρατηρήσεις
Βομβιστικές επιθέσεις	Οι βομβιστικές επιθέσεις είναι ο πιο συνηθισμένος τύπος τρομοκρατικής ενέργειας. Οι τρομοκράτες μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν υλικά που είναι άμεσα διαθέσιμα στον μέσο καταναλωτή για να κατασκευάσουν μια βόμβα
Απαγωγές και ομηρία	Οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν απαγωγές και ομήρους για να καθιερώσουν μια διαπραγματευτική θέση και να προωθήσουν τη δημοσιότητα. Είναι σχεδιασμένο για να προσελκύει και να κρατάει την προσοχή των μέσων ενημέρωσης. Ο επιδιωκόμενος στόχος του τρομοκράτη είναι το κοινό που πλήττεται από τον περιορισμό του ομήρου και όχι από τους ομήρους.
Ένοπλες επιθέσεις και δολοφονίες	Οι ένοπλες επιθέσεις περιλαμβάνουν επιδρομές και ενέδρες. Οι δολοφονίες είναι η δολοφονία ενός επιλεγμένου θύματος, συνήθως με βομβιστικές επιθέσεις ή μικρά όπλα.
Εμπρησμοί	Οι εμπρηστικές συσκευές είναι φθηνές και εύκολο να κρυφτούν. Ένας εμπρησμός ή πυρκαγιά βομβιστική επί ενός χρησιμότητας, ενός ξενοδοχείου, ενός κυβερνητικού κτιρίου ή ενός βιομηχανικού κέντρου απεικονίζει μια εικόνα ότι η κυβερνήτων κυβέρνηση είναι ανίκανη να διατηρήσει την τάξη
Πειρατείες / Αεροπειρατείες	Η πειρατεία είναι η κατάληψη επιφανειακού οχήματος, των επιβατών του και / ή του φορτίου του με την απειλή ή την χρήση βίας. Αεροπειρατεία, κατάληψη ενός αεροσκάφους, το οποίο παρέχει στους τρομοκράτες ομήρους από πολλά έθνη και προσελκύει μεγάλη προσοχή από τα ΜΜΕ. Παρέχει επίσης τη δυνατότητα στους τρομοκράτες να μεταφέρουν το αεροσκάφος σε μια χώρα που υποστηρίζει τους σκοπούς ή την ιδεολογία τους και τους παρέχει μια ανθρώπινη ασπίδα, καθιστώντας δύσκολα τα

	αντίποινα.
Πυρηνικές / ραδιολογικές / βιολογικές / χημικές τρομοκρατικές επιθέσεις	Ιστορικά, οι τρομοκρατικές επιθέσεις που χρησιμοποιούν πυρηνικά, βιολογικά και χημικά όπλα είναι σπάνιες. Λόγω του εξαιρετικά υψηλού αριθμού των θυμάτων που παράγουν, αναφέρονται επίσης ως όπλα μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ). Η αυξημένη ανάπτυξη των όπλων μαζικής καταστροφής αυξάνει επίσης τις δυνατότητες πρόσβασης των τρομοκρατικών ομάδων σε ΟΜΚ
Άλλοι τύποι τρομοκρατικών περιστατικών	-Ληστείες, εκβιασμοί για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων της οργάνωσης. -Διώξεις του ίδιου του λαού τους με τη μορφή αντιποίνων για παραβιάσεις ασφάλειας, ενημέρωση των αρχών ή αντίπαλων ομάδων, κλπ
Κυβερνοτρομοκρατία	Η κυβερνο-τρομοκρατία (Cyber-terrorism), είναι μια νέα μορφή τρομοκρατίας που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο ως μέσο για την επίθεση. Η διαδικτυακή τρομοκρατία επιτρέπει στους τρομοκράτες να διεξάγουν τις δραστηριότητές τους με ελάχιστο ή καθόλου κίνδυνο για τον εαυτό τους. Παρέχει επίσης την ευκαιρία σε τρομοκράτες να διακόψουν ή να καταστρέψουν τα δίκτυα και τους υπολογιστές. Το αποτέλεσμα είναι η διακοπή των βασικών κυβερνητικών ή επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Αυτός ο τύπος τρομοκρατίας δεν είναι τόσο μεγάλος όσο οι άλλοι τύποι τρομοκρατικών επιθέσεων, αλλά ο αντίκτυπος μπορεί να αποβεί ως και καταστροφικός.

Ίδια επεξεργασία, Πηγές: <http://www.terrorism-research.com/incidents/>, Brown M. et al. 2010, Europol 2013 Report

3.3 Η διεθνοποίηση της τρομοκρατίας

Η εποχή της σύγχρονης τρομοκρατίας μπορεί να ειπωθεί ότι ξεκίνησε το 1968, όταν το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PFLP) κατέλαβε ένα αεροσκάφος της EI Al (πτήση 426) με πορεία από τη Ρώμη προς το Τελ Αβίβ. Ενώ είχαν σημειωθεί αεροπειρατείες αεροσκαφών, αυτή ήταν η πρώτη φορά που η εθνικότητα του μεταφορέα (ισραηλινών) και η συμβολική αξία του ήταν ένας συγκεκριμένος επιχειρησιακός στόχος. Ήταν η πρώτη σκόπιμη χρήση των επιβατών ως ομήρων για αιτήματα που έγιναν δημοσίως κατά της ισραηλινής κυβέρνησης. Ο συνδυασμός αυτών των μοναδικών γεγονότων, που προστέθηκαν στο διεθνές πεδίο της δράσης, κέρδισε σημαντική προσοχή από τα ΜΜΕ. Ο ιδρυτής της PFLP, Δρ. George Habash, παρατήρησε ότι το επίπεδο κάλυψης ήταν εξαιρετικά μεγαλύτερο από τις μάχες με

Ισραηλινούς στρατιώτες στην προηγούμενη περιοχή τους. «Τουλάχιστον ο κόσμος μιλάει για εμάς τώρα».

Μια άλλη πτυχή αυτής της διεθνοποίησης είναι η συνεργασία μεταξύ εξτρεμιστικών οργανώσεων κατά τη διεξαγωγή τρομοκρατικών επιχειρήσεων. Η συνεργατική κατάρτιση μεταξύ παλαιστινιακών ομάδων και Ευρωπαίων ριζοσπαστών άρχισε ήδη από το 1970 ενώ κοινές επιχειρήσεις μεταξύ του PFLP και του Ιαπωνικού Κόκκινου Στρατού (JRA) ξεκίνησαν το 1974. Από τότε η διεθνής τρομοκρατική συνεργασία στην εκπαίδευση, τις επιχειρήσεις και την υποστήριξη συνέχισε να αυξάνεται. συνεχίζει μέχρι σήμερα. Τα κίνητρα κυμαίνονται από ιδεολογικά, όπως της συμμαχίας δυτικοευρωπαϊκών μαρξιστικών ομάδων τη δεκαετία του '80, ως οικονομικά, όπως όταν ο IRA εξήγαγε την εξειδίκευσή του στην κατασκευή βόμβων στην Κολομβία. (www.terrorism-research.com)

3.3.1 Τρομοκρατία και Θρησκευτικός φονταμενταλισμός

Σχεδόν όλες οι τρομοκρατικές ομάδες έχουν εδαφικούς στόχους: μακροπρόθεσμα, σκοπεύουν να αναλάβουν τις κυβερνήσεις στη χώρα ή την περιοχή από την οποία προέρχονται. Η τρομοκρατία είναι το πολιτικό μέσο των στρατιωτικά αδύναμων. οι στρατηγικοί στόχοι μπορούν να χωριστούν χωριστά σε δύο ευρείες κατηγορίες: Ο πρώτος στρατηγικός στόχος στοχεύει στην οργανωτική επιβίωση. Ο δεύτερος στρατηγικός στόχος αποσκοπεί στην αποδυνάμωση των κυβερνήσεων που σκοπεύουν να ανατρέψουν οι τρομοκρατικές ομάδες. Οι τουρίστες πληρούν πολλούς από αυτούς τους στόχους. Στην πραγματικότητα, οι στρατηγικοί στόχοι συχνά εξυπηρετούνται καλύτερα όταν οι τρομοκρατικές ομάδες επιτίθενται σε «δυτικούς» στόχους είτε αυτοί επισκέπτονται ως τουρίστες τη χώρα τους είτε μεταφέροντας τη «μάχη» στη χώρα προέλευσης των τουριστών. Οι δυτικοί στόχοι είναι στρατηγικά πολλά υποσχόμενοι για τις ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες για μια σειρά από λόγους: την προβολή των επιθέσεων από τα ΜΜΕ, εύκολη πρόσβαση στις υποδομές όπου φιλοξενούνται οι τουρίστες, την πιθανή στήριξη των δυτικών κρατών στην κυβέρνηση την οποία οι τρομοκράτες αντιμάχονται κλπ. (Neumayer και Plümpfer, 2015).

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός, αφορά στην εφαρμογή της σαρία και/ ή ένωση θρησκείας και κράτους, ξεκίνησε από τον Αιγύπτιο Rashid Rida (1865-1935), ο οποίος όμως, σε σύγκριση με τους μεταγενέστερους ισλαμιστές ήταν πιο μετριοπαθής. Κατά τους μεταγενέστερους, το δυτικό μοντέλο και η Δύση γενικότερα διακρίνονται από σαθρότητα, αδικία, συγγνότητα, ανηθικότητα, που εκμεταλλεύεται τους των αδύναμους και θεωρεί τους μη ισλαμιστές "άπιστους" και άρα, αναλώσιμους. (Ηρακλείδης, 2015)

3.3.2 Τάσεις στη σύγχρονη τρομοκρατία

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990, έγιναν εμφανείς τέσσερις τάσεις στη σύγχρονη τρομοκρατία, διεθνώς:

1. αύξηση της συχνότητας των επιθέσεων με θρησκευτικά κίνητρα,
2. μείωση του συνολικού αριθμού επιθέσεων,

3. αύξηση της θνησιμότητας ανά επίθεση και
4. αύξηση επιθέσεων εναντίων στόχων των Αμερικανών.

Οι στατιστικές δείχνουν ότι, ακόμη και πριν από τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, οι θρησκευτικά κινητοποιημένες τρομοκρατικές οργανώσεις έγιναν ολοένα και πιο συχνές. Η επιτάχυνση αυτής της τάσης ήταν δραματική: Σύμφωνα με το RAND–St. Andrews University Chronology of International Terrorism (σε Brown et al., 2010), το 1968, καμία από τις διεθνώς αναγνωρισμένες τρομοκρατικές οργανώσεις δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «θρησκευτική». Το 1980, μετά την Ιρανική Επανάσταση, υπήρχαν 2 και ο αριθμός αυτός είχε επεκταθεί σε 25 μέχρι το 1995. (Brown et al., 2010)

3.3.3 Υφιστάμενη κατάσταση

Η μεγαλύτερη πράξη της διεθνούς τρομοκρατίας συνέβη στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 σε μια σειρά συντονισμένων επιθέσεων εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, όπου ισλαμιστές τρομοκράτες κατέλαβαν πολιτικά αεροσκάφη και τα χρησιμοποίησαν για να επιτεθούν στους πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου (WTC) στη Νέα Υόρκη και το Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον, DC. Τα αποτελέσματα της 9ης Σεπτεμβρίου είχαν σημαντικό αντίκτυπο τόσο στις ΗΠΑ όσο και σε ολόκληρη την υφήλιο. Άλλες σοβαρές τρομοκρατικές επιθέσεις σημειώθηκαν επίσης στο Νέο Δελχί (επίθεση του Ινδικού Κοινοβουλίου). Βομβιστική επίθεση στο Μπαλί. Εκρήξεις βόμβας στο μετρό του Λονδίνου. Οι βομβιστικές επιδρομές στο σταθμό της Μαδρίτης, επιθέσεις στο Παρίσι, το Λονδίνο, τη Νίκαια, το Βερολίνο, στην Τουρκία, κατάρριψη του Ρωσικού αεροσκάφους πάνω από τη χερσόνησο του Σινά, απαγωγές και μαζικές δολοφονίες σε κράτη της Αφρικής είναι ορισμένα μόνο από τα περιστατικά που καταγράφηκαν. Το επιχειρησιακό και στρατηγικό επίκεντρο της ισλαμικής τρομοκρατίας επικεντρώνεται κυρίως στο Πακιστάν, το Αφγανιστάν και σε μέρη της Συρίας, παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα φαινόμενο διάχυσης του κύματος των τρομοκρατικών επιθέσεων και στην Ευρώπη. (Tarlow, 2014)

Τόσο τα αίτια όσο και οι δρώντες, οι μέθοδοι και οι στόχοι των τρομοκρατών τείνουν να διαφοροποιηθούν σημαντικά σε σχέση με το παρελθόν.

Για την καλύτερη κατανόηση και του φαινομένου είναι απαραίτητη η ανάλυση των ως τώρα διαθέσιμων δεδομένων. Σημαντική συμβολή στην ανάλυση του φαινομένου της τρομοκρατίας, έχει το ερευνητικό και εκπαιδευτικό κέντρο National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) για την μελέτη και αντιμετώπιση και πρόληψη της τρομοκρατίας του Πανεπιστημίου του Maryland (<http://www.start.umd.edu/>). Μέσω της βάσης δεδομένων για την τρομοκρατία γίνεται διαθέσιμη η πληροφόρηση στο ευρύ κοινό (<http://www.start.umd.edu/gtd>) και καταγράφει και κατηγοριοποιεί λεπτομερώς όλες τις τρομοκρατικές επιθέσεις, ανά ημερομηνία, κράτος, περιοχή, τύπο επίθεσης, τύπο στόχου, τύπο επιτιθέμενου, αριθμό θυμάτων, αριθμό τραυματιών κλπ. από το 1970 έως το 2016. Σύντομα αναμένεται η ανανέωση της βάσης δεδομένων, η οποία θα περιλαμβάνει τα στοιχεία και για το 2017.

3.3.4 Γιατί οι τρομοκράτες επιλέγουν τουριστικούς στόχους;

Σύμφωνα με τον Tarlow (2014), τουρισμός είναι διασυνδεδεμένος με τις υποδομές και τα μέσα μαζικής μεταφοράς. οπότε μια επίθεση στον τουρισμό επηρεάζει τις παγκόσμιες μεταφορές.

- Ο τουρισμός είναι σημαντικό μέρος της οικονομίας ενός κράτους και κύρια επιδίωξη της τρομοκρατίας είναι να επιφέρει τις μεγαλύτερες δυνατές ζημιές στην οικονομία των κρατών που πολεμάει.
- Ο τουρισμός είναι αλληλένδετος με πολλές βιομηχανίες. Κατά συνέπεια, μια επίθεση στην τουριστική βιομηχανία μπορεί επίσης να πλήξει σοβαρά ή και να εξαλείψει ορισμένες δευτερογενείς βιομηχανίες.
- Ο τουρισμός είναι ιδιαίτερα προσανατολισμένος στα μέσα ενημέρωσης και μια επίθεση σε τουρίστες λαμβάνει εκτεταμένη δημοσιότητα, την οποία οι τρομοκράτες αναζητούν για να προβάλλουν (και να επιτύχουν) τους σκοπούς τους.
- Ο τουρισμός ασχολείται σε μεγάλο βαθμό με ανθρώπους που δεν τους λαμβάνεται ιστορικό. (Σε ένα βαθμό, αυτό δεν ισχύει για την αεροπορική βιομηχανία). Συνεπώς, συχνά δεν υπάρχει βάση δεδομένων και είναι εύκολο για τους τρομοκράτες απλώς να αναμιχθούν με το πλήθος.
- Ο τουρισμός έχει μια συνεχή ροή νέων ανθρώπων που μετακινούνται, επομένως είναι δύσκολο να εντοπιστούν οι τρομοκράτες καθώς στόχος τους είναι να μην κινούν υποψίες.
- Ο τουρισμός είναι ο «θεματοφύλακας» ενός έθνους (της αυτο-εικόνας του έθνους, της ιστορίας και της κουλτούρας.) Τα τουριστικά κέντρα είναι το ζωντανό μουσείο του Πολιτιστικού πλούτου ενός έθνους. Αυτά αποτελούν βασικό πόλο έλξης των τουριστών.
- Οι τρομοκράτες τείνουν να αναζητούν στόχους που διαθέτουν τουλάχιστον τρία από τα τέσσερα στοιχεία που αναφέρονται παρακάτω, και υπάρχουν συχνά στον κόσμο του τουρισμού.
 1. Δυνατότητα μαζικών θυμάτων.
 2. Δυνατότητα μαζικής δημοσιότητας και «καλών» μέσων μαζικής ενημέρωσης.
 3. Δυνατότητα μεγάλων οικονομικών ζημιών.
 4. Δυνατότητα καταστροφής μιας εικόνας. (του αξιοθέατου, του προορισμού, του κράτους).

3.3.5 Lone wolves terrorism

Ο όρος «μοναχικός λύκος» χρησιμοποιείται για να διακρίνει τις τρομοκρατικές ενέργειες που διεξάγονται από μεμονωμένα άτομα, από εκείνες που διεξάγονται από τρομοκρατικές οργανώσεις ή κρατικούς φορείς. Το στοιχείο της τρομοκρατίας που επισημαίνεται σε αυτή τη διάκριση είναι τα θέματα τρομοκρατικών ενεργειών (ατόμων, τρομοκρατικών ομάδων, κρατικών φορέων) και όχι, για παράδειγμα, οι συγκεκριμένοι πολιτικοί, ιδεολογικοί ή θρησκευτικοί τους στόχοι. (Spraaij R, 2012)

Ο πιο συχνά αναφερόμενος ορισμός ενός ατόμου ως «μοναχικού λύκου» είναι ο ορισμός που παρέχεται από τους Burton και Stewart (Sraaij R., 2012):

«Ο μοναχικός λύκος είναι πρόσωπο που ενεργεί από μόνο του χωρίς εντολές από - ή ακόμα και με συνδέσεις - μία οργάνωση».

Υπογραμμίζουν ότι ένας μοναχικός λύκος διακρίνεται από έναν «εν υπνώσει δρώντα», καθώς ένα άτομο διεισδύει στην στοχευόμενη κοινωνία ή οργάνωση και στη συνέχεια παραμένει αδρανής μέχρις ότου μια ομάδα ή οργάνωση τον διατάξει να ενεργήσει. Αντίθετα, ένας μοναχικός λύκος είναι «ένας ανεξάρτητος δρών ο οποίος από την ίδια του τη φύση είναι ενσωματωμένος στην στοχευόμενη κοινωνία και είναι ικανός να αυτο-ενεργοποιείται ανά πάσα στιγμή» (Sraaij R., 2012)

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Δείκτη Τρομοκρατίας (Global Terrorism Index), οι μοναχικοί λύκοι είναι οι κύριοι δράστες της τρομοκρατικής δραστηριότητας στη Δύση. Από το 2006, το 98% όλων των θανάτων από τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ προέκυψαν από επιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν από ένα και μόνο δρώντα, με αποτέλεσμα 156 θανάτους.

Οι αξιοσημείωτες τρομοκρατικές επιθέσεις μεμονωμένων λύκων στη Δύση περιελάμβαναν:

- Το 2012, στις Βρυξέλλες, ο ιμάμης ενός σιιτικού τζαμιού σκοτώθηκε από πυρκαγιά.
- Τον Μάιο του 2014 στο Βέλγιο, τέσσερα άτομα σκοτώθηκαν από πυροβολισμό στο Εβραϊκό Μουσείο στις Βρυξέλλες από πρώην μέλος του ISIL.
- Στις 7 Ιανουαρίου 2016 στο Παρίσι, ένας άνδρας που φορούσε μια ψεύτικη εκρηκτική ζώνη επιτέθηκε σε αστυνομικούς
- Τον Ιούνιο του 2016, ένας άνδρας σκοτώνει έναν διοικητή της αστυνομίας και τον συνεργάτη του έξω από το σπίτι του στο Παρίσι
- Στις 14 Ιουλίου 2016, η μέρα της Βασίλης, ένας μοναχικό λύκος οδήγησε φορτηγό πάνω στο πλήθος που γιόρταζε την Ημέρα της Βασίλης στη Νίκαια, σκοτώνοντας 85 ανθρώπους.

(Πηγή: <https://www.defenceprocurementinternational.com/features/land/lone-wolf-terrorist-attacks-on-the-west> , ανάκτηση 18/01/2018)

Ο αναγνώστης μπορεί να αναζητήσει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με δράση των μοναχικών λύκων στη διαδικτυακή βάση δεδομένων LONE ACTOR DATABASE (<https://icct.nl/project/countering-lone-actor-terrorism/>, ανάκτηση 18/01/2018)

Κεφάλαιο 4 Οι επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη και ο αντίκτυπός τους στον Τουρισμό – Ανάλυση δεδομένων

4.1 Βασικές προκλήσεις και προβλήματα στις μετρήσεις της τρομοκρατίας και του τουρισμού

Οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές σχετικά με τη μεθοδολογία και την ανάλυση των περιστατικών τρομοκρατίας, συνοψίζονται στα εξής:

- Δεν υπάρχει ένας, μοναδικός και καθολικά αποδεκτός ορισμός της τρομοκρατίας, τρόποι καθορισμού και μέτρηση βασικών μεγεθών τρομοκρατίας. Συνεχείς αλλαγές στη μέθοδο ανάλυσης και υποβολής εκθέσεων και ασαφής ιστορική συγκρισιμότητα των δεδομένων.
 - Η πληροφόρηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στα ΜΜΕ ή άλλες μη επαληθεύσιμες πηγές ενώ υπάρχουν ριζικές διαφορές όσον αφορά το επίπεδο αναφοράς ανά περιφέρεια. Είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι τα στοιχεία από την Κεντρική και Ανατολική Ασία δεν θεωρούνται πάντα αξιόπιστοι.
 - Η κρατική τρομοκρατία, δεν καταγράφεται όπως π.χ. οι μεγάλης κλίμακας δολοφονίες αμάχων σε χώρες όπως η Συρία.
 - Δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ εξέγερσης και τρομοκρατίας. Έλλειψη σαφούς χειρισμού των εγκλημάτων μίσους στη συλλογή δεδομένων τρομοκρατίας. Επικέντρωση στην ιδεολογία και στη θρησκεία και όχι στο πλήρες φάσμα αιτίων της τρομοκρατίας ενώ δεν γίνεται διάκριση της εθνικότητας, της αίρεσης ή της φυλής. (Global trends on terrorism, 2017)
- Η καταγραφή των τουριστικών ροών αντιμετωπίζει προκλήσεις, επίσης, αν και σε μικρότερο βαθμό. Ο τρόπος υπολογισμού και μέτρησης των αφίξεων μπορεί να διαφέρει από κράτος σε κράτος, ο τρόπος συλλογής των στοιχείων μπορεί να διαφέρει επίσης, ο χρόνος στον οποίο γίνονται διαθέσιμα στο κοινό τα στοιχεία από τα κράτη, είναι ορισμένες μόνο από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, στην ετήσια έκδοση του ενημερωτικού δελτίου Tourism Highlights (ακολουθούν πίνακες με τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία διεθνών αφίξεων), η World Data Bank, η Eurostat, ο OECD, η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία είναι ορισμένοι από τους φορείς που καταγράφουν και παρέχουν στοιχεία για την τουριστική δραστηριότητα.

Σημαντική δυσκολία για την ενδελεχή μελέτη της αλληλεπίδρασης τρομοκρατίας-τουρισμού, στάθηκε η αδυναμία να εξασφαλισθούν δεδομένα διεθνών αφίξεων ανά μήνα, που θα μπορούσαν να δώσουν σε βάθος αποτελέσματα για την τουριστική ζήτηση στο άμεσο διάστημα μετά την εκδήλωση του (εκάστοτε) τρομοκρατικού συμβάντος.

4.1.1 Το θεωρητικό πλαίσιο και η μεθοδολογία

Με δεδομένο, όπως έχει αναλυθεί στη διεθνή βιβλιογραφία, πως οι κύριες τουριστικές ροές εκδηλώνονται στην Ευρώπη αποφασίστηκε να διερευνηθεί η επίδραση των τρομοκρατικών επιθέσεων στη Δυτική Ευρώπη στον τουρισμό και κυρίως στις τουριστικές ροές προς την Ελλάδα. Η υφιστάμενη βιβλιογραφία έχει αποδείξει ότι ο τουριστικός προορισμός υφίσταται αρνητικές επιπτώσεις από την εκδήλωση τρομοκρατικών επιθέσεων.

Ως δείκτης μέτρησης της ασφάλειας του προορισμού (από τρομοκρατικές επιθέσεις) υιοθετήθηκε ο Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας και έγινε μια αρχική σύγκριση με τους αντίστοιχους δείκτες τρομοκρατίας των κυρίων ανταγωνιστικών κρατών, και των κρατών που δέχτηκαν τον κύριο όγκο τρομοκρατικών επιθέσεων για το χρονικό διάστημα 2003-2017. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά του δείκτη σε ένα έτος αναφέρεται στα δεδομένα του ν-1 έτους πχ ο δείκτης του 2017, διαμορφώνεται με βάση τα δεδομένα του 2016. Αντίστοιχα, τα δεδομένα των τουριστικών αφίξεων αφορούν το έτος στο οποίο πραγματικά αναφέρεται και ο ΠΔΤ.

Μετά την αρχική σύγκριση των κρατών, γίνεται ανάλυση παλινδρόμησης των τουριστικών ροών προς την Ελλάδα και προς την Τουρκία ως εξαρτημένης μεταβλητής, και της αντίστοιχης τιμής του Παγκόσμιου Δείκτη Τρομοκρατίας, ανά έτος ως ανεξάρτητης μεταβλητής. Η Τουρκία παρουσιάζει το μεγαλύτερο βαθμό επικινδυνότητας εκδήλωσης τρομοκρατικής επίθεσης σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη που συμμετέχουν στη μελέτη. Το Ισραήλ και η Αίγυπτος παρουσιάζονται ως μελέτη περίπτωσης (στο παράρτημα), αλλά δεν συμπεριλαμβάνονται στην ανάλυση καθώς δεν περιλαμβάνεται στα κράτη της Ευρώπης. Τα υπόλοιπα κράτη τα οποία συμμετέχουν στην ανάλυση είναι Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία.

Η Τουρκία επιλέγεται για τη σύγκριση καθώς το τουριστικό προϊόν που παρέχει, τουλάχιστον στα δυτικά παράλια, είναι αντίστοιχο με το ελληνικό και συνεπώς αποτελεί ανταγωνιστικό προορισμό. Παρουσιάζει, επίσης το μεγαλύτερο ΠΔΤ από όλα τα μεταξύ τους τα συγκρινόμενα κράτη και ένα από τους υψηλότερους για το 2016, καθώς βρίσκεται στην 9η θέση (από τις 163 χώρες) ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στην θέση 46.

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό ανάλυσης αριθμητικών δεδομένων Excel του Microsoft Office. Εφαρμόζεται απλή γραμμική παλινδρόμηση ανά κράτος για τη χρονική περίοδο ΠΔΤ 2003-2017, με τον ΠΔΤ να είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή και τον τουρισμό εξαρτημένη. Εξαίρεση αποτελεί η Τουρκία, η οποία δεν έχει ανακοινώσει αποτελέσματα για το τελευταίο έτος.

4.2 Οι επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη

Η αρχική αναφορά σχετικά με τα πρότυπα στη Δυτική Ευρώπη δείχνει αύξηση των περιστατικών μετά το 2010, λόγω κυρίως του βίαιου ισλαμικού εξτρεμισμού και της επιρροής και των δράσεων του ISIS που έφθασαν σε νέες κορυφές το 2015-2016. Το **Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο** ήταν βασικοί στόχοι τέτοιων επιθέσεων. Η **Τουρκία** ήταν ένα κεντρικό σημείο τρομοκρατικών επιθέσεων εξαιτίας των πολιτικών αναταραχών και του κουρδικού ζητήματος (απόσχισης) στα τέλη της δεκαετίας του 1970, στα τέλη της δεκαετίας του 1980 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και στη συνέχεια και πάλι από τα μέσα του 2015 και μετά. (Global Trends in Terrorism, 2017).

Από το 2002, η Τουρκία, η Γαλλία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν υποστεί το κύριο βάρος της τρομοκρατικής δραστηριότητας και αντιπροσωπεύουν το 67% των συνολικών επιθέσεων και το 90% των συνολικών θανάτων. Μόνο η Τουρκία αντιπροσωπεύει το 32% των επιθέσεων και το 64% των θανάτων από το 2002. Το 2002, υπήρξαν 14 θάνατοι από 129 επιθέσεις στην Ευρώπη. Αυτό αυξήθηκε σε 826 θανάτους από 630 επιθέσεις έως το 2016 που ισοδυναμεί με σχεδόν 60 φορές περισσότερους θανάτους και πάνω από 3,7 φορές περισσότερες επιθέσεις. Από το 2002, περισσότερες από 200 διαφορετικές τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν πραγματοποιήσει επιθέσεις στην Ευρώπη με το Λαϊκό Κόμμα του Κουρδιστάν (PKK), τις Ταξιαρχίες Abu Hafis al-Masri και πιο πρόσφατα με το ISIL, το πιο θανατηφόρο. Αυτές οι τρεις ομάδες αποτελούν το 57% των συνολικών θανάτων τα τελευταία 15 χρόνια. (Global terrorism index 2017)

Τα στοιχεία της Europol/ ΕΕ παρέχουν βασικές γνώσεις σχετικά με τη συσχέτιση μεταξύ της τρομοκρατίας και της αντιτρομοκρατικής δραστηριότητας που δεν υπάρχουν σε άλλες περιοχές του κόσμου. Επιπλέον, γίνεται σαφής διάκριση ανάμεσα στην ισλαμική εξτρεμιστική βία από άλλες μορφές τρομοκρατίας και είναι σε συνεχή άνοδο τα τελευταία χρόνια. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά, ο αναγνώστης μπορεί να αναζητήσει είτε στην αναφορά για τις τάσεις στην τρομοκρατία του έτους 2017 ή και περασμένων ετών είτε στον ιστότοπο της Europol. (<https://www.europol.europa.eu/tesat/2017/>)

4.3 Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας

Ο Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας (Global Terrorism Index-GTI) είναι μια εκτενής μελέτη που αναλύει τον αντίκτυπο της τρομοκρατίας σε 163 χώρες και καλύπτει το 99,7% του παγκόσμιου πληθυσμού. Λαμβάνοντας υπόψη τους σημαντικούς πόρους που έχουν διατεθεί για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο, είναι σημαντικό (για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη) να αναλυθούν και να συγκεντρωθούν τα διαθέσιμα δεδομένα για να κατανοηθούν καλύτερα οι διάφορες ιδιότητές τους. Βάση της ανάλυσης αποτελούν τα στοιχεία που συλλέγονται από τη βάση δεδομένων για την παγκόσμια

τρομοκρατία (Global Terrorism Database - GTD), την πιο αξιόπιστη πηγή δεδομένων για την τρομοκρατία σήμερα. Ο Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας (ΠΔΤ) παράγει μια σύνθετη βαθμολόγηση, ώστε να παρέχει μια κατά σειρά ταξινόμησης των χωρών σχετικά με τις επιπτώσεις της τρομοκρατίας. Ο ΠΔΤ είναι μοναδικός δεδομένου ότι αποτελείται από συστηματικά και ολοκληρωμένα κωδικοποιημένα δεδομένα για 170.000 τρομοκρατικά περιστατικά σε ολόκληρη την υφήλιο και σε βάθος 45ετίας (1970-2016).

Ο Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας (ΠΔΤ) βαθμολογεί κάθε χώρα σε κλίμακα από 0 έως 10, όπου το 0 (μηδέν) αντιπροσωπεύει μηδενική επίδραση από την τρομοκρατία και το 10 (δέκα) αντιπροσωπεύει την υψηλότερη μετρήσιμη επίδραση της τρομοκρατίας. Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά με τις υψηλότερες (χειρότερες) βαθμολογίες να παρατίθενται πρώτες στο ευρετήριο. Κάθε χρόνο εκδίδεται η αναφορά για το τρέχον έτος.

Παραδείγματα των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτή τη μελέτη είναι:

- Οι διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες υπό τις οποίες εμφανίζεται η τρομοκρατία.
- Οι πιο μακροπρόθεσμες τάσεις και ο τρόπος με τον οποίο η τρομοκρατία μεταβάλλεται με το χρόνο.
- Οι γεωπολιτικοί παράγοντες που συνδέονται με την τρομοκρατία και τους ιδεολογικούς στόχους των τρομοκρατικών ομάδων.
- Οι τύποι στρατηγικών που αναπτύσσονται από τους τρομοκράτες, οι τακτικοί στόχοι τους και ο τρόπος με τον οποίο έχουν εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Για περισσότερα σχετικά με τον Παγκόσμιο Δείκτη Τρομοκρατίας, ο αναγνώστης μπορεί να βρει την ηλεκτρονική διεύθυνση : <http://visionofhumanity.org/indexes/terrorism-index/>

Σύμφωνα με την αναφορά για το 2017 (αφορά το έτος 2016) από τον Παγκόσμιο Δείκτη Τρομοκρατίας (Global Terrorism Index) οι τέσσερις πιο θανατηφόρες τρομοκρατικές ομάδες ευθύνονται για το 59% όλων των θανάτων το 2016. Το ISIL ήταν η πιο θανατηφόρα ομάδα το 2016 με 50% αύξηση των θανάτων από την προηγούμενη αιχμή του το 2015. Η ομάδα σκότωσε 9.132 άτομα το 2016 με την πλειοψηφία αυτών των θανάτων να συμβαίνουν στο Ιράκ. (Global Terrorism index, 2017)

Ωστόσο, το ISIL βρίσκεται πλέον πλησίον πλήρους στρατιωτικής ήττας στο Ιράκ και τη Συρία και έχει πολύ μειωμένη βάση εσόδων και επιχειρησιακή ικανότητα. Τα έσοδα του ISIL εκτιμάται ότι έχουν μειωθεί κατά τρεις φορές από 81 εκατομμύρια δολάρια το μήνα το 2015 σε 16 εκατομμύρια δολάρια το μήνα το 2016.

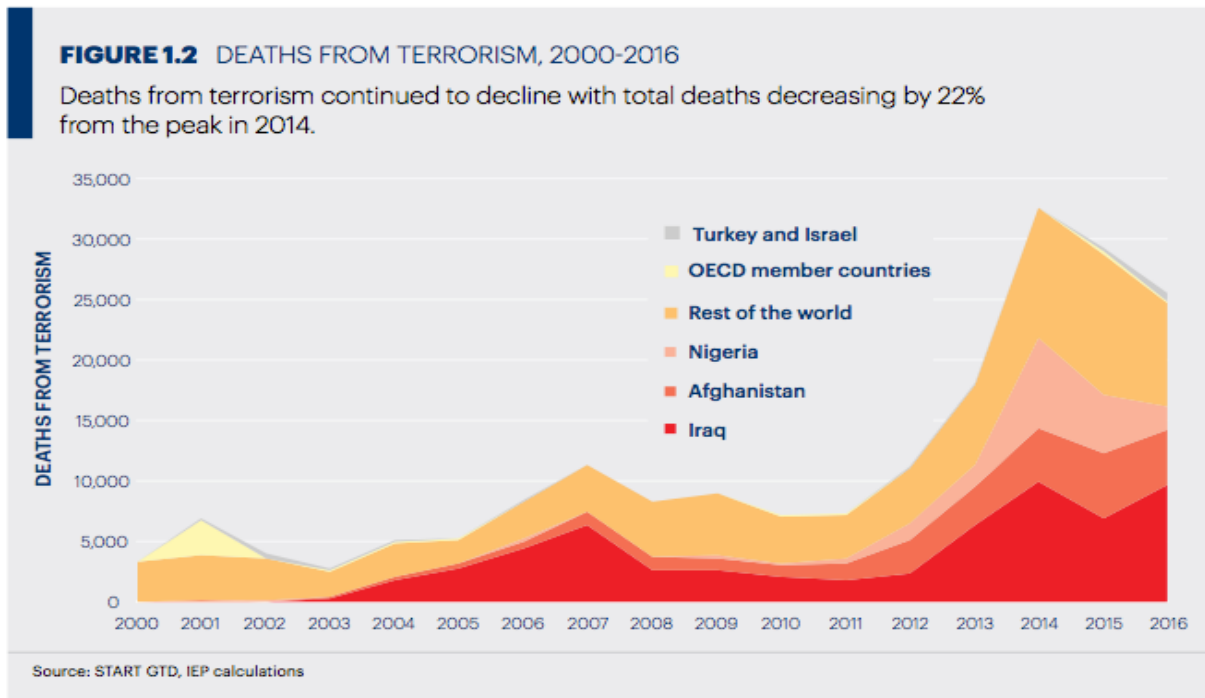
Το ISIL πραγματοποίησε επιθέσεις σε 15 χώρες, τέσσερις περισσότερες από ό, τι το προηγούμενο έτος. Οι ομάδες που συνδέονται με το ISIL σκότωσαν άλλα 2.417 άτομα και ανέλαβαν επιθέσεις σε 11 άλλες χώρες, οι οποίες είναι λιγότερες από το 2015.

Οι άλλες τρεις πιο θανατηφόρες τρομοκρατικές ομάδες, ο Boko Haram, η Al Qaida και οι Taliban, ήταν υπεύθυνες για λιγότερους θανάτους το 2016. (Global Terrorism Index 2017).

Η Γαλλία, με την τρομοκρατική επίθεση από μοναχικό λύκο στη Νίκαια και 87 νεκρούς, βρίσκεται στη 17^η θέση των πιο πολύνεκρων τρομοκρατικών επιθέσεων για το 2016. Το Ιράκ και η Συρία κυριαρχούν στις πρώτες 20 θέσεις.

Το 2016 παρατηρήθηκε μείωση στους θανάτους από τρομοκρατία κατά 13% σε 25.673. Οι θάνατοι μειώθηκαν κατά 22% από την κορυφή του 2014. Επίσης, σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των χωρών που βελτίωσαν τη βαθμολογία ΠΔΤ (GTI): 79 χώρες βελτιώθηκαν, ενώ 58 χώρες επιδεινώθηκαν. (Global Terrorism index, 2017)

Διάγραμμα 1 Θάνατοι από τρομοκρατικές επιθέσεις 2000-2016

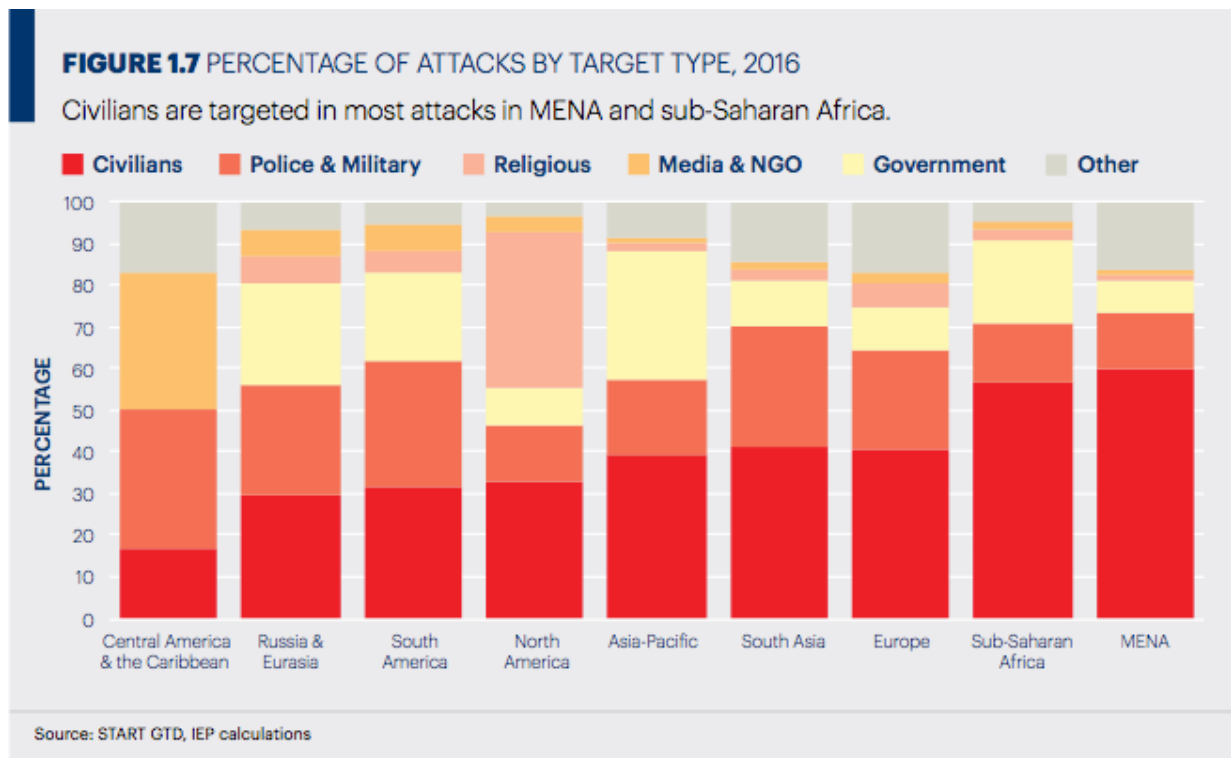
Πηγή: Global Terrorism Index 2017:15

Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι βομβιστικές επιθέσεις και οι εκρήξεις αντιπροσώπευαν το 54% των επιθέσεων το 2016. Οι ένοπλες επιθέσεις ήταν η επόμενη πιο κοινή μορφή επίθεσης κατά 18%, ακολουθούμενη από ληστείες και δολοφονίες όπλων σε ποσοστό 17%. Οι επιθέσεις της υποδομής ή της υποδομής αντιπροσώπευαν μόλις το 6% όλων των επιθέσεων.

Οι βομβιστικές επιθέσεις και οι εκρήξεις κυριαρχούσαν επίσης στην Ευρώπη. Ωστόσο, σε αντίθεση με την περιφέρεια της Μέσης Ανατολής, η πλειονότητα των βομβιστικών επιθέσεων στην Ευρώπη δεν είχε ως αποτέλεσμα κάποιον θάνατο.

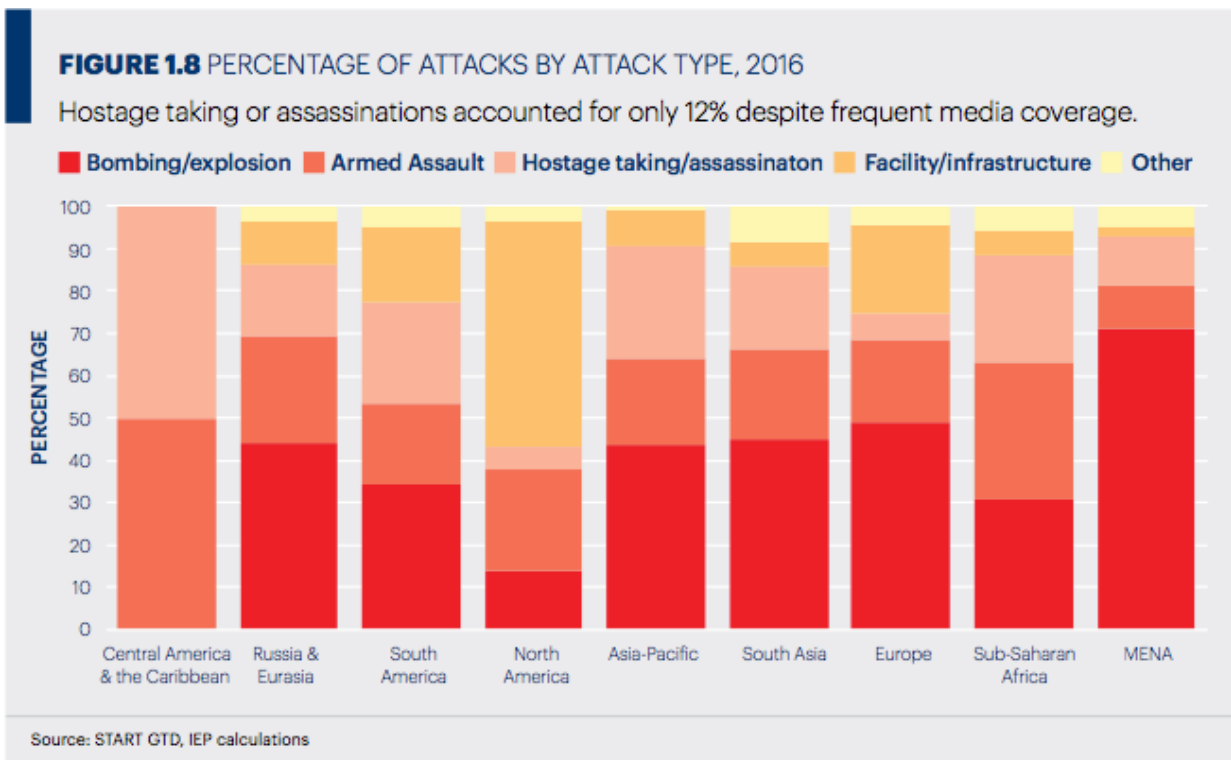
Στα διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζονται τα ποσοστά των επιθέσεων ανά τύπο στόχων και τα ποσοστά των επιθέσεων ανά τύπο επίθεσης για το 2016.

Διάγραμμα 2 Ποσοστά επιθέσεων ανά τύπο στόχων 2016

Πηγή: Global Terrorism Index 2017:20

Διάγραμμα 3 Ποσοστά επιθέσεων ανά τύπο επίθεσης 2016

Πηγή: Global Terrorism Index 2017:20

4.4 Ο αντίκτυπος στον τουρισμό

4.4.1 Περιφερειακό και εθνικό επίπεδο

Η ανάπτυξη της Νότιας και Μεσογειακής Ευρώπης (+ 1%) ήταν μέτρια, παρά τα υγιή αποτελέσματα στις περισσότερες χώρες, οδηγούμενη από την Πορτογαλία (+ 13%), τον κορυφαίο προορισμό Ισπανία (+ 10%) και Κροατία (+ 9%). Στους Βαλκανικούς προορισμούς σημειώθηκε επίσης έντονη ανάπτυξη της Σερβίας (+ 13%), της Σλοβενίας (+ 12%) και της Αλβανίας (+ 8%), όπως και των νησιωτικών προορισμών Κύπρου (+ 20%) και Μάλτας (+ 10%). Η Ελλάδα ανέφερε αύξηση 5% στις αφίξεις και Ιταλία 3%. Ο υποπεριφερειακός μέσος σταθμίστηκε λόγω της σημαντικής μείωσης των αφίξεων που αντιμετώπισε η Τουρκία μετά από διάφορες τρομοκρατικές επιθέσεις και το αποτυχημένο πραξικόπημα.

Πίνακας 4 Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια 2016

	International tourist arrivals (million)							Market share (%)	Change (%)			Average a year (%)
	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016*		2016*	14/13	15/14	
World	435	526	674	809	953	1,189	1,235	100	4.0	4.5	3.9	3.9
Advanced economies ¹	299	337	424	470	516	654	685	55.5	5.7	5.0	4.8	3.5
Emerging economies ¹	136	189	250	339	437	536	550	44.5	2.1	4.0	2.7	4.5
By UNWTO regions:												
Europe	261.5	303.5	386.6	453.2	489.0	603.7	616.2	49.9	1.7	4.8	2.1	2.8
Northern Europe	28.7	36.4	44.8	59.9	62.8	75.4	80.2	6.5	5.3	6.5	6.4	2.7
Western Europe	108.6	112.2	139.7	141.7	154.4	181.4	181.5	14.7	2.2	3.5	0.0	2.3
Central/Eastern Europe	33.9	58.9	69.6	95.3	98.5	121.4	126.0	10.2	-9.1	5.4	3.8	2.6
Southern/Medit. Europe	90.3	96.0	132.6	156.4	173.3	225.5	228.5	18.5	6.9	4.9	1.3	3.5
-of which EU-28	230.1	266.0	330.5	367.9	384.3	477.8	500.1	40.5	4.7	5.3	4.7	2.8

Πηγή: UNWTO, *Tourism Highlights 2017*

Τα αποτελέσματα στη Δυτική Ευρώπη (0%) ήταν μάλλον ανάμεικτα για το 2016, καθώς ορισμένοι προορισμοί επηρεάστηκαν από τις ανησυχίες των τουριστών σχετικά με την ασφάλεια.

Οι Κάτω Χώρες και η Αυστρία ανέφεραν αμφότερες αύξηση 5% στις αφίξεις και η Γερμανία αύξηση κατά 2%.

Ο κορυφαίος τουριστικός προορισμός στον κόσμο, η Γαλλία (-2%), αντιμετώπισε τα επακόλουθα των συμβάντων ασφαλείας, όπως και το Βέλγιο (-10%).

Η μεγάλη πλειοψηφία των διεθνών ταξιδιών πραγματοποιείται στις περιφέρειες των ταξιδιωτών (ενδοπεριφερειακός τουρισμός), με περίπου τέσσερις από τις πέντε αφίξεις παγκοσμίως, που προέρχονται από την ίδια περιοχή. Παραδοσιακά, οι προηγμένες οικονομίες της Ευρώπης, της Αμερικής και της Ασίας και Ειρηνικού αποτελούν τις σημαντικότερες αγορές πηγών στον κόσμο για τον διεθνή τουρισμό.

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα δέκα κράτη με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων για το 2016. Η Γαλλία παρόλο που παρουσιάζει ύφεση κατά -2,2% σε σχέση με το 2015 εξακολουθεί να είναι πρώτη σε επισκεψιμότητα. Ακολουθούν οι ΗΠΑ , επίσης με μείωση κατά -2,4%. Η Ισπανία, εντυπωσιάζει με αύξηση 10,3%. Για την Τουρκία, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2016 , αν και το 2015 αντιμετώπισε μείωση των διεθνών αφίξεων κατά -0,8%. Η Κίνα, βρίσκεται πλέον στην τέταρτη (4η) θέση με αυξητική τάση, ξεπερνώντας την Ιταλία.

Πίνακας 5 Τα 10 κράτη με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων για το 2016

International tourist arrivals						
Rank	Series	(million)		Change (%)		
		2015	2016*	15/14	16*/15	
1	France	TF	84.5	82.6	0.9	-2.2
2	United States	TF	77.5	75.6	3.3	-2.4
3	Spain	TF	68.5	75.6	5.5	10.3
4	China	TF	56.9	59.3	2.3	4.2
5	Italy	TF	50.7	52.4	4.4	3.2
6	United Kingdom	TF	34.4	35.8	5.6	4.0
7	Germany	TCE	35.0	35.6	6.0	1.7
8	Mexico	TF	32.1	35.0	9.4	8.9
9	Thailand	TF	29.9	32.6	20.6	8.9
10	Turkey	TF	39.5	..	-0.8	..

Πηγή: UNWTO, Parise Highlights 2017

Σε αντιστοιχία με τον προηγούμενο πίνακα ακολουθούν τα 10 κράτη με τα μεγαλύτερα έσοδα από τον τουρισμό για το 2016. Οι ΗΠΑ βρίσκονται στην κορυφή με οριακή αύξηση εσόδων κατά 0,3% και ακολουθεί η Ισπανία με 6,9% , ανακάμπτοντας από την μείωση κατά -13,3% του 2015. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση των εσόδων δεν είναι αντίστοιχη με την αύξηση των αφίξεων (10,3%).

Πίνακας 6 Τα 10 κράτη με το μεγαλύτερα έσοδα για το 2016

International tourism receipts		US\$				Local currencies	
		(billion)		Change (%)		Change (%)	
Rank		2015	2016*	15/14	16*/15	15/14	16*/15
1	United States	205.4	205.9	7.0	0.3	7.0	0.3
2	Spain	56.5	60.3	-13.3	6.9	3.8	7.1
3	Thailand	44.9	49.9	16.9	11.0	23.0	14.7
4	China	45.0	44.4	2.1	-1.2	3.6	5.3
5	France	44.9	42.5	-22.9	-5.3	-7.6	-5.1
6	Italy	39.4	40.2	-13.3	2.0	3.8	2.3
7	United Kingdom	45.5	39.6	-2.3	-12.9	5.2	-1.4
8	Germany	36.9	37.4	-14.8	1.4	2.0	1.7
9	Hong Kong (China)	36.2	32.9	-5.8	-9.1	-5.8	-9.0
10	Australia	28.9	32.4	-8.2	12.3	10.2	13.5

Πηγή: UNWTO, Tourism Highlights 2017

Πίνακας 7 Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια ανά κράτος α

Destinations	Series	International tourist arrivals								International tourism receipts				
		(1000)				Change (%)			Share (%)	(US\$ million)				Share (%)
		2010	2014	2015	2016*	14/13	15/14	16*/15	2016*	2010	2014	2015	2016*	2016*
Europe		488,954	576,128	603,658	616,190	1.7	4.8	2.1	100	411,908	513,747	449,649	447,309	100
Northern Europe		62,845	70,799	75,410	80,244	5.3	6.5	6.4	13.0	59,547	81,475	77,330	74,628	15.9
Denmark	TF	8,744	10,267	10,424	..	20.0	1.5	5,853	7,626	6,684	6,877	1.5
Finland	TCE	2,319	2,731	2,622	2,789	-2.3	-4.0	6.4	0.5	3,051	3,672	2,559	2,717	0.6
Iceland	TF	489	998	1,289	1,792	23.6	29.2	39.0	0.3	561	1,371	1,617	2,415	0.5
Ireland	TF	7,134	8,813	9,528	..	6.7	8.1	4,118	4,857	4,793	5,186	1.2
Norway	TF/TCE	4,767	4,855	5,361	..	1.6	10.4	4,707	5,575	4,893	5,205	1.2
Sweden	TCE/TF	4,951	10,522	-4.2	8,366	11,835	11,322	12,614	2.8
United Kingdom	TF	28,296	32,613	34,436	35,814	5.0	5.6	4.0	5.8	32,892	46,539	45,462	39,615	8.9
Western Europe		154,362	175,313	181,413	181,467	2.2	3.5	0.0	29.4	142,319	174,206	145,786	145,337	32.5
Austria	TCE	22,004	25,291	26,728	28,121	1.9	5.7	5.2	4.6	18,596	20,824	18,218	19,300	4.3
Belgium	TCE	7,186	7,887	8,355	7,479	2.6	5.9	-10.5	1.2	11,425	13,929	11,968	11,839	2.6
France	TF	77,648	83,701	84,452	82,600	0.1	0.9	-2.2	13.4	47,015	58,147	44,858	42,481	9.5
Germany	TCE	26,875	33,005	34,971	35,579	4.6	6.0	1.7	5.8	34,679	43,321	36,908	37,433	8.4
Liechtenstein	TCE	64	61	57	69	2.7	-7.5	21.7	0.0
Luxembourg	TCE	793	1,038	1,091	1,054	9.9	5.1	-3.5	0.2	4,149	5,491	4,297	4,292	1.0
Monaco	THS	279	329	331	336	0.3	0.7	1.4	0.1
Netherlands	TCE	10,883	13,926	15,007	15,828	9.0	7.8	5.5	2.6	11,732	14,704	13,176	14,054	3.1
Switzerland	THS	8,628	9,158	9,305	10,402	2.1	1.6	n/a	1.7	14,724	17,790	16,361	15,937	3.6

Πηγή: UNWTO, Tourism Highlights 2017

Πίνακας 8 Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια ανά κράτος β

Central/Eastern Europe		98,490	115,167	121,376	126,021	-9.1	5.4	3.8	20.5	48,312	58,826	50,417	52,605	11.8
Armenia	TF	687	1,204	1,192	1,260	11.3	-1.0	5.7	0.2	646	966	936	968	0.2
Azerbaijan	TF	1,280	2,160	1,922	2,045	1.4	-11.0	6.4	0.3	657	2,432	2,309	2,714	0.6
Belarus	TCE	677	973	860	..	0.7	-11.6	440	868	729	710	0.2
Bulgaria	TF	6,047	7,311	7,099	8,252	6.0	-2.9	16.2	1.3	3,407	3,908	3,146	3,634	0.8
Czech Republic	TF	8,629	10,617	11,619	12,090	3.1	9.4	4.1	2.0	7,172	6,822	6,057	6,309	1.4
Estonia	TF	2,372	2,917	2,989	3,143	1.5	2.5	5.2	0.5	1,073	1,814	1,428	1,536	0.3
Georgia	TF	1,067	2,229	2,282	2,715	7.9	2.4	19.0	0.4	659	1,787	1,936	2,166	0.5
Hungary	TF	9,510	12,139	14,316	15,256	14.3	17.9	6.6	2.5	5,628	5,872	5,326	5,653	1.3
Kazakhstan	TF	2,991	4,560	-7.4	1,005	1,467	1,534	1,549	0.3
Kyrgyzstan	VF	855	2,849	3,051	..	-7.4	7.1	160	423	426	432	0.1
Latvia	TF	1,373	1,843	2,024	1,793	20.0	9.8	-11.4	0.3	642	956	896	867	0.2
Lithuania	TF	1,507	2,063	2,071	2,296	2.5	0.4	10.8	0.4	967	1,384	1,155	1,185	0.3
Poland	TF	12,470	16,000	16,728	17,463	1.3	4.6	4.4	2.8	9,576	11,848	10,474	10,977	2.5
Rep. Moldova	TCE	64	94	94	121	-1.8	0.5	28.6	0.0	163	228	204	245	0.1
Romania	TCE	1,343	1,912	2,235	2,471	11.5	16.9	10.6	0.4	1,140	1,831	1,711	1,729	0.4
Russian Federation	VF	22,281	25,438	26,852	24,551	-17.4	5.6	-8.6	4.0	8,830	11,759	8,420	7,788	1.7
Slovakia	TF	5,415	6,020	-11.7	2,233	2,578	2,363	2,748	0.6
Tajikistan	VF	160	213	414	..	2.5	94.0	2	1	1	4	0.0
Turkmenistan	TF
Ukraine	TF	21,203	12,712	12,428	13,333	-48.5	-2.2	7.3	2.2	3,788	1,612	1,082	1,078	0.2
Uzbekistan	TF	975	121

Πηγή: UNWTO, Tourism Highlights 2017

Πίνακας 9 Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια ανά κράτος γ

Southern/Medit. Europe		173,258	214,848	225,459	228,458	6.9	4.9	1.3	37.1	161,730	199,240	176,116	174,739	39.1
Albania	TF	2,191	3,341	3,784	4,070	16.9	13.3	7.5	0.7	1,613	1,705	1,500	1,691	0.4
Andorra	TF	1,808	2,363	2,663	2,831	1.5	12.7	6.3	0.5
Bosnia & Herzg.	TCE	365	536	678	777	1.5	26.5	14.5	0.1	594	707	661	709	0.2
Croatia	TCE	9,111	11,623	12,683	13,809	6.2	9.1	8.9	2.2	8,075	9,866	8,834	9,634	2.2
Cyprus	TF	2,173	2,441	2,659	3,187	1.5	8.9	19.8	0.5	2,160	2,844	2,487	2,762	0.6
FYR Macedonia	TCE	262	425	486	510	6.4	14.2	5.1	0.1	197	295	267	285	0.1
Greece	TF	15,007	22,033	23,599	24,799	23.0	7.1	5.1	4.0	12,742	17,793	15,673	14,618	3.3
Israel	TF	2,803	2,927	2,799	2,900	-1.2	-4.4	3.6	0.5	5,098	5,766	5,794	5,722	1.3
Italy	TF	43,626	48,576	50,732	52,372	1.8	4.4	3.2	8.5	38,786	45,488	39,449	40,246	9.0
Malta	TF	1,339	1,690	1,783	1,966	6.8	5.5	10.2	0.3	1,079	1,522	1,383	1,447	0.3
Montenegro	TCE	1,088	1,350	1,560	1,662	2.0	15.6	6.5	0.3	732	906	902	925	0.2
Portugal	TCE	6,832	9,277	10,140	11,423	11.8	9.3	12.7	1.9	10,077	13,808	12,705	14,036	3.1
San Marino	THS	60	75	54	60	6.3	-27.7	10.2	0.0
Serbia	TCE	683	1,029	1,132	1,281	11.6	10.1	13.2	0.2	798	1,139	1,048	1,151	0.3
Slovenia	TCE	1,869	2,411	2,707	3,032	6.7	12.3	12.0	0.5	2,552	2,737	2,328	2,424	0.5
Spain	TF	52,677	64,939	68,519	75,563	7.0	5.5	10.3	12.3	54,641	65,111	56,468	60,346	13.5
Turkey	TF	31,364	39,811	39,478	..	5.3	-0.8	22,585	29,552	26,616	18,743	4.2

Source: World Tourism Organization (UNWTO) ©. Please see page 9 for symbols and abbreviations.

(Data as collected by UNWTO, July 2017)

Πηγή: UNWTO, Tourism Highlights 2017

Ωστόσο, οι αναπτυσσόμενες οικονομίες στην Ασία, την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική έχουν δείξει ταχεία ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, λόγω της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος. Σε ποσοστό 48%, ακολουθούμενες από την Ασία και τον Ειρηνικό (26%), την Αμερική (17%), τη Μέση Ανατολή (3%),) και την Αφρική (3%).

Πίνακας 10 Διεθνείς αφίξεις ανά περιφέρεια προέλευσης

Destinations	International tourist arrivals by region of origin (million)								Market share (%)	Change (%)			Average a year (%)
	1990	1995	2000	2005	2010	2014	2015	2016*		14/13	15/14	16*/15	
World	435	526	674	809	953	1,138	1,189	1,235	100	4.0	4.5	3.9	3.9
From:													
Europe	251.2	303.5	390.3	452.3	496.7	567.6	583.8	596.1	48.3	1.5	2.9	2.1	2.5
Asia and the Pacific	58.7	86.3	114.1	152.8	206.0	272.0	293.6	316.5	25.6	7.1	8.0	7.8	6.8
Americas	99.3	108.1	130.6	136.5	155.6	188.6	200.2	209.9	17.0	7.4	6.2	4.9	4.0
Middle East	8.2	8.5	12.8	21.4	33.5	37.6	37.4	34.8	2.8	5.7	-0.6	-6.9	4.5
Africa	9.8	11.5	14.9	19.3	28.3	34.4	36.0	39.2	3.2	7.3	4.7	9.0	6.6
Origin not specified ¹	7.4	8.1	11.0	26.8	33.0	37.8	38.5	38.8	3.1				
Same region	349.6	422.6	532.9	632.3	728.3	867.7	907.0	946.8	76.6	3.6	4.5	4.4	3.7
Other regions	77.7	95.3	129.9	149.9	191.8	232.3	244.0	249.7	20.2	6.0	5.0	2.3	4.7

Πηγή: UNWTO, *Tourism Highlights 2017*

4.5 Ανάλυση των στοιχείων

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται ανά κράτος, στοιχεία για την κατάταξη μεταξύ των κρατών που συμμετέχουν στο δείκτη, τη βαθμολογία, τον αριθμό των περιστατικών που καταγράφηκαν ανά έτος (Incidents), τους θανάτους (Fatalities), τους τραυματισμούς (Injuries) και τις υλικές ζημιές (Properties).

Πίνακας 11 Global Terrorism Index - Ελλάδα

Greece			GTI Averages			
Year	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	46	4,14	29	0	2	19
2016	43	4,22	31	1	2	24
2015	29	4,98	26	0	4	58
2014	25	5,24	53	2	7	136
2013	21	4,92	22	0	3	55
2012	22	5,12	11	0	5	23
2011	17	5,64	49	4	5	99
2010	15	5,91	115	1	10	333
2009	22	5,09	53	0	3	155
2008	32	3,9	13	0	0	14
2007	28	4,17	20	0	2	54
2006	41	3,43	5	0	5	15
2005	32	3,54	4	0	3	6
2004	30	4,06	8	0	2	19
2003	26	4,38	11	0	2	31
Σύνολα			450	8	55	1041

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 12 Global Terrorism Index - Τουρκία

Turkey			GTI averages			
Year	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	9	7,52	364	658	2282	138
2016	14	6,74	308	337	827	101
2015	27	5,74	68	20	52	105
2014	17	5,88	34	57	162	62
2013	13	6,05	131	100	276	172
2012	20	5,22	50	25	105	70
2011	21	4,98	19	12	7	37
2010	23	5,23	13	18	48	35
2009	19	5,55	28	42	274	62
2008	17	5,38	25	20	112	31
2007	15	5,62	36	34	305	68
2006	19	5,49	35	27	113	79
2005	15	5,46	24	19	90	54
2004	14	5,7	17	63	777	48
2003	21	4,62	5	0	0	11
Σύνολα			1157	1432	5430	1073

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 13 Global Terrorism Index - Γαλλία

Year	France		GTI averages			
	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	23	5,96	24	94	456	12
2016	29	5,6	35	161	156	19
2015	36	4,55	11	1	4	27
2014	30	4,88	10	0	3	18
2013	17	5,41	65	8	8	231
2012	44	3,38	8	0	4	11
2011	38	3,6	3	0	0	11
2010	35	4,04	8	0	10	24
2009	33	4,15	10	0	1	13
2008	24	4,61	15	3	8	29
2007	22	4,9	32	1	3	79
2006	22	4,77	30	0	11	88
2005	26	4,37	8	0	0	24
2004	21	4,77	28	0	21	69
2003	22	4,62	28	0	4	40
Σύνολα			315	268	689	695

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 14 Global Terrorism Index - Ισπανία

Year	Spain		GTI averages			
	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	85	1,7	2	0	4	1
2016	89	1,2	0	0	0	0
2015	65	2,62	3	0	0	8
2014	62	2,73	5	0	1	8
2013	55	2,95	1	0	0	0
2012	41	3,6	0	0	0	0
2011	33	4,3	3	0	0	11
2010	25	4,87	21	3	48	58
2009	21	5,11	36	3	59	84
2008	19	5,02	9	0	5	15
2007	16	5,58	22	2	24	64
2006	10	6,02	23	0	82	60
2005	7	6,52	30	191	1811	66
2004	18	5,21	20	3	25	40
2003	16	5,62	39	5	73	104
Σύνολα			214	207	2132	519

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 15 Global Terrorism Index - Βέλγιο

Year	Belgium		GTI averages			
	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	40	4,66	4	36	276	0
2016	88	1,25	0	0	0	0
2015	82	1,98	1	4	0	0
2014	91	1,03	0	0	0	0
2013	77	1,67	1	1	1	3
2012	99	0,41	0	0	0	0
2011	93	0,96	0	0	0	0
2010	84	1,6	1	0	0	4
2009	97	0,55	0	0	0	0
2008	66	1,33	1	0	0	3
2007	87	0,44	0	0	0	0
2006	77	1,02	0	0	0	0
2005	68	1,66	0	0	0	0
2004	60	2,34	8	0	20	0
2003	77	1,68	2	0	0	4
Σύνολα			18	41	297	14

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 16 Global Terrorism Index - Ηνωμένο Βασίλειο

Year	United Kingdom		GTI averages			
	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	35	5,1	97	9	18	39
2016	34	5,08	106	1	20	41
2015	28	5,61	102	0	4	165
2014	21	5,45	135	4	63	141
2013	24	4,79	50	1	2	40
2012	23	4,84	46	1	3	57
2011	25	4,83	56	0	22	70
2010	27	4,69	21	3	12	39
2009	26	4,86	30	0	7	74
2008	22	4,79	20	4	64	23
2007	19	5,06	6	0	0	8
2006	15	5,68	25	57	836	51
2005	28	4,19	4	0	0	12
2004	24	4,72	20	2	11	37
2003	19	5,05	18	2	6	37
Σύνολα			736	84	1068	834

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 17 Global Terrorism Index -Γερμανία

Year	Germany		GTI averages			
	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	38	4,92	40	26	114	28
2016	41	4,31	46	6	39	38
2015	53	3,44	12	0	0	28
2014	77	1,77	0	0	0	0
2013	62	2,48	4	0	0	6
2012	61	2,26	7	0	0	3
2011	68	2,1	1	0	0	0
2010	56	2,72	4	0	0	10
2009	60	2,34	3	0	2	4
2008	48	2,31	2	1	1	3
2007	50	2,35	4	2	0	0
2006	50	2,55	3	2	0	4
2005	53	2,44	2	1	22	0
2004	61	2,34	1	0	0	0
2003	49	3,01	3	0	2	7
Σύνολα			132	38	66	131

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 18 Global Terrorism Index - Ιταλία

Year	Italy		GTI averages			
	Rank	GTI score	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
2017	69	2,75	10	1	1	5
2016	69	2,36	5	0	1	2
2015	54	3,36	7	0	3	20
2014	57	2,88	7	0	4	3
2013	49	3,11	10	0	10	15
2012	57	2,4	2	0	1	0
2011	45	2,99	10	0	3	13
2010	69	2,11	4	0	2	3
2009	71	1,98	1	0	0	3
2008	49	2,27	0	0	0	0
2007	42	2,99	4	0	2	3
2006	42	3,41	4	1	7	14
2005	35	3,34	3	1	0	6
2004	33	3,71	15	0	51	16
2003	45	3,15	7	1	0	6
Σύνολα			89	4	85	109

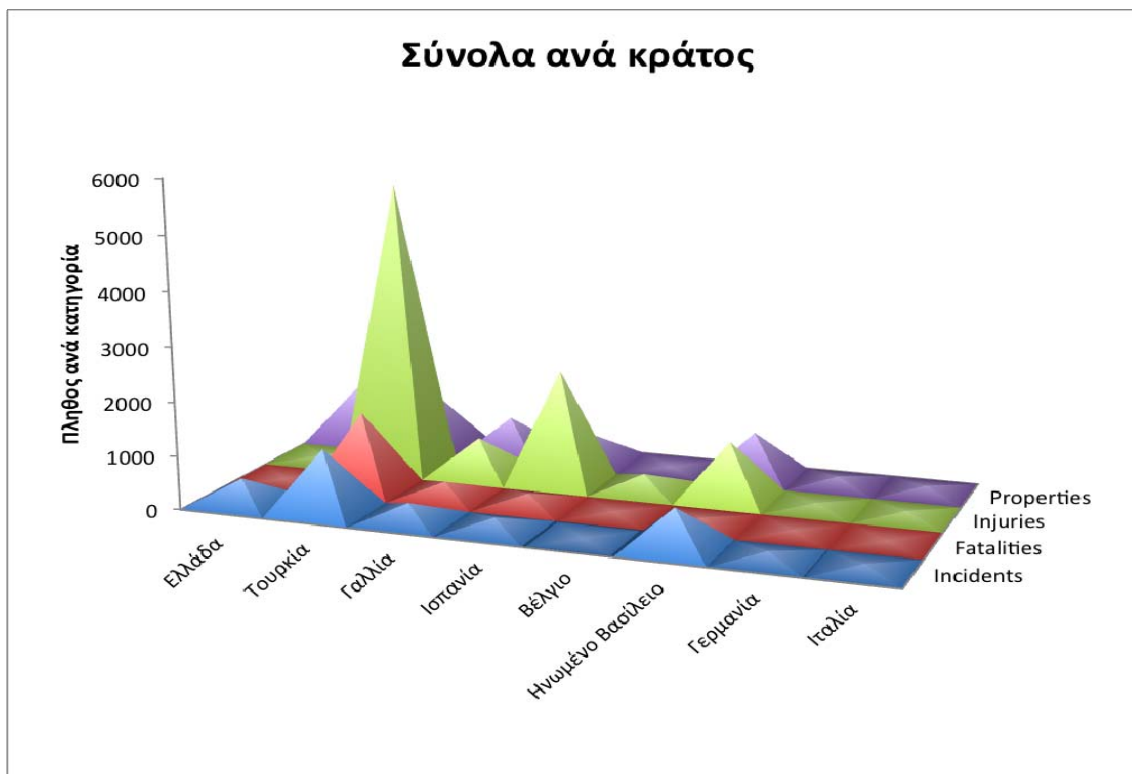
Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 19 Σύνολα περιστατικών ανά κράτος

Σύνολα ανά κράτος		Χρονική Περίοδος 2003-2017			
Χώρα	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties	
Ελλάδα	450	8	55	1041	
Τουρκία	1157	1432	5430	1073	
Γαλλία	315	268	689	695	
Ισπανία	214	207	2132	519	
Βέλγιο	18	41	297	14	
Ηνωμένο Βασίλειο	736	84	1068	834	
Γερμανία	132	38	66	131	
Ιταλία	89	4	85	109	

Πηγή: Global Terrorism Index, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 4 Σύνολα ανά κράτος

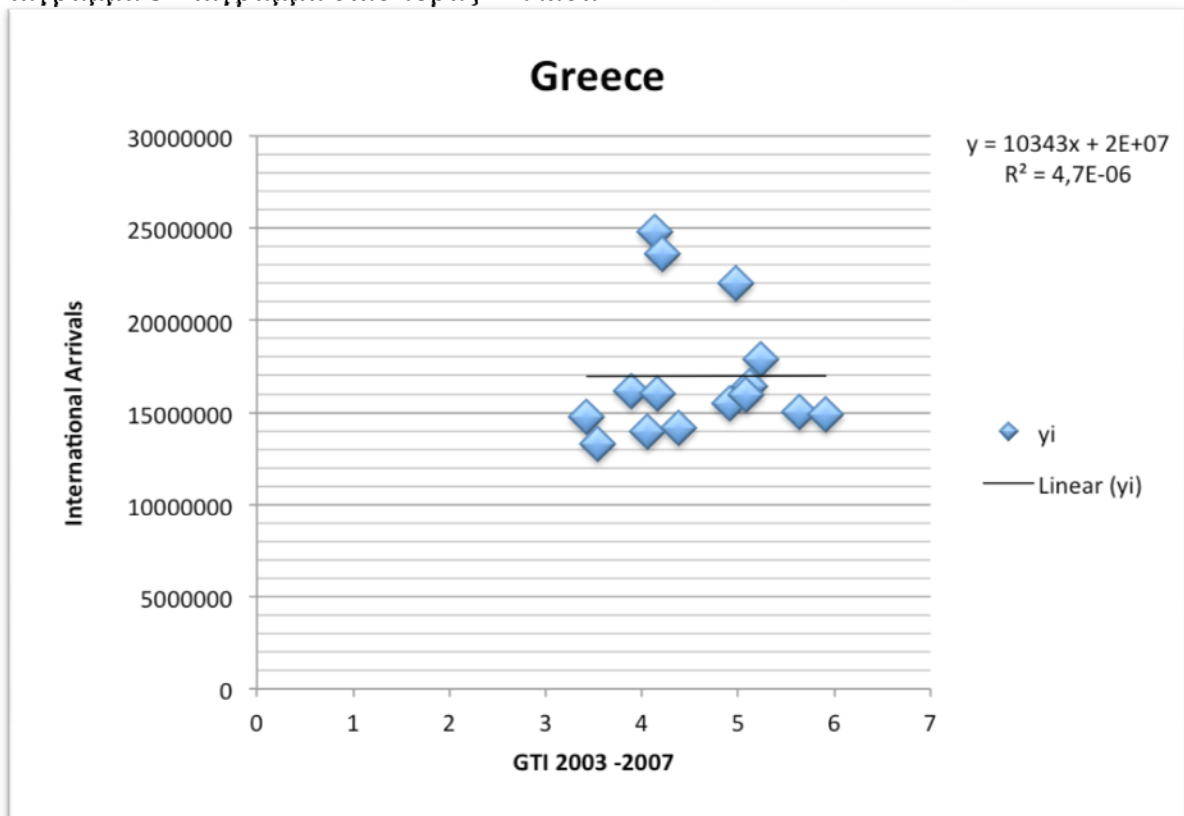
Πηγή: Global Terrorism Index 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 20 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας - Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος : Ελλάδα

Greece			
Year	Rank	GTI score	Intl Arrivals
2017	46	4,14	24799000
2016	43	4,22	23599000
2015	29	4,98	22033000
2014	25	5,24	17920000
2013	21	4,92	15518000
2012	22	5,12	16427000
2011	17	5,64	15007000
2010	15	5,91	14915000
2009	22	5,09	15939000
2008	32	3,9	16165000
2007	28	4,17	16039000
2006	41	3,43	14765000
2005	32	3,54	13313000
2004	30	4,06	13969000
2003	26	4,38	14180000

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 5 Διάγραμμα διασποράς: Ελλάδα

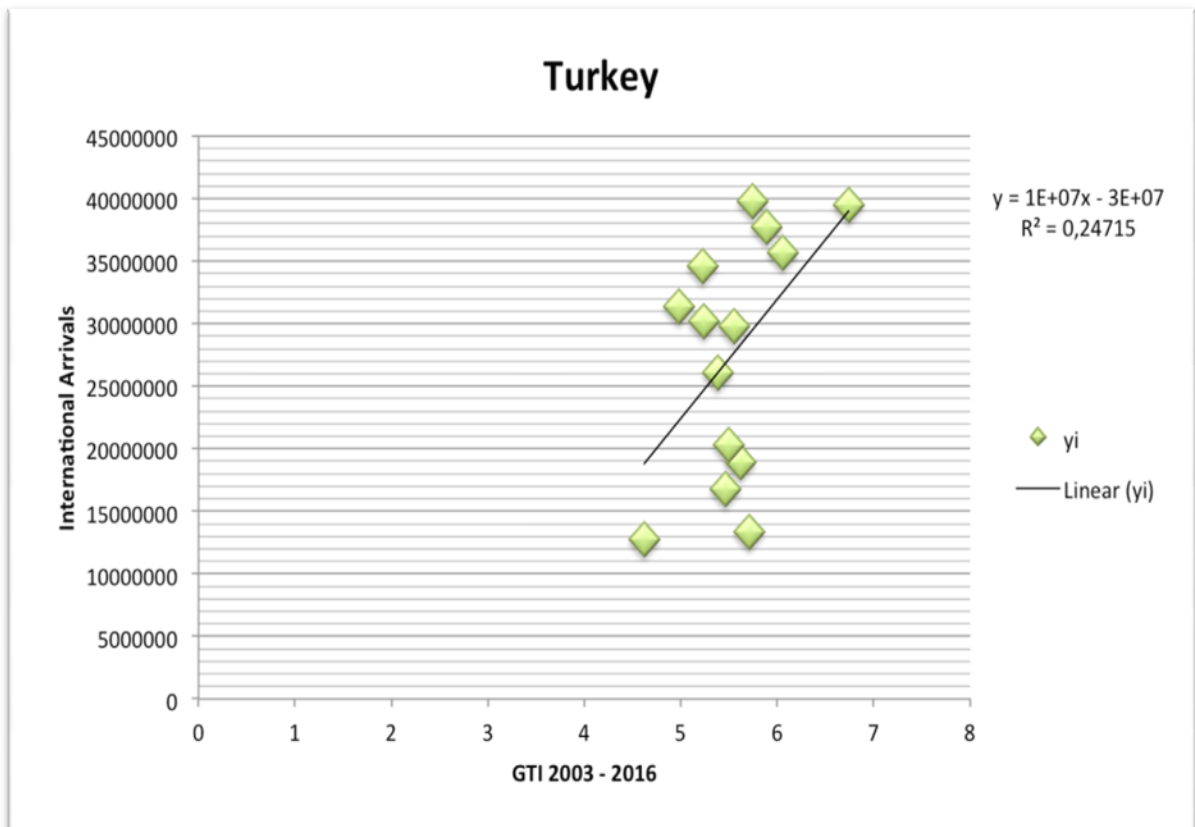
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 21 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας - Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Τουρκία

Turkey				
Year	Rank	GTI score	Intl arrivals	
2017	9	7,52	N/A	
2016	14	6,74	39478000	
2015	27	5,74	39811000	
2014	17	5,88	37795000	
2013	13	6,05	35698000	
2012	20	5,22	34654000	
2011	21	4,98	31364000	
2010	23	5,23	30187000	
2009	19	5,55	29792000	
2008	17	5,38	26122000	
2007	15	5,62	18916000	
2006	19	5,49	20273000	
2005	15	5,46	16826000	
2004	14	5,7	13341000	
2003	21	4,62	12790000	

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017

Διάγραμμα 6 Διάγραμμα διασποράς: Τουρκία

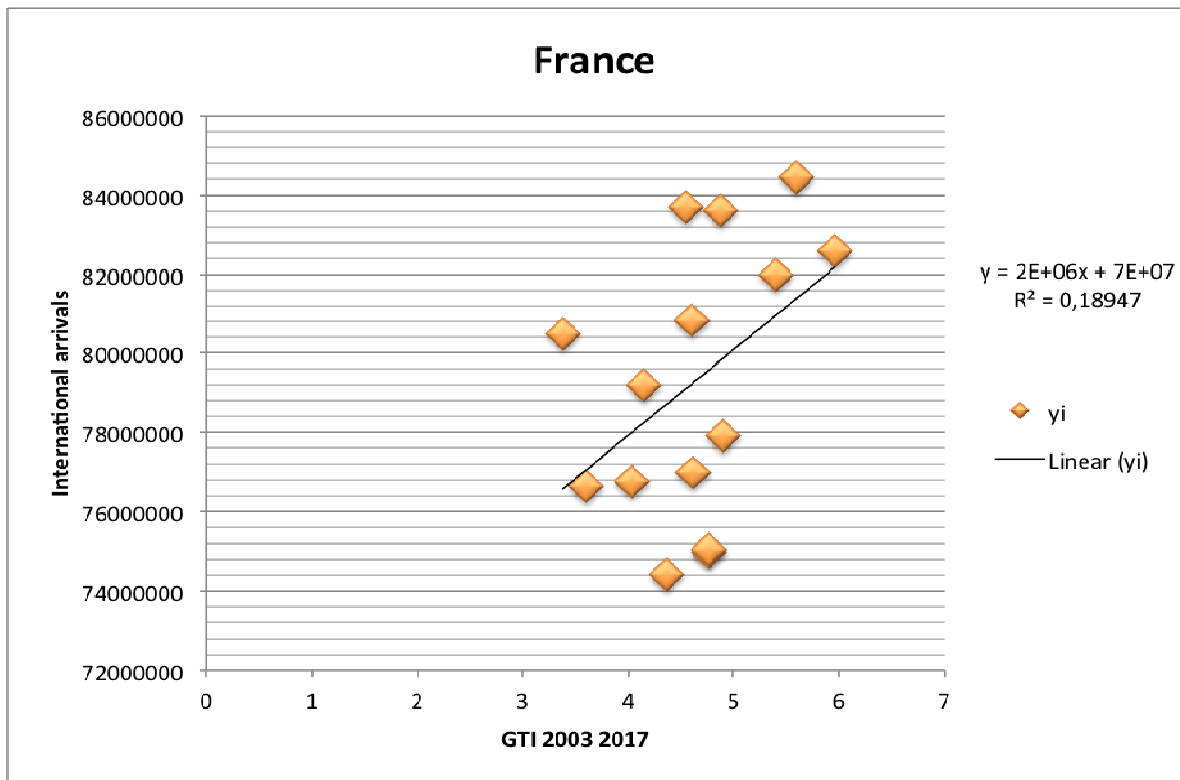
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 22 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας - Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Γαλλία

France				
Year	Rank	GTI score	Intl arrivals	
2017		23	5,96	82600000
2016		29	5,6	84452000
2015		36	4,55	83701000
2014		30	4,88	83634000
2013		17	5,41	81980000
2012		44	3,38	80499000
2011		38	3,6	76647000
2010		35	4,04	76764000
2009		33	4,15	79218000
2008		24	4,61	80853000
2007		22	4,9	77916000
2006		22	4,77	74988000
2005		26	4,37	74433000
2004		21	4,77	75048000
2003		22	4,62	77012000

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017

Διάγραμμα 7 Διάγραμμα διασποράς: Γαλλία

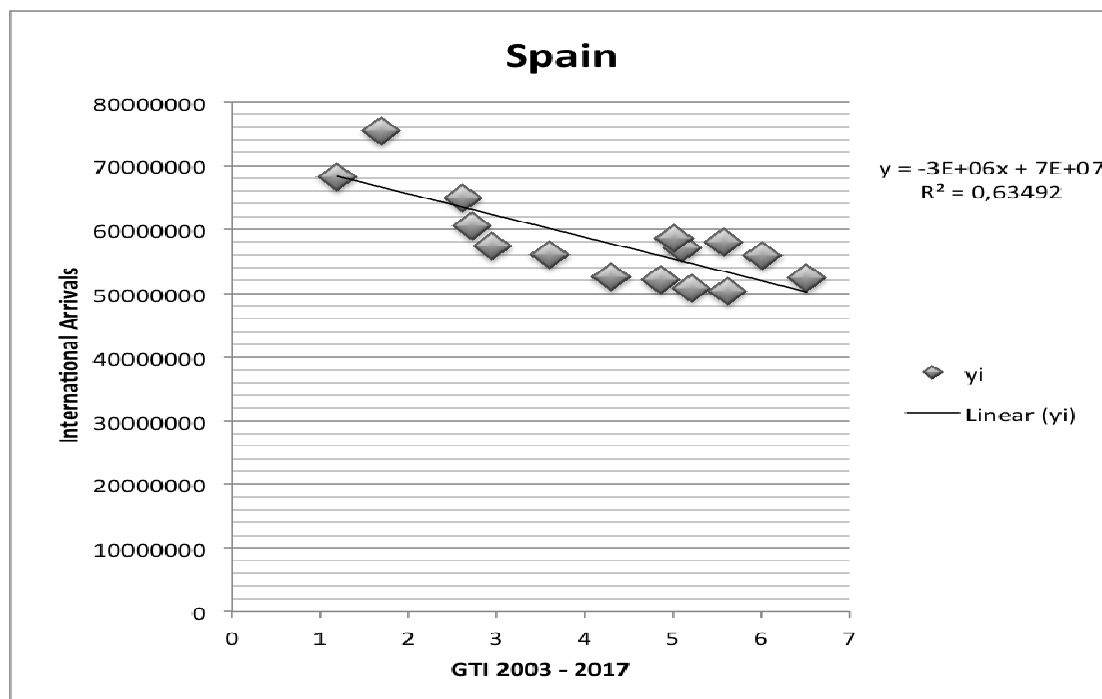
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 23 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας - Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Ισπανία

Spain				
Year	Rank	GTI score	Intl arrivals	
2017	85	1,7	75563000	
2016	89	1,2	68215000	
2015	65	2,62	64939000	
2014	62	2,73	60675000	
2013	55	2,95	57464000	
2012	41	3,6	56177000	
2011	33	4,3	52677000	
2010	25	4,87	52178000	
2009	21	5,11	57192000	
2008	19	5,02	58666000	
2007	16	5,58	58004000	
2006	10	6,02	55914000	
2005	7	6,52	52430000	
2004	18	5,21	50854000	
2003	16	5,62	50331000	

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017

Διάγραμμα 8 Διάγραμμα διασποράς: Ισπανία

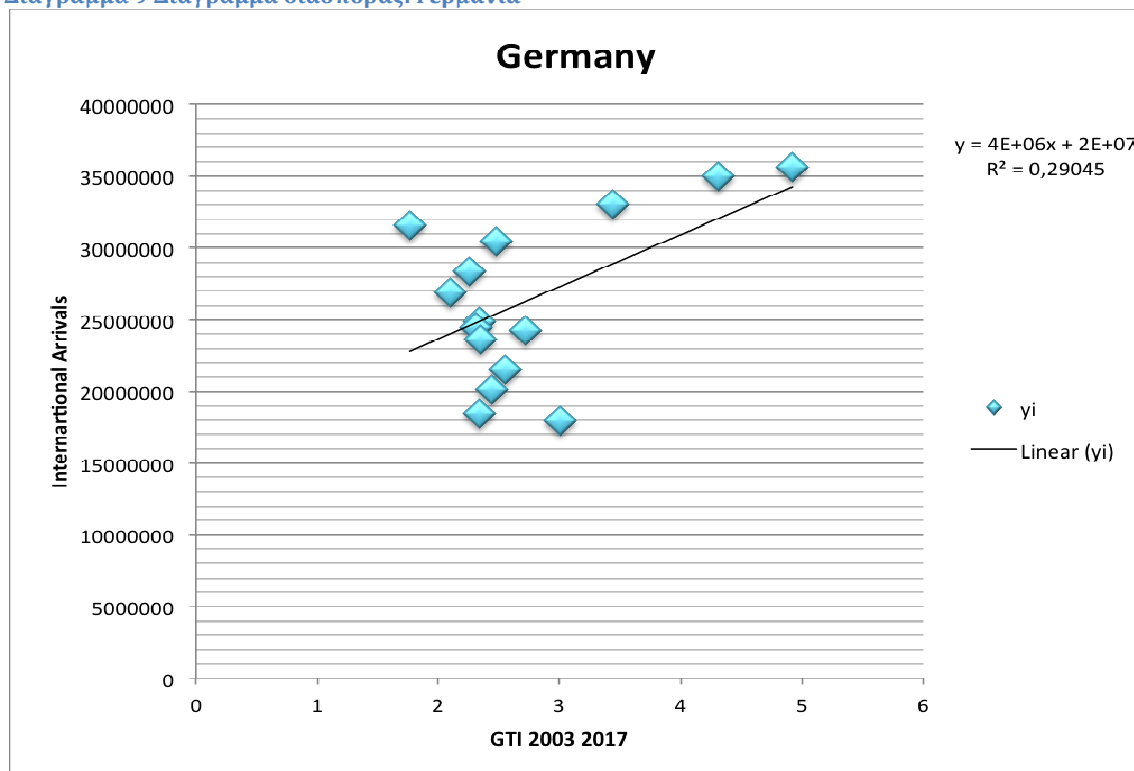
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 24 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Γερμανία

Germany				
Year	Rank	GTI score	Intl arrivals	
2017		38	4,92	35579000
2016		41	4,31	34970000
2015		53	3,44	32999000
2014		77	1,77	31545000
2013		62	2,48	30411000
2012		61	2,26	28374000
2011		68	2,1	26875000
2010		56	2,72	24220000
2009		60	2,34	24884000
2008		48	2,31	24421000
2007		50	2,35	23569000
2006		50	2,55	21500000
2005		53	2,44	20137000
2004		61	2,34	18399000
2003		49	3,01	17969000

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017

Διάγραμμα 9 Διάγραμμα διασποράς: Γερμανία

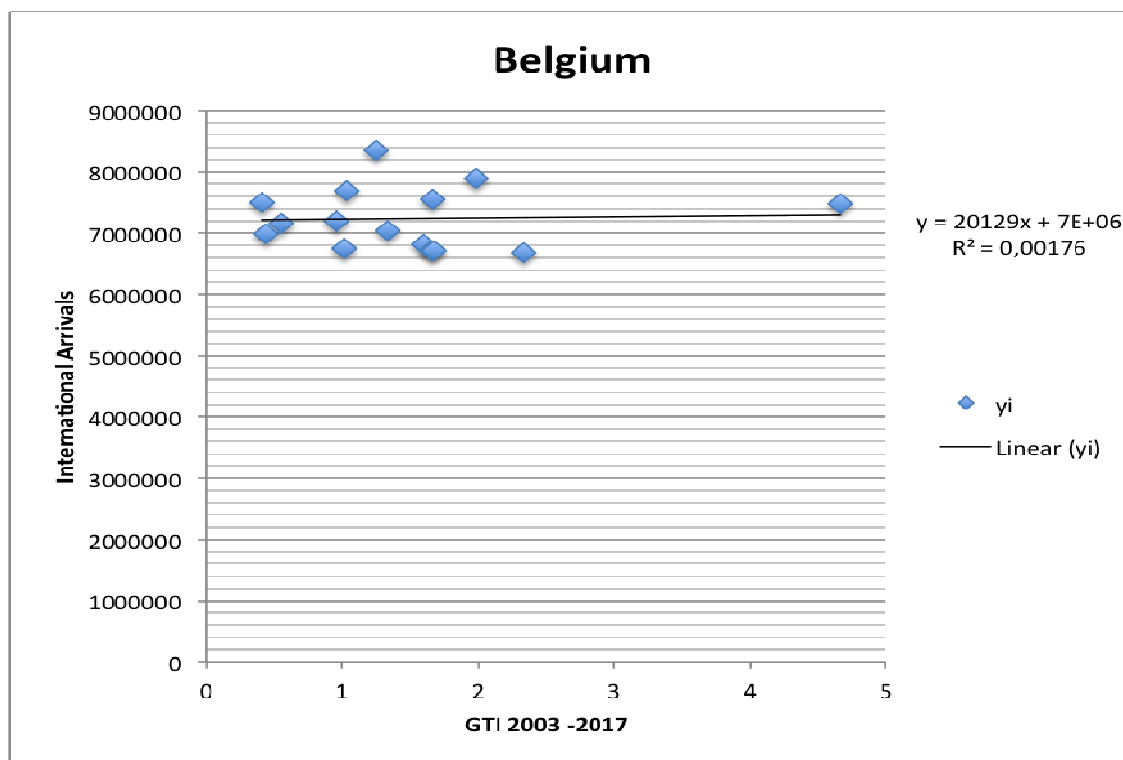
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 25 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Βέλγιο

Belgium				
Year	Rank	GTI score		
2017		40	4,66	7479000
2016		88	1,25	8355000
2015		82	1,98	7887000
2014		91	1,03	7684000
2013		77	1,67	7560000
2012		99	0,41	7494000
2011		93	0,96	7186000
2010		84	1,6	6815000
2009		97	0,55	7165000
2008		66	1,33	7045000
2007		87	0,44	6995000
2006		77	1,02	6747000
2005		68	1,66	6710000
2004		60	2,34	6690000
2003		77	1,68	6720000

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017

Διάγραμμα 10 Διάγραμμα διασποράς: Βέλγιο

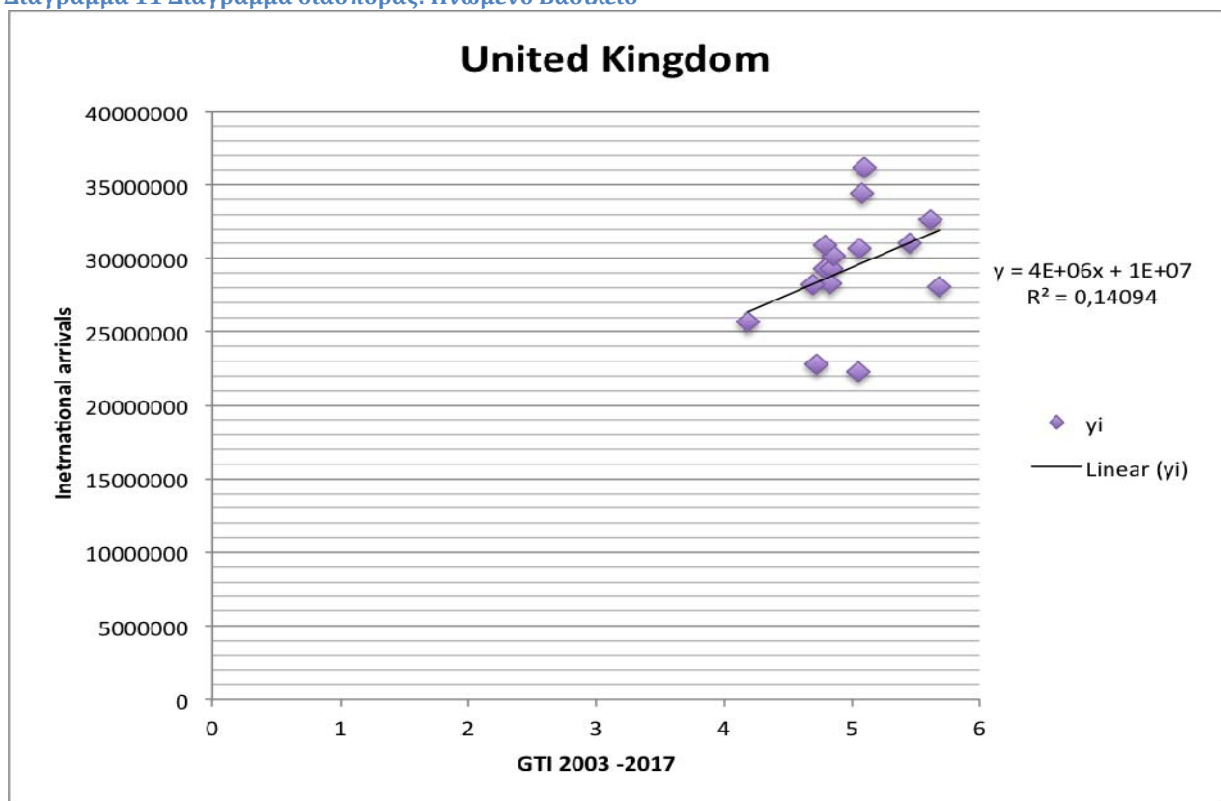
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 26 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Ηνωμένο Βασίλειο

United Kingdom			
Year	Rank	GTI score	Intl Arrivals
2017	35	5,1	36184000
2016	34	5,08	34436000
2015	28	5,61	32613000
2014	21	5,45	31063000
2013	24	4,79	29282000
2012	23	4,84	29306000
2011	25	4,83	28295000
2010	27	4,69	28199000
2009	26	4,86	30142000
2008	22	4,79	30870000
2007	19	5,06	30654000
2006	15	5,68	28039000
2005	28	4,19	25678000
2004	24	4,72	22787000
2003	19	5,05	22307000

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017

Διάγραμμα 11 Διάγραμμα διασποράς: Ηνωμένο Βασίλειο

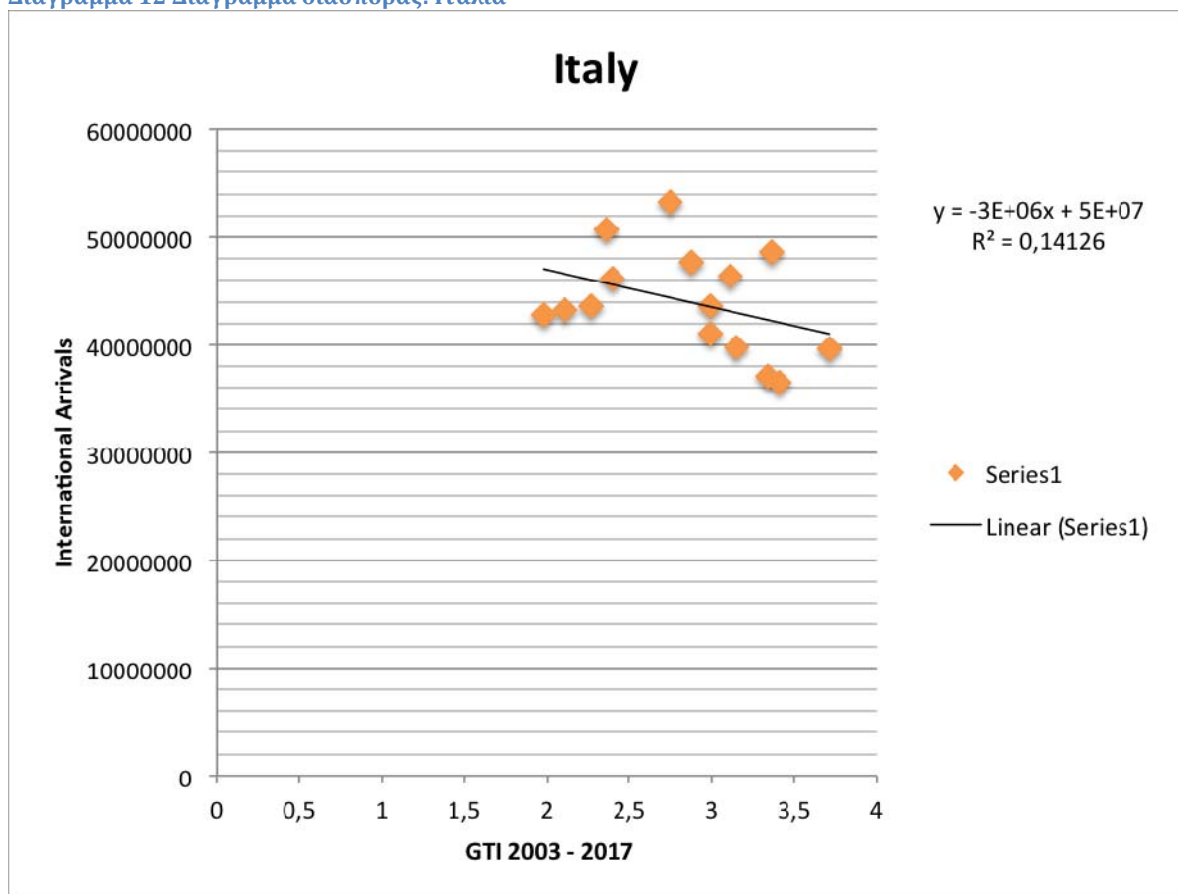
Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 27 Παγκόσμιος δείκτης τρομοκρατίας – Διεθνείς αφίξεις ανά κράτος Ιταλία

Italy			
Year	Rank	GTI score	Intl arrivals
2017	69	2,75	53272000
2016	69	2,36	50732000
2015	54	3,36	48576000
2014	57	2,88	47704000
2013	49	3,11	46360000
2012	57	2,4	46119000
2011	45	2,99	43626000
2010	69	2,11	43239000
2009	71	1,98	42734000
2008	49	2,27	43654000
2007	42	2,99	41058000
2006	42	3,41	36513000
2005	35	3,34	37071000
2004	33	3,71	39604000
2003	45	3,15	39799000

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 12 Διάγραμμα διασποράς: Ιταλία

Πηγή: Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 28 Ανάλυση παλινδρόμησης

Χρονική Περίοδος 2003-2017		
Χώρα	Regression	R ²
Ελλάδα	$y = 10343x + 2E+07$	$R^2 = 4,7E-06$
Τουρκία*	$y = 1E+07x - 3E+07$	$R^2 = 0,24715$
Γαλλία	$y = 2E+06x + 7E+07$	$R^2 = 0,18947$
Ισπανία	$y = -3E+06x + 7E+07$	$R^2 = 0,63492$
Βέλγιο	$y = 20129x + 7E+06$	$R^2 = 0,00176$
Ηνωμένο Βασίλειο	$y = 4E+06x + 1E+07$	$R^2 = 0,14094$
Γερμανία	$y = 4E+06x + 2E+07$	$R^2 = 0,29045$
Ιταλία	$y = -3E+06x + 5E+07$	$R^2 = 0,14126$

*** Για τη Τουρκία δεν υπάρχουν στοιχεία αφίξεων για το 2016**

Πηγή: *Global Terrorism Index, World Data Bank and UNWTO 2017, ίδια επεξεργασία*

5 Συμπεράσματα

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας που παρουσιάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, κατέδειξε πως αναγνωρίστηκε από νωρίς η ανάγκη διερεύνησης της αλληλεπίδρασης μεταξύ τρομοκρατικών ενεργειών και τουρισμού. Ερευνητές, με τη χρήση οικονομετρικών μοντέλων απέδειξαν ότι η τουριστική ζήτηση επηρεάζεται από την εκδήλωση τρομοκρατικών επιθέσεων για ένα διάστημα από τρεις έως εννέα μήνες μετά την επίθεση. Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση είναι πρακτικής φύσεως όπως π.χ. η δέσμευση των τουριστών από τους τουριστικούς πράκτορες και η αδυναμία ακύρωσης. Οι αλλαγές στην τουριστική ζήτηση σχετίζονται κυρίως με ψυχολογικούς παράγοντες –και συνεπώς παρουσιάζουν δυσκολία στον ποσοτική μέτρηση και διερεύνηση. Κατά κύριο λόγο, σχετίζονται με την εικόνα του τουριστικού προορισμού (πόσο ισχυρή έλξη ασκούν τα θέλητρα του τουριστικού προορισμού στους τουρίστες) και την αντίληψη του ρίσκου των τουριστών σχετικά με τον προορισμό. Το διαθέσιμο εισόδημα και οι τιμές διάθεσης του τουριστικού προϊόντος είναι επίσης παράγοντες που επηρεάζουν την αρχική απόφαση επιλογής και για την παρούσα προσέγγιση γίνεται η παραδοχή ότι παραμένουν αμετάβλητα. Οι παραπάνω παράγοντες μπορούν να οδηγήσουν σε ένα φαινόμενο υποκατάστασης του τουριστικού προορισμού με κάποιον άλλον, τον οποίο θεωρούν πιο ασφαλή και συνεπώς εκδηλώνεται μετατόπιση της τουριστικής ζήτησης από έναν προορισμό σε κάποιον άλλο. Το πόσο ασφαλής είναι ένας προορισμός δεν αξιολογείται αποκλειστικά από την πιθανότητα εκδήλωσης ενός τρομοκρατικού χτυπήματος αλλά και από ζητήματα εσωτερικής ασφάλειας, πολιτικής αναταραχής κλπ. , τα οποία είναι συνήθως σε μεγαλύτερο βαθμό προβλέψιμα από την τρομοκρατία και ως εκ τούτου πιο εύκολα να ληφθούν υπόψη κατά την αρχική επιλογή ενός προορισμού. Η τρομοκρατία, εκ φύσεως είναι ένα γεγονός ασύμμετρο.

Η παγκοσμιοποίηση της τρομοκρατίας είναι ίσως η κυριότερη απειλή για τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα του εικοστού πρώτου αιώνα. Όμως, το πλεονέκτημα της παγκοσμιοποίησης είναι ότι η διεθνής αντίδραση στα τρομοκρατικά δίκτυα έχει επίσης αρχίσει να γίνεται όλο και πιο παγκόσμια, καθώς η διεθνής συνεργασία για την επιβολή του νόμου, η πληροφόρηση και κυρίως η δυνατότητα οικονομικού ελέγχου είναι τομείς σημαντικών πρόσφατων καινοτομιών που θα συμβάλλουν σημαντικά στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. (Brown *et al.* 2010)

Ο δείκτης R-square (R^2) εκφράζει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής το οποίο ερμηνεύεται από τη διακύμανση των τιμών της ανεξάρτητης μεταβλητής. Αναλύοντας τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης του δείκτη ΠΔΤ με τις διεθνείς αφίξεις τουριστών ανά κράτος ουσιαστικά για την περίοδο 2002-2016 παρατηρούνται τα εξής:

Για την Ισπανία και την Ιταλία, οι τιμές της συνάρτησης είναι αρνητικές. Αυτό σημαίνει ότι ακόμη και αν ανέβει ο δείκτης ΠΔΤ δεν θα επηρεαστεί αρνητικά και ο τουρισμός.

Για τα υπόλοιπα κράτη οι τιμές της συνάρτησης είναι θετικές υποδεικνύοντας αρνητική και θετική συσχέτιση αντίστοιχα.

Για την Ελλάδα ($R^2 = 4,7E-06$), και το Βέλγιο οι τιμές του R^2 είναι πολύ κοντά στο μηδέν ($R^2 = 0,00176$) που σημαίνει ότι δεν επηρεάζονται σημαντικά από τις διακυμάνσεις των τιμών της ανεξάρτητης μεταβλητής. Οι τουριστικές αφίξεις δεν επηρεάζονται από τις τιμές του δείκτη ΠΔΤ.

Η μεγαλύτερη τιμή του R^2 καταγράφεται από την Ισπανία ($R^2 0,63492$). Ακολουθούν η Γερμανία με $R^2 = 0,29045$, η Τουρκία $R^2 = 0,24715$, η Γαλλία $R^2 = 0,18947$, η Ιταλία με $R^2 = 0,14126$ και το Ηνωμένο Βασίλειο με $R^2 = 0,14094$. Η Τουρκία για το τελευταίο έτος παρουσιάζει το μεγαλύτερο δείκτη (ΠΔΤ= 7,52) από όλα τα κράτη όμως δεν έχει δώσει στοιχεία για τις τουριστικές αφίξεις. Όσο μεγαλώνει ο Δείκτης ΠΔΤ ανεβαίνει και πιθανότητα να επηρεαστούν οι τουριστικές αφίξεις σε βαθμό R^2 . Ουσιαστικά όσο ανεβαίνει το ποσοστό των τουριστικών επιθέσεων και συνεπώς ο δείκτης ΠΔΤ σε μια χώρα, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να μειωθούν οι τουριστικές αφίξεις.

Ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, η Ελλάδα παρουσιάζει μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στις αλλαγές του ΠΔΤ και διατηρεί την ελκυστικότητα του ως τουριστικός προορισμός εν γένει και κυρίως απέναντι στην Τουρκία. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα έχει την εικόνα πιο ασφαλούς προορισμού από την Τουρκία και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους αναλυτές πολιτικής και τα στελέχη της πολιτείας υπεύθυνα για την χάραξη της τουριστικής πολιτικής της χώρας.

Αν και η απειλή μιας τρομοκρατικής επίθεσης δεν επηρεάζει σημαντικά την τουριστική δραστηριότητα στη χώρα μας, δεν σημαίνει ότι δεν ενδέχεται να προκύψει στο μέλλον. Η πολιτεία θα πρέπει να λάβει μέτρα πρόληψης της τρομοκρατίας, να γίνει εκτίμηση των πιθανών κινδύνων ρίσκων και να καταρτιστεί ένα πλάνο αντιμετώπισης αυτών.

Η περιορισμένη έκταση της παρούσας εργασίας δεν επιτρέπει την εις βάθος μελέτη των επιπτώσεων της τρομοκρατίας στον τουρισμό. Υπάρχουν πολλές πτυχές και στις δύο διαστάσεις που χρήζουν ενδελεχούς μελέτης. Ο τουρισμός επηρεάζεται και από πολλούς ακόμη παράγοντες όπως η πολιτική αβεβαιότητα, το μεταναστευτικό ζήτημα κλπ. όπως αντίστοιχα και η τρομοκρατία εκδηλώνεται μέσα σε ή από ένα πολιτικό, κοινωνικό, ιδεολογικό, εθνικό-εθνοτικό ή θρησκευτικό πλαίσιο. Προτείνεται περαιτέρω έρευνα η οποία θα λάβει υπόψη τους παράγοντες που μόλις αναφέρθηκαν και επίσης στοιχεία τα οποία θα εξετάζουν το φαινόμενο σε μηνιαία ή έστω τριμηνιαία βάση για να είναι πιο εμφανείς οι διακυμάνσεις στην τουριστική ζήτηση. Προτείνεται η σε βάθος έρευνα των παραγόντων που μπορεί να βλάψουν το «Brand name» της χώρας ως ασφαλούς προορισμού, η σύσταση

φορέα αντιμετώπισης και διαχείρισης κρίσεων, η κατάρτιση πλάνου διαχείρισης κινδύνων και κρίσεων και η εκπαίδευση φορέων και ατόμων για να υποστηρίξουν τις συγκεκριμένες δράσεις.

Κατάλογος πηγών

Ξενόγλωσση

- Ahlfeldt, G. M., Franke, B. & Maennig, W. (2015). Terrorism and international tourism: the case of Germany. *Jahrbücher für National ökonomie und Statistik*, 235 (1), 3-21. Ανακτήθηκε στις 25/01/2018 από: <http://eprints.lse.ac.uk/56847/>
- Arana, J.- L. & Carmelo, J. (2007). The Impact of terrorism on the tourism demand. *Annals of Tourism Research*, 35 (2), 299–315. Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160738307001120>
- Baysher, N.(2001). *Sovereign states and State terrorism*. Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: <http://www.e-ir.info/2011/08/03/sovereign-states-state-terrorism/>
- Beirman, D.(2003). Restoring tourism destinations in crisis: A strategic management approach. Δημοσιευμένη εισήγηση που παρουσιάστηκε στο ετήσιο επιστημονικό συνέδριο CAUTHE: Riding the wave of Tourism & Hospitality Research. Lismore, N.S.W.: Southern Cross University
- Bental B. & Teitler S., (2010) *Terrorism risk and tourism*, 13th Working Series – Economics of National Security, Samuel Neaman Institute in Science and Technology- Technion Israel Institute of Technology
- Bogdanoski, M. & Petreski, D. (2013). *Cyber Terrorism– Global Security Threat*. Contemporary Macedonian Defense - International Scientific Defense. *Security and Peace Journal*, 13 (24), 59-73. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://eprints.ugd.edu.mk/6849/>
- Brown M., Cote Owen Jr., Lynn-Jones S., Miller S. (2010). *Contending with Terrorism: Roots, Strategies and Responses*. Cambridge, Massachusetts, London: The MIT Press
- *Categories of Terrorist Groups*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: <http://www.terrorism-research.com/groups/categories.php>
- Cordesman, A. (2017). *Global trends in Terrorism: 1970-2016*. Ανακτήθηκε στις 30/01/2018 από: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/170814_terrorism_trends_full.pdf?8DPWlYw7Clw19Qopl56r_Dg_Ec3NrEUv

- Fangnan C., Yaolong L., Yuanyuan C., Jin D., Jizu L. (2016). An overview of tourism risk perception. *Springer*, 82, 643-658. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11069-016-2208-1>
- *Definitions of Tourism*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 15/12/2017 από: <http://www.tourismsociety.org/page/88/tourism-definitions.htm>
- Dubarry, P. & Sinclair, T.(2003). Market share analysis The Case of French tourism demand. *Annals of Tourism Research*, 30 (4), 927-941. Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από:https://is.muni.cz/el/1431/podzim2006/Z0042/um/2510689/Market_shares_analysis_The_Case_of_French_Tourism_Demand_.pdf
- *Early history of terrorism* .(n.d.).Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://www.terrorism-research.com/history/early.php>
- *European Parliament, At a glance: Understanding Definitions of Terrorism* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 16/01/2018 από: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571320/EPRS_ATA\(2015\)_571320_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571320/EPRS_ATA(2015)_571320_EN.pdf)
- *45 Years of Terrorism 1970-2015, Visualization*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: http://www.start.umd.edu/gtd/images/START_GlobalTerrorismDatabase_TerroristAttacksConcentrationIntensityMap_45Years.png
- *Global Terrorism Database*.(n.d.). Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: <http://www.start.umd.edu/gtd/>
- *Global Terrorism Index 2016*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/02/Global-Terrorism-Index-2016.pdf>
- *Global Terrorism Index 2015*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/04/2015-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>
- *Global Terrorism Index 2014*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/04/Global-Terrorism-Index-Report-2014.pdf>
- *Global Terrorism Index*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://visionofhumanity.org/indexes/terrorism-index/>, πρόσβαση 20/01/2018
- *History of terrorism*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://www.terrorism-research.com/history/>
- Jafari, J. & Xiao H. (2000). *Encyclopedia of Tourism*. Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: <http://www.springer.com/gp/book/9783319013831>
- Krakover, S. (2000). Estimating the effects of atrocious events on the flow of tourism in Israel, In G. Ashworth & R. Hartmann (eds.), *Tourism, War, and the Commemoration of Atrocity*. New York: Cognizant Communication Corp. Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20053217432>

- Leenaars, J. & Reed, A. (2016). *Understanding lone wolves: Towards a theoretical framework for comparative analysis*. The Hague : The International Centre for Counter-Terrorism
- Lindeberg, M. & Mörndal, S. (2002). *Managing Political Risk*. Ανακτήθηκε στις 25/01/2018 από: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A17037&dswid=-591>
- Mamula, M., (2015). Modelling and Forecasting International Tourism Demand – Evaluation of Forecasting Performance. *International Journal of Business Administration*, 6 (3). Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: https://www.researchgate.net/publication/277883418_Modelling_and_Forecasting_International_Tourism_Demand_-_Evaluation_of_Forecasting_Performance
- Mansfeld, Y. & Pizam, A. (2006). *Tourism, Security and Safety From Theory to Practice*. Oxford: Elsevier
- McCauley C. & Mosklenko S. (2017). *Terrorists: What motivates them to act alone?* Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: <https://www.defenceprocurementinternational.com/features/land/lone-wolf-terrorist-attacks-on-the-west>
- *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START)* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: <http://www.start.umd.edu/>
- Neumayer, E. & Plumper Th. (2016). Spatial spill-overs from terrorism on tourism: Western victims in Islamic destination countries. *Public Choice*, 169, 195–206. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11127-016-0359-y>
- Paris Office du Tourisme et des Congress, (2017), *La Tourisme a Paris – Chiffres Cles*, Ανακτήθηκε στις 20/12/2018 από: <https://presse.parisinfo.com/etudes-et-chiffres/chiffres-cles/le-tourisme-a-paris-chiffres-cles-2016-edition-2017>
- Pizam, A. & Fleisher, A.(2002). Severity vs. Frequency of Acts of Terrorism: Which Has a Larger Impact on Tourism Demand? *Journal of Travel Research*, 40(3). Ανακτήθηκε στις 25/01/2018 από: https://www.researchgate.net/publication/237399020_Severity_vs_Frequency_of_Acts_of_Terrorism_Which_Has_a_Larger_Impact_on_Tourism_Demand_By
- *2017 Risk Maps, Aon's guide to Political Risk, Terrorism & Political, Global Broking Centre | Crisis Management Aon Risk Solutions* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 25/01/2018 από: <http://www.aon.com/2017-political-risk-terrorism-and-political-violence-maps/pdfs/2017-Aon-Risk-Maps-Report.pdf>
- Spaaij, R. (2012). Definition of Lone Wolf terrorism, Understanding Lone Wolf Terrorism. *Springer Briefs in Criminology*. Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-94-007-2981-0_3.pdf

- Tarlow, P. (2014). *Tourism Security: Strategies for effectively managing travel risk and safety*. Oxford: Elsevier
- *Terrorism risk map 2017*. (n.d.). Ανακτήθηκε στις 25/01/2018 από: https://www.riskmaps.aon.co.uk/mSite/docs/trm_maps/Terrorism%20Risk%20Map%202017.pdf
- United Nations. (n.d.). *The United Nations in the fight against terrorism*. Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2017/01/2006_01_26_cted_lecture.pdf
- United Nations. (n.d.). *In Focus: Terrorism*. Ανακτήθηκε στις 15/01/2018 από: <http://www.un.org/News/dh/infocus/terrorism/sg%20high-level%20panel%20report-terrorism.htm>
- UNWTO.(2017). *Tourism Highlights 2016 Edition*. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145>
- UNWTO.(n.d.). *Tourism Highlights 2017 Edition*. Ανακτήθηκε στις 29/01/2018 από: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029>
- US Department of State.(2004). *Overview of State sponsored terrorism*. Ανακτήθηκε στις 19/01/2018 από: <https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2003/31644.htm>
- Visit Brussels, (2017), Annual report of the Brussels tourism Observatory, Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: https://visit.brussels/binaries/content/assets/pdf/rapport_activite_2016_en.pdf
- WTTCa. (2016). *Travel & Tourism Economic Impact 2016 Greece*. Ανακτήθηκε στις 16/12/2017 από: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202016/greece2016.pdf>
- WTTCb. (n.d.). *Travel & Tourism Economic Impact 2017 Greece*. Ανακτήθηκε στις 16/12/2017 από: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/greece2017.pdf>
- WTTCa, World Travel & Tourism Council. (n.d.). *Global economic impact & Issues 2017*. Ανακτήθηκε στις 10/01/2018 από :<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/2017-documents/global-economic-impact-and-issues-2017.pdf>
- WTTCb, World Travel & Tourism Council. (n.d.). *Economic impact 2017- World*. Ανακτήθηκε στις 10/01/2018 από:<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2017/world2017.pdf>
- WTTCc, World Travel & Tourism Council.(n.d.). *Europe summary 2017*. Ανακτήθηκε στις 10/01/2018 από:<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark-reports/regional-reports-2017/europe.pdf>
- Zalman, A. (2017). *Is State terrorism different than Terrorism?* Ανακτήθηκε στις 18/01/2018 από: <https://www.thoughtco.com/definition-of-state-terrorism-3209371>

Ελληνική

- Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ. & Λύτρας, Π. (1999). *Εισαγωγή στον Τουρισμό*. Αθήνα: Intebooks
- Ηρακλείδης Α.(2015). *Διεθνείς σχέσεις και διεθνής πολιτική*. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6150>
- Ίκκος, Α. & Κουτσός, Σ. (2017). *Μακροχρόνιες τάσεις (1983-2016) στον Τουρισμό*, Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/01/2017_Apasxolisi_Tourismos_83-16.pdf
- ΙΝΣΕΤΕ.(2015). *Εξειδίκευση δράσεων Στρατηγικού Σχεδίου Τουρισμού & Στρατηγική Μελέτη Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Δυναμικού στον τουριστικό τομέα*. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018, από: http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/01/2015_Strathgiko_Sxedio_Tourismou-Summary.pdf,
- Λαγός Δ. (2016). *Θεωρητικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*. Αθήνα: Κριτική
- Παπαγιαννίδου, Μ. (2000). *Οι χασασίν*. Ανακτήθηκε στις 20/01/2018 από: <http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=127950>

Παράρτημα

1. Τρομοκρατία

1.1. Σύντομη ιστορία της Τρομοκρατίας

1.1.1 Τρομοκρατία στην Αρχαιότητα: 1ος-14ος αιώνας μ.Χ.

Η παλαιότερη γνωστή οργάνωση που παρουσίαζε πτυχές μιας σύγχρονης τρομοκρατικής οργάνωσης ήταν οι Ζηλωτές της Ιουδαίας.

Γνωστοί στους Ρωμαίους ως sicarii ή άνδρες με μαχαίρια, διεξήγαγαν μια υπόγεια εκστρατεία δολοφονίας ρωμαϊκών κατοχικών δυνάμεων, καθώς και οποιουσδήποτε Εβραίου θεώρησαν ότι είχαν συνεργαστεί με τους Ρωμαίους. Το κίνητρο τους ήταν η αδιαμφισβήτητη πεποίθηση ότι δεν μπορούσαν να παραμείνουν πιστοί στις επιταγές του Ιουδαϊσμού ενώ ζούσαν ως Ρωμαίοι πολίτες. Τελικά, η εξέγερση των Ζηλωτών κατεστάλη όταν πολιορκήθηκαν και εν τέλει προέβησαν σε μαζική αυτοκτονία στη Masada. (Παπαγιαννίδου Μ., 2000, <http://www.terrorism-research.com/history/>)

Οι Ασασίνοι είναι η επόμενη ομάδα που παρουσίασε αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Μια αποσχισθείσα ομάδα ισλαμιστών Shia που ονομάζεται Nizari Ismailis υιοθέτησε την τακτική της δολοφονίας των εχθρών- ηγετών, επειδή το περιορισμένο ανθρώπινο δυναμικό της αίρεσης δεν επέτρεπε την ανοικτή μάχη. Ο αρχηγός τους, Hassam-I Sabbah, είχε ως έδρα τα βουνά του Βόρειου Ιράν. Η τακτική τους να στέλνουν έναν και μόνο δολοφόνο για να σκοτώσει έναν ηγέτη-κλειδί του εχθρού, θυσιάζοντας της ζωής του (οι δολοφόνοι περίμεναν δίπλα στα θύματά τους για να σκοτωθούν ή αιχμαλωτίσουν) ενέπνεαν δέος στους εχθρούς τους

Ακόμη και αν και οι Ζηλωτές και οι Ασασίνοι λειτουργούσαν στην αρχαιότητα, είναι σημαντικοί σήμερα: Πρώτα ως πρόδρομοι των σύγχρονων τρομοκρατών σε θέματα κινητοποίησης, οργάνωσης, στόχευσης και στόχων. Δεύτερον, αν και απέτυχαν οι δύο αυτές ομάδες, το γεγονός ότι τους θυμούνται εκατοντάδες χρόνια αργότερα, καταδεικνύει τις βαθιές ψυχολογικές επιπτώσεις που προκάλεσαν. (Παπαγιαννίδου Μ., 2000, <http://www.terrorism-research.com/history/>)

1.1.2. Πρώιμες αρχές της τρομοκρατίας: 14ος -18ος αιώνας

Από την εποχή των Ασσασίνων (τέλη 13ου αιώνα) έως το 1700, ο τρόμος και η βαρβαρότητα χρησιμοποιήθηκαν ευρέως στον πόλεμο και στις συγκρούσεις, αλλά δεν υπήρχαν τα βασικά συστατικά για την τρομοκρατία. Μέχρι την άνοδο του εθνικού κράτους μετά τη Συνθήκη της Βεσφαλίας το 1648, το είδος της κεντρικής εξουσίας και της συνεκτικής κοινωνίας που η τρομοκρατία επιχειρεί να επηρεάσει, ελάχιστα υπήρχε. Οι επικοινωνίες ήταν ανεπαρκείς και ελεγχόμενες και οι αιτίες που μπορούσαν να εμπνεύσουν την τρομοκρατία (θρησκευτικό σχίσμα, εξέγερση, εθνοτικές συγκρούσεις) οδηγούσαν συνήθως σε ανοιχτό πόλεμο. Μέχρι τη στιγμή που τα βασίλεια και οι πρεσβείες έγιναν έθνη, είχαν επαρκή μέσα για να επιβάλουν την εξουσία τους και να καταργήσουν δραστηριότητες όπως η τρομοκρατία.

Στη Γαλλική Επανάσταση χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά οι λέξεις «τρομοκράτης» και «τρομοκρατία». Η χρήση της λέξης «τρομοκρατία» ξεκίνησε το 1795 σε σχέση με τη Βασιλεία της Τρομοκρατίας που ξεκίνησε η Επαναστατική Κυβέρνηση. Οι πράκτορες της Επιτροπής Δημόσιας Ασφάλειας και την Εθνική Συνέλευση που επέβαλαν τις πολιτικές του «τρόμου» αναφέρονται ως «τρομοκράτες». Η Γαλλική Επανάσταση παρέχει ένα παράδειγμα στα μελλοντικά κράτη πάνω στην καταπίεση των πληθυσμών τους. Ενέπνευσε επίσης μια αντίδραση από βασιλόφρονες και άλλους αντιπάλους της Επανάστασης που χρησιμοποίησαν τρομοκρατικές τακτικές όπως η δολοφονία και ο εκφοβισμός ως αντίσταση στους Επαναστατικούς πράκτορες. Αυτές οι εξωδικαστικές δραστηριότητες όπως η δολοφονία εξεχόντων αξιωματούχων και αριστοκρατών σε μακάβρια θεάματα ξεκίνησαν πολύ πριν να χρησιμοποιηθεί για πρώτη φορά η γκιλοτίνα. (<http://www.terrorism-research.com/history/>)

1.1.3 Η είσοδος στη σύγχρονη εποχή: Ο 19ος αιώνας

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, οι ριζοσπαστικές πολιτικές θεωρίες και οι βελτιώσεις στην τεχνολογία των όπλων ώθησαν το σχηματισμό μικρών ομάδων επαναστατών που έπληξαν αποτελεσματικά τα έθνη-κράτη. Οι αναρχικοί που ενστερνίζονταν την «προπαγάνδα της πράξης» παρήγαγαν μερικές εντυπωσιακές επιτυχίες, δολοφονώντας αρχηγούς κρατών από τη Ρωσία, τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, η έλλειψη οργάνωσής τους και η άρνησή τους να συνεργαστούν με άλλα κοινωνικά κινήματα στις πολιτικές προσπάθειες κατέστησαν τους αναρχικούς αναποτελεσματικούς ως πολιτικό κίνημα. Αντίθετα, ο ρόλος του κομμουνισμού ως ιδεολογική βάση για την πολιτική τρομοκρατία μόλις ξεκίνησε και θα γινόταν πολύ πιο σημαντικός στον 20ό αιώνα.

Μια άλλη τάση στα τέλη του 19ου αιώνα ήταν η αυξανόμενη ένταση του εθνικισμού σε ολόκληρο τον κόσμο, όπου συνδυάστηκε το έθνος και το πολιτικό κράτος. Καθώς τα κράτη άρχισαν να τονίζουν τις εθνικές ταυτότητες, οι λαοί που είχαν κατακτηθεί ή αποικισμένοι

μπορούσαν, να επιλέξουν είτε την αφομοίωση είτε τον αγώνα. Η πιο γνωστή εθνικιστική σύγκρουση από την εποχή αυτή η οποία εξακολουθεί να μην έχει επιλυθεί είναι ο πολυετής αγώνας του ιρλανδικού εθνικισμού. Ο εθνικισμός, όπως και ο κομμουνισμός, απέκτησαν μεγαλύτερη ιδεολογική δύναμη στον 20ό αιώνα.

Η τρομοκρατική ομάδα αυτής της περιόδου που λειτουργεί ως πρότυπο με πολλούς τρόπους, ήταν η ρωσική Narodnaya Volya (Λαϊκή Βούληση). Αυτοί διέφεραν σε ορισμένα σημεία από τους σύγχρονους τρομοκράτες, ειδικά στο ότι κάποιες φορές είχαν ανακαλέσει τις επιθέσεις που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο και τα άλλα άτομα εκτός από τον στόχο τους. Εκτός από αυτή τη διαφοροποίηση, για πρώτη φορά, πολλά από τα γνωρίσματα της τρομοκρατίας είναι διακριτά. Μυστική οργάνωση σε πυρήνες, ανυπομονησία αλλά και ανικανότητα οργάνωσης των όσων επιδιώκουν και μια τάση να αύξησης του επίπεδου βίας όσο αυξάνονται οι πιέσεις στην ομάδα. (<http://www.terrorism-research.com/history/>)

1.1.4.Οι αρχές του 20ού αιώνα

Το πρώτο μισό του 20ου αιώνα είδε δύο γεγονότα που επηρέασαν τη φύση της σύγκρουσης μέχρι σήμερα. Οι επιπτώσεις δύο παγκοσμίων πολέμων διόγκωσαν τα πάθη και τις ελπίδες των εθνικιστών σε όλο τον κόσμο και έπληξαν σοβαρά τη νομιμότητα της διεθνούς τάξης και των κυβερνήσεων.

Ο εθνικισμός εντάθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα σε όλο τον κόσμο. Έγινε μια ιδιαίτερα ισχυρή δύναμη στους λαούς των διαφόρων αποικιακών αυτοκρατοριών. Παρά το γεγονός ότι η διαφωνία και η αντίσταση ήταν κοινή σε πολλές αποικιακές κτήσεις, και μερικές φορές οδήγησε σε ανοιχτές συγκρούσεις, οι εθνικιστικές ταυτότητες έγιναν το επίκεντρο αυτών των ενεργειών.

Σταδιακά, καθώς τα έθνη συνδέθηκαν στενά με τις έννοιες της φυλής και της εθνικότητας, οι διεθνείς πολιτικές εξελίξεις άρχισαν να υποστηρίζουν αυτές τις έννοιες. Τα μέλη εθνικών ομάδων των οποίων τα κράτη είχαν απορροφηθεί από άλλα κράτη ή είχαν παύσει να υπάρχουν ως χωριστά έθνη διέβλεψαν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν τις εθνικιστικές τους φιλοδοξίες. Πολλές από αυτές τις ομάδες, επέλεξαν την τρομοκρατία ως μέθοδο διεξαγωγής του αγώνα τους να καταστήσουν γνωστή την κατάστασή τους στις παγκόσμιες δυνάμεις ελπίζοντας ότι θα τους αντιμετωπίσουν θετικά.

Η απευαισθητοποίηση στη βία των ανθρώπων και των κοινοτήτων, που ξεκίνησε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο επιταχύνθηκε κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η ένταση της σύγκρουσης μεταξύ αυστηρά αντίθετων ιδεολογιών οδήγησε σε υπερβολές εκ μέρους όλων των συμμετεχόντων. Νέα όπλα και στρατηγικές που στοχεύουν τον άμαχο πληθυσμό των εχθρών για να καταστρέψουν την οικονομική τους ικανότητα για σύγκρουση εκθέτουν ουσιαστικά κάθε πολίτη στους κινδύνους των αντιμαχόμενων. Η υποστήριξη των μεγάλων δυνάμεων σε οργανώσεις αντιστασιακών που χρησιμοποιούσαν τρομοκρατικές τακτικές θεωρήθηκε ως αποδοχή της νομιμότητάς τους. Φαινόταν ότι οι πολίτες είχαν γίνει νόμιμοι

στόχοι, παρά τους κανόνες που την απαγόρευαν. (<http://www.terrorism-research.com/history/>)

1.1.5 Εξελίξεις ψυχρού πολέμου

Ο διπολικός κόσμος του Ψυχρού Πολέμου άλλαξε την αντίληψη των συγκρούσεων σε όλο τον κόσμο. Σχετικά ήσσονος σημασίας συγκρούσεις, έγιναν σημαντικές ως αρένες όπου οι υπερδυνάμεις θα μπορούσαν να ανταγωνιστούν χωρίς να διακινδυνεύσουν την κλιμάκωση στον (πλήρη) πυρηνικό πόλεμο. Ο πόλεμος ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση έλαβε χώρα στις περιφέρειες και είχε περιορισμένο περιθώριο για την πρόληψη της κλιμάκωσης. Κατά την άμεση μεταπολεμική περίοδο, η τρομοκρατία αποτελούσε περισσότερο μια τακτική επιλογή από ηγέτες εθνικιστικών εξεγέρσεων και επαναστάσεων. Σε ολόκληρο τον κόσμο, έγιναν εκστρατείες για την ανεξαρτησία από την αποικιοκρατική κυβέρνηση και πολλοί χρησιμοποίησαν την τρομοκρατία ως υποστηρικτική τακτική. Η τρομοκρατία, χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο μεγαλύτερων κινημάτων και συντονίστηκε με πολιτικές, κοινωνικές και στρατιωτικές ενέργειες. Ακόμα και όταν η τρομοκρατία άρχισε να κυριαρχεί στις άλλες πτυχές ενός εθνικιστικού αγώνα, όπως η παλαιστινιακή εκστρατεία εναντίον του Ισραήλ, συνδυάστηκε (και συνδυάζεται) με άλλες δραστηριότητες. (<http://www.terrorism-research.com/history/>)

1.2 Πώς αντιμετωπίζουν την τρομοκρατία οι φονταμενταλιστές τρομοκράτες

Πρώτον, οι θρησκευτικοί τρομοκράτες συχνά αισθάνονται εμπλεγμένοι σε έναν αέναο αγώνα εναντίον του κακού. Όποιος δεν είναι μέλος της θρησκείας ή της θρησκευτικής τους αίρεσης μπορεί να είναι "κακός" και ως εκ τούτου νομιμοποιεί την επίθεση εναντίον του. Οι, πολλές φορές, αδιάκριτες επιθέσεις τους εναντίον του πλήθους, οδηγούνται από την πεποίθηση ότι τα θύματά τους δεν είναι αθώα θύματα αλλά άπιστοι ή αποστάτες και συνεπώς εχθροί της θρησκείας τους.

Δεύτερον, ασκούν βία άμεσα ή έμμεσα για να ευχαριστήσουν τις αντιληπτές εντολές μιας θεότητας. Αυτό έχει μάλλον ανησυχητικές συνέπειες: οι θρησκευτικοί τρομοκράτες μπορεί να μην είναι τόσο περιορισμένοι στη συμπεριφορά τους από τις ανησυχίες για τις αντιδράσεις των ανθρωπίνων διαστάσεων τους.

Τρίτον, θεωρούν ότι δεν υπόκεινται σε περιορισμούς από διάφορες αξίες ή νόμους. Στόχος των επιθέσεων είναι η κοσμική κοινωνία που βασίζεται στη νομοθεσία και ενσωματώνεται στα περισσότερα σύγχρονα κράτη. Επομένως, η κινητήρια δύναμη είναι να ανατρέψει το σημερινό κρατικό σύστημα - μια πολύ πιο θεμελιώδης απειλή απ' ό,τι είναι, για παράδειγμα,

η εθνικιστική τρομοκρατία που αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός νέου κοσμικού κράτους ή αυτόνομου εδάφους.

Τέταρτον, πλήρης αίσθηση αποξένωσης από το υπάρχον κοινωνικό σύστημα. Δεν προσπαθούν να διορθώσουν το σύστημα, καθιστώντας τον πιο δίκαιο, πιο τέλειο και πιο ισότιμο. Μάλλον προσπαθούν να το αντικαταστήσουν.

Σε ορισμένες ομάδες, οι εικόνες (αποκάλυψης) της καταστροφής θεωρούνται αναγκαιότητα - ακόμη και κάθαρση - και αυτό τους καθιστά μοναδικά επικίνδυνους, όπως για παράδειγμα η επίθεση στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον στις 11 Σεπτεμβρίου 2011. (Brown *et al.*, 2010)

1.3. Κυβερνοτρομοκρατία

«Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπινων κινήτρων και τεχνολογίας πληροφοριών για τρομοκρατικές δραστηριότητες στον κυβερνοχώρο ή στον εικονικό κόσμο μπορούν να αντιμετωπιστούν ως τρομοκρατία στον κυβερνοχώρο» είναι ο ορισμός της τρομοκρατίας στον κυβερνοχώρο που χρησιμοποίησαν οι Sarah Gordon και Richard Ford από τη Symantec στις προσπάθειές τους να ορίσουν την "καθαρή κυβερνοτρομοκρατία". (Bogdanoski M. & Petreski D., 2013)

Η χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών από τρομοκρατικές ομάδες ή άτομα για την επίτευξη των στόχων τους, και μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση τεχνολογίας πληροφοριών για την οργάνωση και εκτέλεση επιθέσεων κατά δικτύων, συστημάτων πληροφορικής και τηλεπικοινωνιακής υποδομής και την ανταλλαγή πληροφοριών και την εκτέλεση ηλεκτρονικών απειλών, σύμφωνα με τους Bogdanoski M και Petreski D.(2013)

Αυτό το είδος απειλής μπορεί να εκδηλωθεί με πολλούς τρόπους, όπως η παραβίαση (Hacking) συστημάτων πληροφορικής, προγραμματισμός ιών και «σκουληκιών», επίθεση ιστοσελίδων, διεξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων μέσω ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Πιο συνηθισμένες είναι οι ισχυρισμοί ότι η τρομοκρατία στον κυβερνοχώρο δεν υπάρχει και ότι στην πραγματικότητα είναι μια πειρατεία και κακόβουλες επιθέσεις (Bogdanoski M. & Petreski D., 2013) Για περισσότερα σχετικά με την κυβερνοτρομοκρατία, ο αναγνώστης μπορεί να δει: Dorothy Denning, "Cyberwarriors: Activists and Terrorists Turn to Cyberspace," *Harvard International Review*, Vol. 23, No. 2 (Summer 2001), pp. 70–75.

1.4 Μοναχικοί λύκοι: Θεωρητικό πλαίσιο ανάλυσης

Οι μοναχικοί λύκοι, ευθύνονται για ένα μεγάλο ποσοστό τρομοκρατικών επιθέσεων τελευταία χρόνια.

Οι Leenaars, J. και A. Reed., (2016) προτείνουν ένα θεωρητικό πλαίσιο το οποίο μπορεί χρησιμοποιηθεί για να αναλυθούν σε βάθος οι προθέσεις, τα κοινωνικο-οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, το ψυχολογικό υπόβαθρο και η ιστορία, τα κίνητρα, οι στόχοι, οι μέθοδοι, ιδεολογικό πλαίσιο, ο σκοπός και τα επακόλουθα της επίθεσης.

Διάγραμμα 13 Θεωρητικό πλαίσιο συγκριτικής ανάλυσης

Theoretical framework for comparative analysis

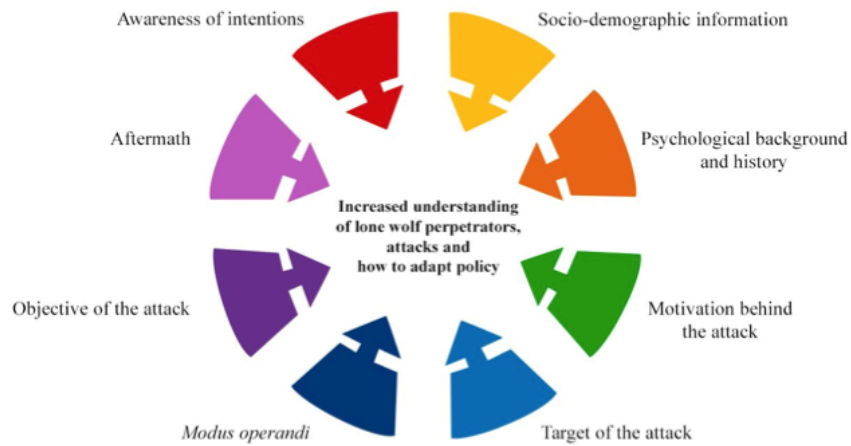

Chart 1: Systematic overview of the theoretical framework for comparative analysis

Πηγή: Leenaars, J. and A Reed (2016)

2. Τουρισμός

2.1 Αίτια χωρικής ανάπτυξης του τουρισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο

Αίτια χωρικής συγκέντρωσης σε περιφερειακό επίπεδο αποτελούν

- Το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των χωρών: μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη από άποψη υποδομών, τουριστικών εγκαταστάσεων, υπηρεσιών κλπ. (π.χ. Δυτική Ευρώπη, ΗΠΑ)
- Η πολιτική βούληση: Ο στρατηγικός σχεδιασμός της πολιτείας έχει στοχεύσει στην τουριστική ανάπτυξη μέσω της ανάπτυξης υποδομών και κατάρτιση επενδυτικών σχεδίων (π.χ. ΗΑΕ)
- Ευκαιριακός χαρακτήρας της τουριστικής δραστηριότητας: Ελλείπει άλλων πλουτοπαραγωγικών πηγών/πόρων, ορισμένα κράτη στράφηκαν στην τουριστική ανάπτυξη ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης (π.χ. νησιωτικά κράτη όπως Καραϊβική, Μαλδίβες)
- Η σπουδαιότητα/διαθεσιμότητα των παραγωγικών συντελεστών: η διαμόρφωση συγκριτικού πλεονεκτήματος λόγω της ύπαρξης άφθονων φυσικών και ανθρωπογενών πόρων

Αίτια συγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας μέσα στα εθνικά σύνορα μιας χώρας (εσωτερικός τουρισμός): Οι λόγοι ανάπτυξης συγκεκριμένων περιοχών έναντι άλλων συγκλίνουν με τους λόγους ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο. Παραδείγματος χάριν, ιδιαίτερη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα εντοπίζεται στα Δωδεκάνησα, τις Κυκλάδες, τη Χαλκιδική και τα Ιόνια Νησιά. (Βαρβαρέσος, Στ. ,2013)

2.2 Οι τουρίστες ως στόχοι τρομοκρατίας

Σχεδόν όλες οι τρομοκρατικές ομάδες έχουν εδαφικούς στόχους: μακροπρόθεσμα, σκοπεύουν να αναλάβουν τις κυβερνήσεις στη χώρα ή την περιοχή από την οποία προέρχονται. Ωστόσο, η τρομοκρατία είναι το πολιτικό μέσο των στρατιωτικά αδύναμων. Ως εκ τούτου, οι τρομοκρατικές ομάδες είναι απίθανο να επιτύχουν τους απώτερους στόχους τους βραχυπρόθεσμα. Ελλείψει ρεαλιστικών πιθανοτήτων να επιτύχουν τους μακροπρόθεσμους στόχους τους να αποκτήσουν πολιτική εξουσία και τον έλεγχο μιας περιοχής σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι τρομοκρατικές ομάδες επιδιώκουν την επίτευξη στρατηγικών στόχων (Kydd και Walter 2006, Enders and Sandler 2006, Neumayer και Plümpfer 2009, 2011, Plümpfer και Neumayer 2010α).

Αυτοί οι στρατηγικοί στόχοι μπορούν να χωριστούν χωριστά σε δύο ευρείες κατηγορίες: Ο πρώτος στρατηγικός στόχος στοχεύει στην οργανωτική επιβίωση. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει την πρόσληψη νέων τρομοκρατών, την κερδοσκοπική στήριξη, ιδιαίτερα οικονομική, από τους συνομηλίκους, την απόκτηση πρόσβασης σε ασφαλή παράκτια σημεία και την προσέλκυση της προσοχής των μέσων ενημέρωσης για τη διάδοση της ιδεολογίας του ομίλου. Ο δεύτερος στρατηγικός στόχος αποσκοπεί στην αποδυνάμωση των κυβερνήσεων που σκοπεύουν να ανατρέψουν οι τρομοκρατικές ομάδες. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τη θανάτωση επιλεγμένων αντιπροσώπων της κυβέρνησης, την καταστροφή υποδομών, τη μείωση της στρατιωτικής υποστήριξης που λαμβάνουν οι κυβερνήσεις από άλλα έθνη, τη μείωση των οικονομικών δυνατοτήτων της κυβέρνησης κ.ο.κ. Βασικά, περιλαμβάνει επίσης την αποδυνάμωση της οικονομίας στην οποία εξαρτώνται οι κυβερνήσεις για τα έσοδα.

Οι τουρίστες πληρούν πολλούς από αυτούς τους στόχους. Στην πραγματικότητα, οι στρατηγικοί στόχοι συχνά εξυπηρετούνται καλύτερα όταν οι τρομοκρατικές ομάδες επιτίθενται σε «δυτικούς» στόχους.² Οι δυτικοί στόχοι είναι ελκυστικοί για τις τρομοκρατικές ομάδες εν γένει και για τις ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες, ιδίως για διάφορους λόγους: Πρώτον, η «Δύση» υποστηρίζει πολλές κυβερνήσεις στα ισλαμικά κράτη, σταθεροποιώντας έτσι την πολιτική τάξη στις χώρες αυτές και εμποδίζοντας τις ριζοσπάστες ισλαμιστικές ομάδες να αποκτήσουν πρόσβαση στην εξουσία. Δεύτερον, οι περισσότερες εταιρείες μέσων μαζικής ενημέρωσης ανήκουν στις δυτικές εταιρείες. Ως εκ τούτου, η δολοφονία των δυτικών πολιτών είναι πολύ πιο πιθανό να προσελκύσει την παγκόσμια προσοχή των μέσων ενημέρωσης παρά να σκοτώσει τους μη Δυτικούς. Τρίτον, οι δυνητικοί σύντροφοι και οι ενδεχόμενοι στρατολόγοι ριζοσπαστικών ισλαμικών ομάδων είναι συνήθως ενωμένοι με αντι-δυτικά συναισθήματα. Επιπλέον, οι πολίτες της Δύσης, ακόμη και οι πολίτες, απωθούνται ευκολότερα ως αποστάτες και ως σύμβολα όλων όσων εναντιώνονται στις ομάδες. Εν ολίγοις, οι δυτικοί στόχοι είναι στρατηγικά πολλά υποσχόμενοι για τις ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες.

Αναμφισβήτητα, οι τρομοκρατικές ομάδες επιδεικνύουν μεγαλύτερη επιρροή στους συναγωνιστές, τους υποστηρικτές και τους πιθανούς προσληφθέντες όταν επιτίθενται σε

«σκληρούς στόχους», καθώς αυτό καταδεικνύει την ικανότητα της τρομοκρατικής ομάδας να ξεπεράσει φαινομενικά αυστηρά μέτρα ασφαλείας. Οι μαλακοί στόχοι, όπως τα τουριστικά ξενοδοχεία ή οι μεγάλες τοποθεσίες που επισκέπτονται οι τουρίστες, μπορούν να επιτεθούν χωρίς μεγάλη προετοιμασία. ένα αυτόματο όπλο ή μια βόμβα και ένας τρομοκράτης πρόθυμος να αυτοκτονήσει ή να συλληφθεί συνήθως θα κάνει. Επιπλέον, τα πλεονεκτήματα κόστους για την επίθεση μαλακών στόχων ενισχύονται από την επίδραση τέτοιων επιθέσεων στη ροή εσόδων της στοχευμένης χώρας από τον τουρισμό. Οι τουρίστες είναι ευαίσθητοι σε τρομοκρατικές απειλές και ευέλικτοι στις επιλογές προορισμού τους. Έτσι, οι επιθέσεις σε μαλακούς στόχους στοχεύουν κυρίως στη μείωση των οικονομικών δυνατοτήτων των κυβερνήσεων των τουριστικών προορισμών. Η αξία των τρομοκρατικών επιθέσεων στους τουρίστες ξεπερνά το γεγονός ότι οι δυτικοί τουρίστες είναι σύμβολα της δυτικής κουλτούρας και είναι εύκολα αναγνωρίσιμοι, κυρίως τις ισλαμικές χώρες. Οι επιθέσεις στους τουρίστες είναι επιθέσεις σε μια σημαντική πηγή εσόδων για την κυβέρνηση. (Neumayer και Plumper , 2015).

3. Μελέτες περίπτωσης

Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται συγκεντρωτικά δεδομένα σχετικά με τις επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη, μελέτες περίπτωσης σε εθνικό επίπεδο: Αίγυπτος και Ισραήλ, προορισμοί που βρίσκονται στη Λεκάνη της Μεσογείου, παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες οι οποίες είναι σε μεγάλο βαθμό κοντινές με το ελληνικό τουριστικό προϊόν και διαθέτουν ισχυρά τουριστικά θέλγητρα πολιτιστικού ή θρησκευτικού ενδιαφέροντος (π.χ. Πυραμίδες στην Αίγυπτο, Άγιοι Τόποι στο Ισραήλ, Ακρόπολη στην Ελλάδα, παροχές πακέτων μαζικού τουρισμού και στα τρία κράτη) και σε τοπικό επίπεδο (εξετάζονται τα στοιχεία για το Παρίσι και τις Βρυξέλλες, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις.)

3.1 Επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο Η περίπτωση της Αιγύπτου

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποίησαν το 2010 και αναφέρεται στην περίοδο 1984-2004, αναφορικά με την επίδραση των τρομοκρατικών επιθέσεων σε εννέα προορισμούς και αναφέρει τους συντελεστές συσχέτισης μεταξύ της έκθεσης σε τρομοκρατία και του αριθμού επισκέψεων ανά κάτοικο από τη χώρα *i* (στις σειρές) στον προορισμό *j* (στις στήλες).

Οι περισσότερες καταχωρήσεις είναι αρνητικές. Σημαντικές εξαιρέσεις είναι η Ταϊλάνδη και η Ισπανία. Στην Ταϊλάνδη, η τρομοκρατία δεν απευθυνόταν στους τουρίστες και επικεντρώθηκε σε ορισμένες περιοχές της χώρας. Οι τουρίστες θα μπορούσαν απλώς να αποφύγουν αυτές τις περιοχές. Στην Ισπανία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κατάφεραν να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι ο τρόμος επικεντρώνεται στην Καταλονία. Οι τουρίστες ίσως πίστευαν ότι, αποφεύγοντας τη βόρεια Ισπανία, θα μπορούσαν να αποφύγουν την έκθεση στην τρομοκρατία. (Bental & Teitler, 2010).

Πίνακας 29 Απλή γραμμική συσχέτιση αριθμού επισκέψεων ανά κάτοικο από τη χώρα

	INDIA	GREECE	THAILAND	PHILIPPINES	TURKEY	SPAIN	USA	ISRAEL	EGYPT
USA	0.290	0.207	0.517	-0.535	-0.653	0.618		-0.957	-0.145
GERMANY	-0.429	-0.114	0.765	-0.663	0.025	0.305	-0.321	-0.928	-0.903
UK	0.107	-0.292	0.371	-0.665	0.322	0.073	-0.030	-0.930	-0.928
JAPAN	-0.610	0.753	0.542	-0.135	-0.864	-0.061	-0.123	-0.913	-0.828
FRANCE	-0.296	-0.357	0.165	-0.648	-0.332	0.056	-0.101	-0.913	-0.854
ITALY	-0.420	-0.242	0.077	-0.540	-0.493	0.150	-0.232	-0.858	-0.889
NETHERLANDS	-0.486	-0.296	0.850	-0.556	0.194	0.490	0.009	-0.921	-0.943
CANADA	0.563	-0.121	0.305	-0.608	-0.587	0.211	-0.262	-0.941	-0.572
BELGIUM	-0.648	-0.225	0.610	-0.559	-0.081	-0.079	-0.234	-0.929	-0.875

Πηγή: (Bental & Teitler, 2010).

Οι Mansfield & Pizam (2006) δείχνουν τη διάσταση των επιπτώσεων σε μεγαλύτερο φάσμα της τουριστικής βιομηχανίας. Για την περίοδο 1992-1994, κυρίως Δυτικοί τουρίστες έγιναν θύματα περισσότερων από 120 ισλαμικών τρομοκρατικών επιθέσεων. Τα μέλη της Al-Islamiyya και της Jihad πίστευαν ότι τα οικονομικά οφέλη που έφερνε ο τουρισμός στην Αίγυπτο μονοπωλούνταν από μια μικρή ελίτ στην αιγυπτιακή κοινωνία και δεν έφταναν στον μέσο Αιγύπτιο. Ορισμένοι ευρωπαίοι ταξιδιωτικοί πράκτορες απέκλεισαν πλήρως τη χώρα από το πρόγραμμά τους, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς μείωσαν σημαντικά την παρουσία τους. Το 1992-1993, ο μεγαλύτερος ταξιδιωτικός πράκτορας στην Ευρώπη, η TUI, πούλησε 30% λιγότερα πακέτα διακοπών στην Αίγυπτο από ό, τι το προηγούμενο έτος, ενώ η Tjaereborg πούλησε 77% λιγότερα. Το 1993-1994, η πρώτη μείωσε περαιτέρω τις πωλήσεις της στην Αίγυπτο κατά 22% και η δεύτερη κατά 27% (FVW-International, 1993). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Αίγυπτος σημείωσε σημαντική πτώση στις αφίξεις (22%), στις τουριστικές διανυκτερεύσεις (30%) και ακόμη περισσότερο στο τουριστικό εισόδημα (43%) (Wahab, 1996). Με τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης από την κρίση, η TUI αύξησε αμέσως τις πωλήσεις της στη χώρα κατά 1994-1995 κατά 20% και το 1995-1996 επέστρεψε στη χώρα εντελώς (σημειώνοντας αύξηση πωλήσεων κατά 158% σε σύγκριση με το 1994/95) (FVW-International 1995, 1996).

Το 1997 οι περισσότεροι τουριστικοί πράκτορες αποσύρθηκαν αμέσως μετά την τρομοκρατική επίθεση στο Λούξορ, όπου σκοτώθηκαν 64 τουρίστες. Μετέφεραν τους πελάτες τους για να συνεχίσουν τη διαμονή τους σε άλλη χώρα. Ακολουθώντας τις ταξιδιωτικές οδηγίες, οι ξένοι τουριστικοί πράκτορες εγκατέλειψαν τον προορισμό για τη χειμερινή περίοδο. Στο καλοκαίρι του 1998, οι ταξιδιωτικοί πράκτορες άρχισαν σιγά-σιγά να επανεισαγάγουν τη χώρα στα προγράμματά τους, αλλά μόνο με ένα δέκατο του προηγούμενου αριθμού πελατών τους. (Mansfield & Pizam, 2006)

Table 4.2: International visitor arrivals to Egypt, 1989–2000¹²

Year	Arrivals (000s)	% Annual change	Spending (US\$m)	% Annual change
1989	2503	+27.1	2058	+15.4
1990	2603	+ 3.9	1944	-5.5
1991	2214	-14.8	2029	+ 4.4
1992	3207	+44.8	2730	+ 34.5
1993	2508	-21.8	1927	-29.4
1994	2582	+ 3.0	2000	+ 4.1
1995	3133	+21.4	2686	+33.9
1996	3975	+26.9	3288	+22.4
1997	3961	-0.4	3801	+15.6
1998	3456	-12.7	2801	-26.3
1999	4405	+27.5	NA	NA
2000	5116	+13.9	NA	NA

Πηγή: *Beirman D. 2003:74*

Ο παραπάνω πίνακας καταδεικνύει τον κυκλικό χαρακτήρα του διεθνούς τουρισμού στην Αίγυπτο κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και τον αντίκτυπο συγκεκριμένων κύκλων τρομοκρατίας στον εισερχόμενο τουρισμό στην Αίγυπτο. (Beirman D., 2003)

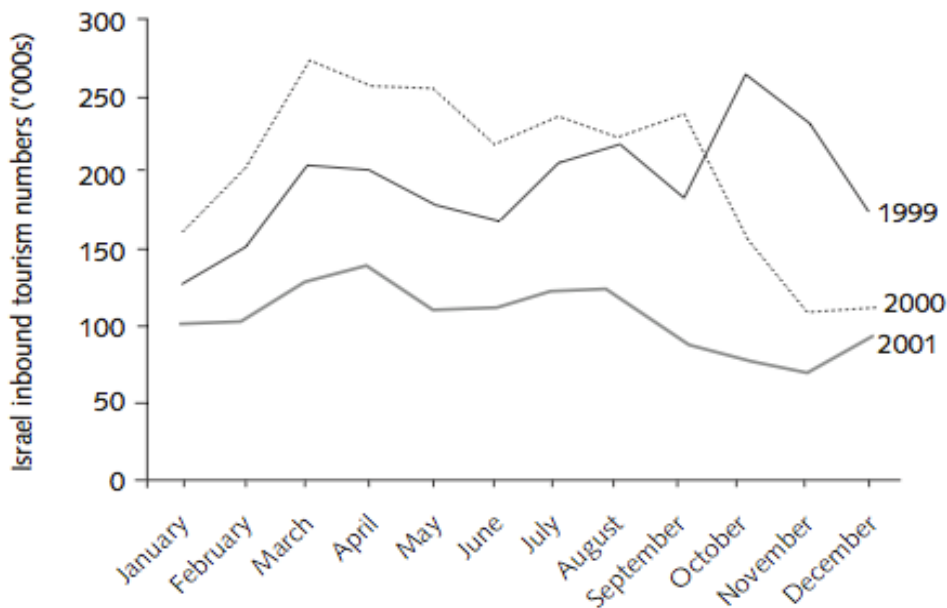
3.2 Επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο: Η περίπτωση του Ισραήλ

Οι Bental & Teitler, 2010 καταλήγουν σε ένα αρκετά ενδιαφέρον αποτέλεσμα για το Ισραήλ: η ελαστικότητα της επίσκεψης σε σχέση με την τρομοκρατία δεν είναι αρκετά ευαίσθητη στο μέγεθος της παραμέτρου της απώλειας. Αυτό ενδέχεται να οφείλεται στο γεγονός ότι το Ισραήλ είναι προορισμός με σχετικά χαμηλές επισκέψεις ανά κάτοικο και εκείνοι που επισκέπτονται το Ισραήλ πηγαίνουν εκεί εξαιτίας της μοναδικότητάς του. Ως εκ τούτου, οι τουρίστες στο Ισραήλ μπορεί να είναι λιγότερο ευαίσθητοι στην πιθανότητα και τη σοβαρότητα (βαρύτητα) ενός χτυπήματος τρομοκρατίας.

Ο Beirman (2003) αναφέρει ότι κατά τη δεκαετία του 1990 και τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, ο τουρισμός ήταν ένα βαρόμετρο των ισραηλο-παλαιστινιακών σχέσεων. Κατά τη διάρκεια περιόδων ηρεμίας, ο τουρισμός στο Ισραήλ και στα παλαιστινιακά εδάφη αυξάνονταν. Ωστόσο, σε περιόδους σύγκρουσης, οι αριθμοί του τουρισμού συρρικνώθηκαν σοβαρά. Παρόλο που οι συγκρούσεις υπήρξαν ένα επαναλαμβανόμενο πρότυπο στη σύγχρονη ιστορία του Ισραήλ, οι τουρίστες σπάνια αποτελούσαν στόχο.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η πορεία του εισερχόμενου τουρισμού στο Ισραήλ για το χρονικό διάστημα 1999-2001 και τις μηνιαίες διακυμάνσεις.

Figure 5.1: Israel inbound tourism numbers 1999–2001—world figures ('000s) by month²⁴

Πηγή: *Beirman D. 2003:111*

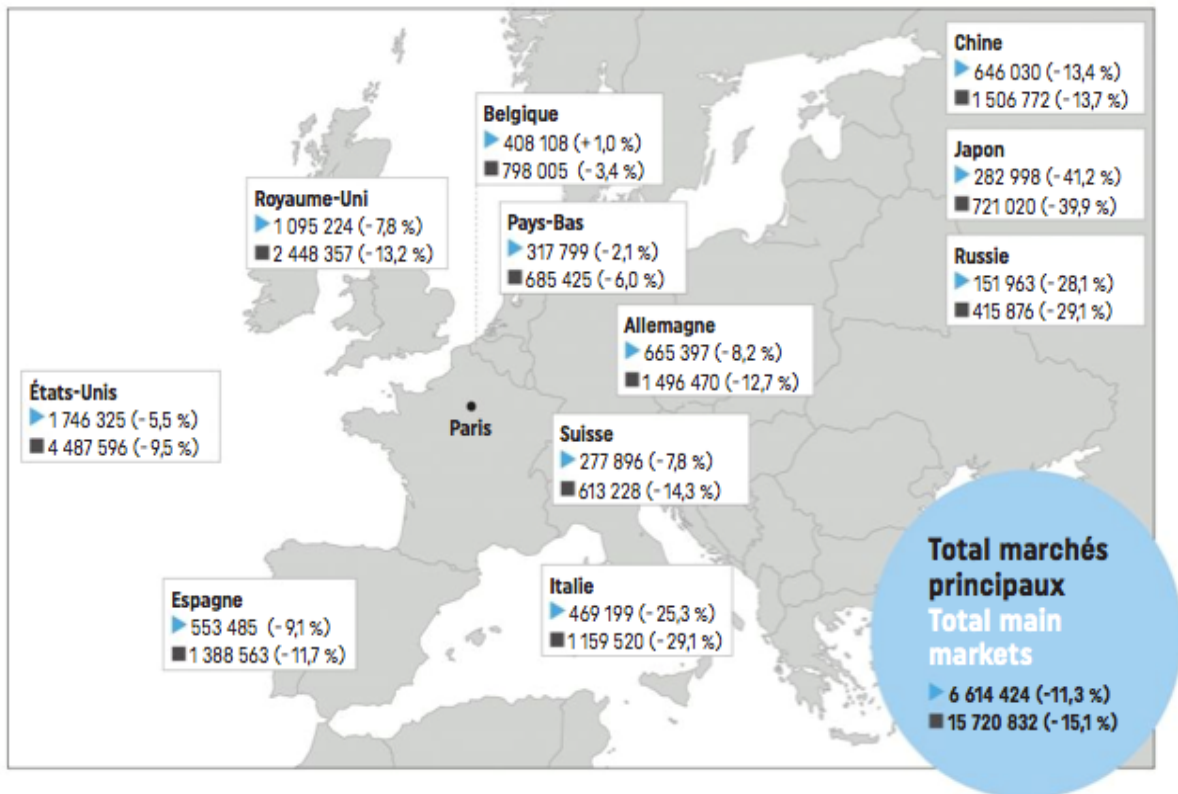
3.3 Επιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο: Παρίσι

Ο αντίκτυπος των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2015 στο Παρίσι καταγράφεται με ευκρίνεια στη μελέτη που έγινε από τον Οργανισμό Τουρισμού και Συνεδρίων του Παρισιού.

Ο χάρτης που ακολουθεί καταγράφει τα ποσοστά διαφοροποίησης της τουριστικής κίνησης ανά κράτος προέλευσης τόσο των επισκεπτών όσο και των τουριστών στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού. Οι μεγαλύτερες απώλειες καταγράφονται στις διανυκτερεύσεις από Ιαπωνία - 39,9%, από Ρωσία -29,0% και Ιταλία -29,0%. (Paris Office du Tourism et des Congress, 2017)

Διάγραμμα 14 Αφίξεις στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού 2016

▶ Arrivées dans le Grand Paris en 2016 et évolution 2016/2015 Arrivals in Greater Paris in 2016 and variation 2016/2015
 ■ Nuitées dans le Grand Paris en 2016 et évolution 2016/2015 Overnights in Greater Paris in 2016 and variation 2016/2015

Πηγή: Paris Office du Tourism et des Congres, 2017

3.4 Επιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο: Βρυξέλλες

Ο οργανισμός Visit Brussels στην ετήσια αναφορά που εξέδωσε για το 2016 καταγράφει με προσιτό και κατανοητό τρόπο τον αντίκτυπο που είχαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις στην τουριστική ζήτηση της περιοχής των Βρυξελλών. Παρουσιάζεται τόσο ο αντίκτυπος της τρομοκρατικής επίθεσης στις Βρυξέλλες όσο και ο αντίκτυπος της επίθεσης της Νίκαιας στις Βρυξέλλες.

Διάγραμμα 15 Εξέλιξη της πληρότητας ξενοδοχειακών μονάδων 2016

Evolution of occupancy rates (vs. 2015)

11

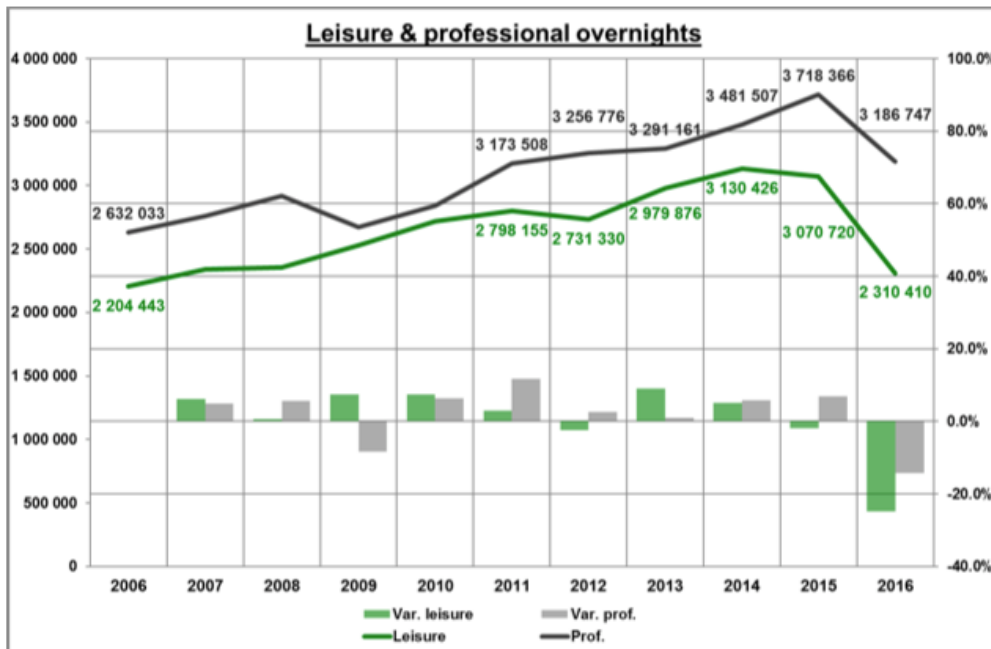

Note:
1. MKG data based on panel of 94 hotels (14,699 rooms) from January to October and 96 from November to December (15,052 rooms)

visit.brussels

Πηγή: Visit Brussels 2017:15

Διάγραμμα 16 Διανυκτερεύσεων ανά τύπο ταξιδιού 2006-2016

Πηγή: Visit Brussels 2017:30

3.5 Ανάλυση των τάσεων τρομοκρατίας

Η ανάλυση σχετικά με τις τάσεις της τρομοκρατίας στη Δυτική και Ανατολική Ευρώπη είναι βασισμένη στην αναφορά *Global Trends In Terrorism 2017*, του Antony Cordesman (The Burke Chair, CSIS -Centre for Strategic and International Studies), η οποία δημοσιεύτηκε τον Αύγουστο του 2017 και αναλύει τα δεδομένα για την τρομοκρατία από τη βάση δεδομένων GTD του START του Πανεπιστημίου του Maryland αλλά περιλαμβάνει επίσης στοιχεία από τη μία χρήσιμη σημερινή επίσημη πηγή για την τρομοκρατία: αποχαρακτηρισμένα επίσημα δεδομένα. Πρόκειται για την ετήσια έκθεση για την τρομοκρατία που εκδίδεται από την Europol και την ΕΕ.

Η ανάλυση των δεδομένων της GTD που αφορούν σε σύνολο τη Δυτική και Ανατολική Ευρώπη, και περιλαμβάνει τη Ρωσία, δείχνει ότι ο αντίκτυπος των αιχμών της τρομοκρατίας στη δεκαετία του 1970 αυξάνεται και πάλι το 1991, λόγω τρομοκρατικών επιθέσεων στα Βαλκάνια, τη Ρωσία και τα κράτη της πρώην ΕΣΣΔ, παλαιστινιακή βία και τρομοκρατία. Στη συνέχεια κορυφώνεται για τρίτη φορά το 2014-2015, που καθοδηγείται τόσο από τον βίαιο ισλαμιστικό εξτρεμισμό όσο και από την τρομοκρατική δραστηριότητα στην Ουκρανία.